DEVRİMCİ İŞÇİ

Devrimci İşçi/Sayı 48/2,-DM

Çağrı

9–10 Kasım 1938 Yahudi katliamını anma ve neo-faşist saldırılara, ırkçı devlet politikalarına karşı yürüyüş ve protesto gösterilerine tüm devrimci-demokratik güç ve kişileri katılmaya çağırıyoruz. Yürüyüşlerin bazıları şunlar:

8 Kasım 1991
Hamburg, Stuttgart, Frankfurt
9 Kasım 1991
Berlin, Köln, München, Hannover

Irkçı devlet politikalarına ve neo-faşist teröre karşı mücadelede ön saflara!

Yazısı ve haberleri 3. sayfada

ANAP 2. PARTİ 12 EYLÜL DURUYOR

Türkiye'de 20 Ekim'de yapılan genel seçimlerin önemli sorunu siyasi istikrarsızlığın resmileşmesi oldu. Ekonominin, iç ve dış sorunların ihtiyaç gösterdiği istikrarlı bir siyasi ortama ulaşmak için 1 yıl erkene alınan genel seçimler istenen sonucu vemedi. Aksine bu seçimler siyasi krizi derinleştirecek yeni faktörler ve sorunlar ve sorular yarattı. Öyle görülüyorki, kurulacak herhangi bir koalisyon hükümeti de düzenin sorunlarının üstesinden gelemeyecek ve belki de 80 yılında olduğu gibi Türkiye, erken seçim–darbe vb. olağanüstü çözümler ikilemine hapsedilecek. Garip bir tesadüf, o zaman da Demirel başbakandı, cumhurbaşkanlığı olayı o sırada da önemli bir sorundu ve mecliste herhangi bir parti çoğunluğa sahip değildi. Gerçi, şartlardaki benzerlikler aynı sonuçları yaratamayabilir; ne varki, egemen sınıfların istikrar ihtiyacı ile mevcut şartlar karşılaştırıldığında, önümüzdeki sürecin hertürlü gelişmeye açık olduğu söylenebilir. Ek olarak, şu vurgulanmalıdırki, koalisyon hükümetlerinin izleyeceği politikalar, partilerin programları ve nitelikleri ile mevcut şartlar gözönüne getirildiğinde, 12 Eylül Rejiminde esaslı bir rota değişikliğine yolaçmayacaktır. 12 Eylül darbesinden 11 yıl sonra ve bu arada yapılan 3 genel seçime rağmen Türkiye'nin önünde hala 12 Eylül'le hesaplaşma süreci durmaktadır. 20 Ekim seçimlerinin sonunda oluşan yeni parlementoda kurulacak koalisyon ya da azınlık hükümetleri, bu hesaplaşmayı perdelemeye hizmet eden politikalar güdeceklerdir. Bu politikaların perdeleyici işlevlere sahip olabilmesi bunların mevcut siyasi yapının sivri taraflarının törpülenyici özellikte olmasına bağlıdırki, muhtemel koalisyonların başı olacak olan Demirel'in bunu başarması mümkündür. Böylece Türkiye darbeden 11 yıl sonra, ordunun ve darbeyle devlet içinde ağırlıkları arttırılan kurumların yukardan kontrol ettikleri bir normalleşme sürecinden bu kez, aynı güçlerle 12 Eylül Darbesi'nin dışladığı odakların zorunlu ittifakına dayalı bir parlementer rejime geçiş sürecine sokulmuş olacaktır. Demokrasiyle, demokratikleşmeyle aynı anlama gemeyen bu sürecin başarısı, Çankaya–Ordu–Parlemento üçgeninde parlementonun insiyatif sahibi olmasına bağlıdır. Demirel, ustalıklı manevralarla parlementoyu daha işlevsel hale getirebilirse, bazı yönleriyle 12 Eylül 80 öncesine benzeyen bir siyasi düzenin oluşma imkanları ortaya çıkabilir. Ne varki, egemen sınıfların buna evet deyip demeyeceği tartışmalıdır. Yanısıra, Kürt, sorunu, ekonomideki tıkanma belirtileri, Kıbrıs sorunu, AT'yla ilişkiler, Sovyetler Birliği'ndeki Türk ve müslüman kökenli cumhuriyetlerin durumu gibi sorunlar parlemento dışındaki iktidar aygıtının iç ve dış politikada ağırlıklarını devam ettirmelerinin meşru birer gerekçesi olarak kullanılabilecektir. Tüm bunlar, parlementer düzene geçişin sancılı olacağını göstermektedir. Demokratikleşme talebi ve hedefi eksenimde kendisini aşağıdan dayatan bir halk hareketinin (Kürt ulusal muhalefeti hariç) yokluğu şartlarında sözkonusu sürecin oldukça güdük gelişeceği söylenmelidir.

Devamı 2. sayfada

Baştarafı kapakta

Bir seçim hikayesi

Erken seçim kararının ANAP'ın isteğiyle alındığı biliniyor. Özal ile ANAP'ın yeni lideri Mesut Yılmaz'ın "Yeni Dünya Düzeni"ne Türkiye'yi uyarlama ve ANAP'ın zayıflayan kitle desteğini güçlendirme amacıyla ANAP'ı erken seçime zorladıkları da biliniyor. 80'li yılların ortasındaki popüleritesi kalmayan ANAP'ın birinci parti olabilmek için yapabileceği tek şey seçim kanunuyla bir kere daha oynamaktı. Nitekim, seçim kanununu değiştirerek daha anti-demokratik hale getirdiler. Buna rağmen birinci parti olamadılar.

Seçim çalışmaları reklam şirketlerine havale edilmiş olduğu için son seçimler mahallelerde haftanın belli günleri kurulan pazarları andırıyordu. Fikirlerin, programların, politikaların çarpıştığı bir şeçim yerine, kavun, karpuz, domates ve hıyar gibi tüketim nesnelerinin satıcıları tarafından bolca övüldüğü bir panayırdı sözkunusu olan. Türkiye'nin temel sorunlarıyla ilgili yanlış ya da doğru fikir belirten sadece SP ve RP oldu. Diğer partiler sloganlarla ve liderlerin kellelerini gösteren fotograflarla idare ettiler. Türkiye'nin bu yönüyle de çağ atladığı, Avrupa'ya yetiştiği kabul edilmelidir. Ama ne yazıkki 20 Ekim'deki kelleler savaşını kimse kazanamadı.

Seçimlerin sayısal dökümü şöyle oldu:

DYP : 6 Milyon 615 bin
ANAP: 5 Milyon 873 bin
SHP : 5 Milyon 76 bin
RP : 4 Milyon 133 bin
DSP : 2 Milyon 630 bin
SP 109 bin

Oy oranları itibariyle partilerin durumu şöyle:

DYP : % 27,04
ANAP: % 24,01
SHP : % 20,75
RP : % 16,90
DSP : % 10,75

Bu oy oranlarına göre partilerin kazandıkları sandalye sayısı ise şöyle belirlendi : DYP: 178, ANAP: 115, SHP: 88 RP: 62, DSP: 7

(Geçerken hatırlatalım: Bu yazı seçimlerden sonra ve sonuçlar henüz kesinleşmeden ve resmileşmeden önce kaleme alındığı için oy oranlarında ve milletvekili sayılarında oynamalar olabilecektir. Ancak bu oynamalar büyük rakamlara tekabül etmeyeceği için sonuçlarda da büyük değişmeler olmayacaktır.

Önceki seçimlerle bu seçimlerin kıyaslamasına geçmeden bir konuya işaret etmek yararlı olacaktır.

Türkiye'deki seçim sistemi gerçekten de adaletsizdir. Bu eşitsizlik sadece egemen sınıflarla halk arasındaki çatışma alanında değil, burjuva partiler arasındaki ilişkiler alanında da kendini göstermektedir. Öyleki 6 milyon 615 bin oy alan bir parti 180 dolayında milletvekili kazandığı halde, 5 milyon 873 bin oy alan bir parti 110 dolayında sandalye sahibi olabilmektedir. Son seçimlerde DYP ile ANAP arasındaki oy sayısı farkı 700 bin olduğu halde milletvekili sayısı 70 dolayında olmuştur. Yine ANAP'la SHP arasındaki oy sayısı farkı 800 bin dolayında gerçekleşirken bu fark sandalye dağılımına 20 dolayında yansımıştır.

Görüldüğü gibi mevcut seçim sistemi, en fazla oyu alan partinin aldığı oyla orantılı olmayan sayıda milletvekili kazanmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. 12 Eylül felsefesine göre hazırlanan bu seçim sisteminin asıl amacı, koalisyonları önlemek ve tek partinin hükümet olmasına imkan hazırlayacaktı. Ama ne yazıkki, 20 Ekim seçimlerinin gösterdiği gibi seçim kanunu, koalisyonu zorunlu kılan bir tablo ortaya çıkardı.

Şimdi bu seçim sonuçlarıyla önceki seçim sonuçlarını kıyaslayalım:

1987 Genel seçimlerinde partilerin oy oranı şöyleydi: ANAP: % 36. DYP: % 19. SHP: % 24,8. DSP: % 8,5. RP–MÇP ve İDP oylarının toplamı ise % 14 dolayında bir oran oluşturuyordu.

1989'da yapılan yerel seçimlerde ise il genel meclisi itibariyle partilerin oy oranı ise şöyle gerçekleşmiştir:

ANAP: % 21.8, DYP: % 25, SHP: % 28, DSP: & 9, RP: % 9.8, MÇP: % 4.5 ve İDP % 1 (RP–MÇP ve İDP taoplamı % 15'i aşıyor.)

Bazı sonuçlar

91 rakamları daha önceki döneme ait rakamların karşılaştırılmasından ne tür sonuçlar çıkarılabilir?

1) Türkiye'deki seçmenlerin tercihi de 80'li ve 90'lı yıllarda dünyayı etkileyen eğilime uygun olarak sağa yönelmiştir. Bunda 12 Eylül sonrası izlenen solu etkisizleştirme politikalarının da belirgin bir etkisi olmuştur. 1989'da Sosyal–Demokratların (SHP ve DSP) toplam oyları seçmenlerin % 37'sine tekabül ediyorken, 20 Ekim seçimlerinde her iki partinin oy oranı toplam % 30'da kalmıştır. 1983 genel seçimlerinde Halkçı Parti'nin oy oranı % 33'tü. Hatırlanacaktır o seçimlere SODEP ve Ecevit katılmamışlardı. 1987 genel seçimlerinde de SHP ve DSP oyların toplamı % 34 dolayındaydı.

Sağ partilerin seçmen kitlesinde aldıkları destek ise. 1987'de % 65 iken bu oran 89'da % 60'a düşmüştü; 20 Ekim 91'de ise % 68.5 olarak gerçekleşti. (89'daki düşme, seçimlere katılım oranının düşüklüğü ile açıklanabilir.)

2) Dünya'daki gelişmeler, Türkiye'nin ABD, Avrupa ve Ortadoğu ile ilişkilerinin mahiyeti, kapitalizmin yarattığı toplumsal değişme ve yeni ihtiyaçlar, iktisadi çıkarlarında ortaya çıkan farklılıklar gibi nedenlerle Türkiye'nin geleneksel siyasal akımları (CHP ve DP geleneği) içideki parçalanma devam etmektedir. Bu parçalanmanın devam etmesinde 12 Eylül darbecilerinin partiler düzlemine yaptıkları müdahalenin de rolü olmuştur. Ne varki, böyle bir müdahale olmamış olsaydı da Türkiye toplumunun son yüzyıl içinde yön vermiş olan iki ana siyasi akımı yukarıdaki sebeplerle yine parçalanacaktı.

Toplumda ve dolayısıyla seçmen kitlesinde kendini yeniden üreten bu parçalanma egemen sınıfları ve devlet iktidarını hep rahatsız edegelmiştir. Burjuvazinin zayıflığı, düzenin iktisadi temelinin güçsüzlüğü gibi sebeplerle, bu parçalanmanın doğal kanallarından (örneğin seçimlerle) geçerek yeniden birleşmesine ya da çözülmesine ve yeni oluşumların ortaya çıkmasına izin vermemektedir.

12 Eylül darbecilerinin müdahalelerine rağmen CHP ve DP–AP geleneklerindeki parçalanma kendisini 80'li yılların ortalarından itibaren yeniden üretmiştir. 20 Ekim 91 seçimleri ise bu tabloyu değiştirmemiştir. Örneğin DP–AP geleneği ya da DYP'de, CHP geleneği ise SHP ya da DSP'de yoğunlaşıp birleşememiştir.

Özellikle sağdaki parçalanma dikkat çekicidir. Denebilirki, Türkiye'nin yakın geleceğine ANAP'la DYP arasındaki ilişkilerin mahiyeti ve biçimi yön verecektir. Egemen sınıfların ağırlıklı bir kesimi bu iki partinin birliğinden yanadırlar. Fakat, iktisadi ve siyasi düzlemlerdeki bazı yaklaşım farklılıkları ve son 10 yıl içinde bu iki parti arasındaki rekabetin sertliği her iki partinin yakın bir gelecekte birleşmesini engelleyecek gibidir. Demirel kiminle koalisyon kurarsa kursun Türkiye'deki siyasi durumun yakın vadedeki geleceği DYP ile ANAP arasındaki çatışmanın nasıl çözüleceği ile yakından ilişkilidir.

3) Öngörülerin ve tahminlerin aksine ANAP, hem partileşmiş hem de belirli bir kitle desteğine kavuşmuştur. Emperyalist–kapitalist sistemin 70'li yıllarda karşılaştığı sorunları çözmek için ABD, İngiltere ve Almanya'da oluşturulan ve "Yeni Sağ" olarak tanımlanan akım ve politika, Türkiye'de de oligarşiyi oluşturan güçlerin birisi ile yeni oluşan bazı zümreler ve toplumun bazı kesimleri tarafından bir seçenek olarak benimsenmiştir. Sözkonusu akım ve politikalar 12 Eylül'ün ana rahminde büyümüş ve Türkiye'ye özgü bazı renkler de kazanarak iktisadi–siyasi bir seçenek halini almıştır.

Bundan dolayıdır ki, hem DYP ile ANAP arasındaki mücadele devam edeceğe banzemektedir; hem de 12 Eylül'le hesaplaşmayı gündeme alan bir hareket, karşısında sadece devlet iktidarını değil, ANAP etrafında birleşmiş toplum kesimlerini de bulacaktır.

4- CHP geleneğine yaslanan partilerin (SHP–DSP) durumu ise daha çapraşık göstermektedir. Seçimlerin asıl mağlubunun SHP olduğu görülmektedir. Sosyal–Demokrat Hareket'in bir parti etrafında bütünleşip bütünleşmeyeceği belirsizdir. Aslında, hem Türkiye'nin son 30 yılda yaşadığı değişim hem de dünyadaki mevcut konjontür, sosyal–demokrat özellikleri oldukça tartışmalı olan CHP geleneği ve O'nun türevlerini Program ve politika bazında boşluğa düşmüştür. SHP, Ecevitin sağcılaştığını söylerken kendisi ile DYP arasındaki "farkı" topluma bir türlü izah edememiştir. Bu İnönü'nün konuşma yeteneğiyle ilgili bir sorun olmayıp SHP'nin DYP'den hareketlerde farklı olduğunun gerçekte belirsiz olmasıyla ilgili bir şeydir. Seçim süreci ve başka bazı faktörler SHP'nin siyasi yelpazedeki konumunun merkeze doğru evrildiğini göstermektedir. Kimi eski solcuların bu partide yeralması, yine kimi solcuların bu partiye oy vermesi SHP'nin merkeze doğru yönelişini zaten engelleyemezdi. Şimdi İnönü, TC'ni kuran kadroların mirasına sadık kalarak sorumlu bir devlet adamı pozisyonuna soyunacak ve SHP'yi yelpazenin ortasına çekmeye hız verecektir. Böylece, Baykal'ın ve ekibinin politikalarını da onların silahlarını ellerinden almak suretiyle, boşluğa düşürmeyi deneyecektir. Deniz Baykal'ın SHP'yi uzun süredir merkeze çekmeye çalıştığı biliniyor. Böyle olmakla birlikte, yine de SHP'nin birliğini koruması tartışmalı bir durum olarak ortada durmaktadır. İnönü'nün Demirel'le koalisyon ortaklığına yeşil ışık yakmasının parti içerisinde yaratacağı sorunlar, Baykal'ın parti içi iktidar mücadelesini sürdürecek olması, HEP'lilerin durumu ve Kürdistan'da SHP listesinden meclise girenlerin izleyeceği politikalar, SHP'nin istikbalinin pek parlak olmadığını göstermektedir. Şüphesiz SHP'nin tam bir dağılma ve çözülme yaşayacağı söylenemez. Ancak bu partinin Sosyal–Demokrat Hareket'in birliğini ve bütünlüğünü sağlamada ve CHP geleneğini toparlamada başarılı olup–olmayacağı tartışmalıdır.

SHP'nin (HEP'lilerin dışlanması pahasına) DYP ile koalisyon hükümeti oluşturması durumuda siyasi yelpazenin solunun daha erken şekilde boşalacağı, bu boşluğu doldurmak için çeşitli girişimleri gündeme geleceği söylenebilir. Bu, boşluğu, hem çizgisi, Hem de kitle desteğinin zayıflığı ve birleşiminin belirsizliği nedeniyle Ecevit'in doldurması zayıf bir ihtimaldir. Sayısal durumları ve fikir yapıları itibariyle HEP'lilerin parlamentonun sol kanadı olup olmayacaklarına dair şu aşamada bir öngörüde bulunmak güçtür. Eğer HEP'liler, kendilerine destek olan Kürtler'in taleplerine sonuna kadar bağlı kalırlar, Türkiye'nin demokratikleşmesi olayını Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğine ve ortak mücadelesine dayandırırlar ve parlemento dışındaki sol sosyalist güçlerle hareket ederlerse, bu parlemento politik bakımdan etkili bir sol kanat oluşabilir. Böyle bir gelişme olmazsa sol muhalefetin tümüyle parlemento dışında odaklaşacağı söylenebilir.

5) Buradan son seçimlerin bir başka önemli sonucuna geçebiliriz:

Son seçimler, Kürt halkının kendi geleceğini hangi seçenekte belirlendiğini göstermesi bakımından oldukça anlamlı olmuştur. Bu seçimler bir yönüyle PPK için referandum özelliği taşıyordu. Bu referandumun PPK lehine sonuçlandığı görülmektedir. Bundan dolayıdır ki Kürt sorunu, şimdi, kendisini ve taleplerini daha iyi ifade etme imkanına kavuşmuştur.

İlginçtir, partilerin tamamı, seçimlerin bu yönünü görmemezlikten gelmektedirler. Olayın önemini belki de tek farkeden Özal olmuştur. Özal seçimlerden tam 1 gün önce, ***"Kürt sorununu kendisinini çözebileceğini, son görevinin bu olduğunu"*** açıklamıştır. Özal'ın bu açıklamayı, Kürt seçmenlerin HEP'lilere oy vermesini engellemek için yaptığı bilinmektedir. Aynı gün Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'in ***"Türkiye bölünmez bir bütündür. Türk silahlı kuvvetlerinin başka bir görüşü olamaz."*** şeklinde demeç vermesi ve ***"terörün hedefi Sevr'i geri getirmek, üniter devlet yapısını parçalamaktır."*** şeklinde konuşması, tüm partiler için bir uyarı, Kürtler için ise bir tehdit anlamı taşıyordu.

Özal'ın gözboyama taktiğine, ordunun tehdidine rağmen Kürt seçmenlerin ağırlıklı bir kesimi Kürt ulusal taleplerinin radikal yollardan kazanılması politikasına destek vermiştir. Böylece, egemen sınıfların korktukları başlarına gelmiş, onları deyimiyle "eşkiya" meclise inmiştir. Tüm partiler, ordu ve devletin diğer odakları, şimdi elbirliğiyle mecliste Kürt halkının vekillerini nasıl susturacaklarını düşünmektedirler.

Kürt Ulusal Hareketi'nin parlamentoya bu kez içeriden etkileyecek oluşu, Kürt sorununun klasik devlet politikalarıyla çözümünü giderek daha da güçleştirecektir. aslında sorunun "uzun süreli bir savaşa" (Ne zaman ve nasıl biteceği belli olmayan bir savaşa) mı dönüşeceği, yoksa belli bir zaman diliminde Kürtler'e haklarının tanınacağı yeni bir düzen oluşturularak mı çözüleceği, tümüyle egemen sınıfların, devletin ve burjuva partilerinin tutumuna bağlı hale gelmiştir. Demirel'in bilinen tutumu, Kürt sorununun kısa sürede ve bu parlemento aracılığıyla çözülemeyeceği, dolayısıyla savaşın uzayacağını göstermektedir.

6) Son seçimler Türkiye'de islami hareketin bağımsız bir siyasi güç olma yolunda istikrarlı bir şekilde ilerlediğini göstermektedir. Erbakan'ın Refah Partisi ile Türkeş'in MÇP'si ve Edibali'nin IDP'si arasında gerçekleşen ittifakın oy kullanan 25 milyon seçmenin 4 milyon 133 bininin desteğini kazanmıştır. Adı geçen ittifakın 87 seçimlerinde aldığı oylar toplam % 15 dolayında iken bu seçimlerde % 18'e yaklaşmıştır. RP–MÇP–IDP ittifakı, en fazla oy alan partiden (DYP: 6 milyon 615 bin) 2 milyon 482 bin daha az oy almıştır. SHP ile ittifakı arasındaki oy farkı ise 943 bindir.

Hem RP, hem de MÇP, MSP ve MHP'nin 80 seçimlerinde sahip oldukları toplumsal desteğe yeniden kavuşma eğilimindedirler. Ne varki, her iki partinin şimdi, politik bakımdan 80 öncesindeki kadar etkili olamayacakları görülmektedir. Yine de bu partilerin sokak hareketine dayanarak ve parlementodaki varlıklarını sokak hareketinin hizmetine sunarak Türkiye'nin kaderinde söz sahibi olmak isteyecekleri unutulmamalıdır. RP'nin Kürtler'den alacağı oyun azalacağını bile bile MÇP ve IDP ile ittifaka yönelmesi anlamlıdır. (Gerçekten de, RP, Türkeş'le ittifak yüzünden T. Kürdistanı'ından eskisine oranla daha az oy almıştır.)

Eski MSP ile MHP'ye militanlık yapanların ya da bunlara oy verenlerin ANAP'tan kopuşarak RP ve MÇP'ye yönelme süreci, bu seçimlerde büyük ölçüde tamamlanmış sayılır. ANAP'ta kalanlar kalmış diğerleri yuvaya dönmüştür.

İttifakın MÇP'nin (ki 20 dolayında milletvekili var) ayrılması halinde bile RP'nin mecliste belli bir ağırlığı olacaktır. Bu ağırlık, RP'nin hitap ettiği toplum kesimlerinin özlemleri ve talepleriyle birleşince bu partinin "batıcı–Modernleşmeci" politikalara karşı etkili bir muhalefet odağı olacağı söylenebilir.

Soru işaretleri, soru işaretleri...

Seçimlerin yarattığı tablo ve Türkiye'deki durum, bir yığın soru işaretini ortaya atmış bulunmaktadır. Bu yazı kaleme alındığı rarihte (24 Ekim 91) nasıl bir hükümet kurulacağı, kimin kiminle koalisyon yapabileceği henüz belli değildi. DYP ile SHP arasında belli bir flörtün başladığı gözlemlenmekteydi. Ancak, bu flörtün bir evlilikle sonuçlanıp sonuçlanmayacağı henüz belirsizdi. Öte yandan seçimlerden sonraki ilk günlerde hem Demirel'in hem de Özal'ın sergiledikleri uzlaşmacı görüntünün ne kadar devam edeceği de belli değildir. İlk veriler, Çankaya sorununun buzdolabına konulacağını göstermektedir. Ancak, bu ne kadar sürer meçhul. Süreç her türlü ihtimale açık görünüyor. Koalisyonun bileşiminin ve Çankaya sorununun ne olacağından daha önemli olan ise, 12 Eylül 1980 tarihinden bu yana ilk işlevsel meclis olma ihtimali bulunan bu meclisin Türkiye'nin temel meselelerine çözüm getirip getirmeyeceğidir. İMF'nin ağır bir ekonomik önlemler paketiyle kapıda beklediği, işverenlerin ekonominin kötüleştiğini yüksek sesle bağırmaya başladığı bir dönemde, şimdiye kadar muhalefette olan ve topluma ekonomide düzelme vaad eden DYP, SHP gibi partilerin toplumu rahatlatacak önlemler alması ihtimali bir hayli zayıftır. 12 Eylül'den sonra iyice güçlendirip pekiştirilen devlet iktidarının hazır ve nazır ayakta durduğu bir siyasi yapıyı, parlementonun denetimine almak, hem meclisin mevcut bileşimi nedeniyle hem de sözkonusu odaklarla organiklik derecesinde yakın bağı olan bir partinin (ANAP) varlığı ve etkisi nedeniyle , oldukça güç görünmektedir.

Nereden bakılırsa bakılsın, muhtemel koalisyon hükümetlerinin karşısına, kurumu, anlayışı, iktisat politikaları, felsefesi vb. yönleriyle 12 Eylül çıkmaktadır. Demirel, yerim dar diyerek, İnönü memleketin yüce menfaatlerini düşünerek, 12 Eylül'le hesaplaşmaktan kaçınacaklardır. Ve alacakları bazı önlemlerle, 12 Eylül Dönemi'ni kapattıklarını ve demokrasiyi yeniden inşaa ettiklerini söyleyeceklerdir.

Bunun ne kadar inandırıcı olacağı, 12 Eylül'den hala zarar görmeye devam eden toplumun en dinamik kesimlerini ne ölçüde tatmin edeceği belirsizdir.

12 Eylül'le darbecilerle değil bir iktidarla, sonuçta emperyalizmin ve tekelci sermayenin egemenliğiyle hesaplaşmaya önderlik edecek ve meclisi aşağıdan, sokaktan, fabrikadan, mahalleden zorlayacak bir Devrimci–Demokratik Halk Hareketi'nin yokluğu şartlarında Demirel, İnönü ve diğerlerinin alacağı önlemler, gerçek bir demokratikleşme süreci özelliği taşımayacaktır.

Sorun dönüp dolaşıp, meclisten, burjuva partilerinden, mevcut ve egemen ideolojik–siyasi–kültürel seçeneklerden bağımsız bir Devrimci–Demokratik seçenek yaratmada düğümlenmektedir. Bu düğüm çözülebildiği ölçüde toplumsal muhalefet, parlementoya hapsolmaktan kurtulabilir.

Impressum:
V.I.S.d.P.: U. Hasselbring
Postfach 91 08 43
D- 3000 Hannover 91

Yazışma adresi:
Devrimci İşçi
c/o. S. Hasselbring
Postfach 26 03
D- 3000 Hannover 1

ÖDEMELER:
Stadtsparkasse Hannover
Y. Aydın
Konto Nr.: 253 07 096
BLZ: 250 501 80

Fransa	7,- ff
İsviçre	2.- sfr
Hollanda	2,-50 hlf
Avusturya	15,- s.
Belçika	50,- bfr
İsveç	10.- skr
Danimarka	10.- dkr
İngiltere	0,80 £
Norveç	8,- nkr
Avusturalya	2.50 $

NEO-FAŞİST TERÖR EŞLİĞİNDE GÖÇMEN VE MÜLTECİLERE KARŞI BÜYÜK ALMAN ULUSAL İTTİFAKI

Yıl 1938, sahne 3. Alman İmparatorluğu, baş aktörler nasyonal-sosyalist it sürüleri:

9 Kasım 1938 tarihinde Hitler faşizmi, iktidara çöreklendiği tarihten itibaren tırmandırdığı yahudi düşmanlığını doruk noktasına ulaştırdı: 3. Rech'in her köşesinde faşist sürüler savunmasız yahudilere saldırdılar, Goebbels'in bizzat yönettiği örgütlü ve sistematik soykırımda bir gecede toplam 91 yahudi katledildi, binlercesi ağır yaralandı. Aynı gece 30 binin üzerinde yahudi tutuklanıp toplama kamplarına gönderildi. 9 Kasım'ı 10 Kasım'a bağlayan bu gece tarihe "Reichskristallnacht" olarak geçti.

Yıl 1990, Faşist Almanya'ya karşı Kızıl Ordu'nun zaferi üzerine kurulan Demokratik Alman Cumhuriyeti, Federal Alman Cumhuriyeti tarafından ***"biz bir halkız"*** sloganları eşliğinde ilhak edildi. Tarihe "Reichskristallnacht" adı altında geçen 9 Kasım'ı Alman Devleti'nin etkili ve yetkili kademeleri ulusal bayram yapılmasını önerdiler. Bu öneri Almanya'dan çok Sovyetler Birliği, İsrail ve ABD gibi dış ülkelerde tedirginlikle karşılandı. Almanya'da yaşayan Yahudi Topluluğu da öneriyi sert bir şekilde geri çevirdi. İkinci Dünya Savaşı öncesi Hitler tarafından formüle edilen tüm hedeflere 1989 sonrası ulaşan Büyük Almanya, artık kendisi için büyük ayak bağı olan Hitler faşizmi "hatırasından" kurtulmak istiyordu. Yeni milli hedeflere yönelebilmek ve almanlar arasında bir lekesiz ulusal kimlik yaratabilmek için alman sermayesi ve iktidarının, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin külleri arasına faşizme ilişkin anı ve hatıratmaları da gömmesi gerekiyordu. Hiç bir zaman alışılamamış olan tarih bir daha hatırlanmamak üzere unutturulmalıydı. Ne yazık ki, Hitler faşizminin kurbanları tarihi unutmamış, Almanya'nın ulusal bayram tarihine karşı tepki göstermişlerdi. Almanya 9 Kasım'ı değil 3 Ekim'i ulusal bayram yapmak zorunda kaldı.

HOYERSVERDA SİNYALİ

Yıl 1991, tarih 18 Eylül: Saksonya'nın bu küçük şehrinde faşistler ve onların maşaları dazlaklar mültecilerin kaldığı bir binaya saldırıyorlar, taş, sopa ve molotof-kokteyli saldırıya hedef olan ve yaşadıkları binanın cam ve kapıları tahrip edilen Afrikalı mülteciler savunmasız bir şekilde, çevre binalarda oturan "normal" alman vatandaşlarının alkışları arasında korkulu anlar yaşıyorlar. "Normal" alman vatandaşlarının sevgi gösterileri ve şakşakçı çığlıklarının eşlik ettiği it sürülerinin saldırısı, saatlerce sürüyor. Hukuk devleti Almanya'nın polis kuvvetleri neo-faşist teröre ancak saatler sonra müdahale edebiliyor.

BÜTÜN ALMANYA HOYERSVERDA'YA DÖNÜŞTÜRÜLÜYOR

Kısa bir süre sonra basın kuruluşlarının baş haberi konumuna yükselen Hoyerswerda saldırısı, tüm Almanya'daki neo-faşistler ve onların maşası dazlak grupları açısından bir sinyal görevi görüyor. Almanya'daki ırkçı potansiyel, ırkçı medyaların sansasyonel haber tekniği sonucu, mülteciler "probleminin" çözümünü Hoyerswerda'da bir grup faşistin ***"Almanya Almanlarındır-Yabancılar dışarı!"*** sloganlarıyla gerçekleştirdikleri saldırılarda görmeye başlıyor. Haklılar da... Egemen partilerin yıllardır tartıştığı/tartıştırdığı ama bir türlü "çözemediği" mülteciler "-problemi", faşist ve dazlak çeteleri Hoyerswerda'da "çözmeyi" başarıyorlar: Alman hukuk devleti tam terörcü neo-nazi çetelerinin ve gizli-açık ırkçı potansiyelin talebine uyarak, Hoyerswerda'yı "yabancılar"-dan temizliyor. Saldırıya uğrayıp korkulu anlar yaşayan Afrikalı mülteciler polis denetiminde Hoyerswerda dışındaki kamplara gönderilmek üzere, bu şehri terkediyorlar. Neo-faşistler ve onlara alkış tutan ırkçılar, Hoyerswerda'ları başarılı ve muhtemelen kalıcı bir şekilde "yabancı parazitlerden" kurtarmış oluyorlar. Sağcı basın-yayın kurumları Almanya toplumuna bu başarı mesajını vermeyi elbetteki ihmal etmiyor.

Bu günlerden sonra Hoyerswerda iç ve dış kamuoyunda ırkçı terörün sembolü haline gelirken, tüm Almanya neo-faşistlerin, ırkçıların, dazlakların ve her renkten yabancı düşmanlarının adeta sistemli ve planlı saldırıları sonucu Hoyerswerda'ya dönüştürülüyor. Almanya'da yaşayan başka ülke kökenli topluluklar arasında her türlü hak ve özgürlükten yoksun olmaları ve toplumun büyük çoğunluğunun hoşgörüsü ile karşı karşıya bulunmalarından dolayı en zayıf grubu oluşturan mültecilere yönelik Almanya'nın eski-yeni tüm eyaletlerinde yüzlerce saldırı gündeme geliyor. Neo-faşistler ve dazlak sürüleri basın ve kamuoyunda etkili olmayı başaran Hoyerswerda tipi terörü tırmandırarak Almanya'nın en ücra köşelerine kadar yayıyorlar. Önceleri mültecileri hedefleyen, giderek sıradan yabancı dükkan ve lokantalara, saçları siyah olan herkese karşı yönelen neo-faşist terör dalgası onlarca göçmen ve mültecinin, kadın ve çocuğun ağır ya da hafif yaralanması ile sonuçlanıyor. Ağustos ayından dergimizin çıktığı güne kadar ırkçı dazlak sürülerinin saldırılarıyla (şu ana kadar 1331'in üzerinde saldırı, kundaklama vs. sözkonusudur) ilgili haberlerin ardı arkası gelmek bilmiyor. Büyük bir ihtimalle daha da yaygınlaşıp kapsamlı hale gelecek olan neo-faşist terör kampanyası, milyonlarca alman-olmayan insanı korku ve dehşete sürüklüyor, "yarın sıra kimde?" sorusunu sormaya zorluyor. Artık göçmen ve mülteci olmanın, can güveliğinden yoksun olmak anlamına geleceği bir ortama doğru hızla evriliyor Almanya...

IRKÇI TERÖR VE DEVRİMCİLERİN GÖREVLERİ ÜZERİNE

Sistemli bir şekilde tırmandırılan radikal sağın ırkçı terörü karşısında, timsah gözyaşları döken düzen partilerinin siyasilerinin yanısıra toplumun hemen hemen tüm kurum ve kuruluşları kendi dünya görüşlerine uygun tavır almaya yöneldiler. Çeşitli şehirlerdeki kimi mültecilerle dayanışma insiyatiflerinin sınırlı girişimleri bir kenara bırakılırsa, ilk kez Alman Sendikalar Birliği (DGB) ve kiliseler federal düzeyde mülteci kamplarını kitlesel bir şekilde korumayı önerdiler. Çeşitli şehirlerde (Hamburg, Hoyerswerda, Berlin vs.) katılım itibariyle güçlü yürüyüş ve protesto gösterileri gündeme gelirken, Almanya'daki demokratik-hümanist güçler, ırkçı terör dalgasından kaynaklanan tehlikeleri görmekte büyük ölçüde gecikmediler. Gündeme gelen tüm bu yürüyüş ve gösteriler, büyük ölçüde yerli toplumun geride kalan sol güçleri, demokratik ve hümanist kesimleri tarafından örgütlendi.

Nasıl ki, ırkçı terör dalgası karşısında düzen partileri, gazeteler, TV kuruluşlarının açık oturumları ırkçı terörün kurbanlarından çok saldırgan neo-faşistlerin "motiflerini anlamaya" çalışmakla uğraşmışlarsa, bu da göçmen ve mültecilerin yeterince örgütlü bir şekilde sürece müdahale edemeyişinden kaynaklanmışsa, aynı şekilde hemen hemen tüm protesto ve yürüyüşlerinde de ağırlıkla "alman" solcuları, demokratları vb. göçmenler ve mülteciler üzerine konuşmuş, politika yapmışlardır.

Bu durum yanlış mıdır?

Elbette hayır!... Ama yanlış olan, anlaşılması mümkün olmayan, açıklaması bulunamayacak olan göçmen ve mülteci topluluklarının ilerici, demokrat, devrimci kesimlerinin olaylar karşısında adeta izleyici konumunda olmaya mahkum olmalarıdır.

80 öncesinin Türkiyesi'nde sivil-faşist teröre karşı zorlu bir sınav vermiş olan Türkiyeli devrimcilerin duyarsızlığını, suskunluğunu anlamak mümkün değildir. Bu durumu kabullenmek ise hiç mi hiç mümkün değildir.

Bir avuç neo-faşist ve dazlak, tüm mültecilerin/sığınmacıların canına, malına onuruna göz dikerken, ortalığa korku ve dehşet saçarken devrimcilerin, özellikle Devrimci İşçiciler'in bu duruma müsaade etmesi mümkün olmamalı, olağan karşılanmamalıdır.

***

Neo-faşist terör dalgası tüm devrimcilere şunları göstermiştir.

1. Eşit Haklar ve Demokrasi Mücadelesi'nin önümüze koyduğu görevlere artık kararlıca sahip çıkmanın vakti çoktan gelmiştir.

2. Bu mücadelenin bir parçası olan neo-faşist teröre karşı mücadeleyi her alanda örgütlemek artık zorunlu bir görevdir.

3. Göçmen ve mülteci kitlelerinin mücadeleye en yatkın kesimlerini, özellikle ırkçı terör karşısında en duyarlı kesimi oluşturan gençliği, militan bir direniş içerisine çekmek, mücadelenin çok yönlü olduğunu gözardı etmeksizin, şu an ön plana çıkan görev halkasını yakalamak açısından aciliyet kazanmıştır.

4. Yabancıların Demokratik Kitlesel Birliği'ne giden yolda, bugün ırkçı teröre karşı, Almanya'nın her bir yerinde, Avrupa'nın her bir yerinde, işçiler, kadınlar mülteciler, ve özellikle gençler arasında anti-faşist, anti-ırkçı komiteler, insiyatifler örgütlemek bu aşamada tüm devrimcilerin asli görevlerinden birisi haline gelmiştir. Devrimciler bu tür görevleri yerine getirecek şekilde kendilerine çeki-düzen vermeyi başarabilmelidirler. Artık uzun uzun tartışmak değil, iş yapmak zamanıdır. Artık gençliğin önüne düşme cesaretini gösterme zamanıdır. Artık işçileri, kadınları, mültecileri demokratik yapılar içerisinde birleştirme zamanıdır.

***

Bu görevleri yerine getirmek için çaba sarfetmeyen, devrimci olamaz! Neo-faşist saldırılara seyirci kalan, günü birlik saldırıların, yağmaların toplumun gözünde olağan hale gelmesine göz yuman devrimci olamaz!

Geleceğin Yahudileri olup-olmayacağımız, bugünkü mücadelemiz tayin edecektir.

Bunun bilinciyle;

Devrimciler görev başına!

EKONOMİK ÇIKMAZIN SORUMLUSU GÖÇMEN VE MÜLTECİLER DEĞİLDİR

Neo-faşist saldırganlar ve dazlaklar, Almanya'yı yabancılardan temizleme programlarına hizmet eden motifleri özellikle Doğu Almanya'da etkili bir şekilde kullanmaya devam ediyorlar. "Sosyalist" Almanya'nın iş ve eve sahip "kaliteli" vatandaşlarının, Birleşik Almanya'nın "ikinci sınıf vatandaşı konumuna sürüklenmiş olmaları, üstüne üstlük iş ve evlerini de kaybetmeleri tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaları gerçeği, solun parçalanıp yok olma noktasına geldiği bugünkü koşullarda eski ve yeni faşistler açısından müthiş bir kitleselleşme fırsatı yaratıyor. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin ilhak edileceğinin artık kesinleştiği sırada, ilhakın yaratacağı büyük ekonomik sıkıntıları, politik çalkantı ve sosyal hoşnutsuzlukları önceden kestiren örgütlü-örgütsüz, eski-yeni faşist parti ve çevreler, çok sayıda militanı daha o zaman Doğu Almanya'ya göndermişler ve özellikle burada örgütlenme faaliyetlerine hız vermişlerdi.

Gelecek korkusuna kapılan ve zaten eski Demokratik Almanya'da oldukça milliyetçi bir eğitim görmüş olan (tüm "enternasyonalizm" kisvesine rağmen SED rejimi vatandaşlarını çocuk bahçelerinden itibaren oldukça milliyetçi bir şekilde yetiştirmiş, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin daha "iyi" almanlardan oluştuğu temasına eğitimde ağırlık vermiştir. Ayrıca "diğer sosyalist" ülkelerden getirdiği yabancı işçilerin alman toplumu ile kaynaşması engellenmiş, yabancılar adeta izole edilmişlerdir. Batı Almanya'dan ayrı bir ulusal kimlik yaratmaya özel önem gösteren SED rejimi, "sosyalizm" kisvesinin düştüğü noktada 40 yıl içerisinde ancak ve ancak olumsuz anlamda daha "iyi" alman yetiştirebilmeyi becerebilmiştir...) doğulu Almanlar, neo-faşistlerin propagandalarında öne çıkardığı demagojik motifleri hızla benimsemeye yönelmişlerdir. İşsizliğin, pahalılığın, evsizliğin, her türlü ekonomik pisliğin ve giderek toplumsal hoşnutsuzluğun nedeni ve sorumlusu olarak göçmen ve mültecileri görme tutumu, Doğu Almanya'da daha fazla olmak üzere tüm alman toplumu içerisinde hızla yaygınlaşmakta ve giderek daha fazla taraftar toplamaktadır. Dolayısıyla düzen partilerinin ve devlet politikalarının körükleyip pekiştirdiği bu tedirgin edici tutum ve gelişme, toplumun giderek artan bir kesimi açısından (Der Spiegel'in verilerine göre Doğu Almanların % 21'i ve batı almanların % 38'i faşist saldırıları selamlamaktadır) neo-faşist terör dalgasını meşrulaştırıcı bir işlev görmektedir.

Halbu ki, tüm ekonomik veriler ve toplumsal-politik gerçekler bir başka dil konuşmaktadır: Artan işsizliğin, pahalılığın, evsizliğin nedeni ve sorumlusu, alman burjuvazisi ve onun iktidarıdır. Gerçeklerin çarpıtılması ve kamuoyunun "görüşü ve kanısı" haline dönüştürülmesinde güçlü teknik olanaklara sahip olan burjuvazi ve siyasi iktidar, özellikle Doğu Almanya'daki ekonomik ve toplumsal tahribatın bizat sorumlusudur.

Şu sayılar bu gerçeği bir kez daha kanıtlamaya yeter:

Ekonomi Bilimi Araştırma Enstitüleri kısa süre önce yayınladıkları sonbahar raporlarında, eski Batı Almanya ekonomisinin büyüme oranının 1992 yılında % 2,5 artacağını öngörmektedir. Yine aynı rapora göre doğu Almanya'daki fiyatlar % 12-14 arasında bir yükselme gösterecek, Batı Almanya'daki işsizlik ›

oranı 1,7 milyon civarında sabit kalırken, Doğu Almanya'daki işsizlik oranı 1,1 milyondan 1,5 milyona sıçrayacak. Ayrıca "kısa çalışma uygulamasına" tabi tutulan işçi sayısı da 1 milyon sınırının üzerine çıkacak.

Hatırlamakta fayda var:

1. İki Almanya'nın birleşmesinin hemen öncesinde Federal Almanya'daki işsizlik oranı daha yüksekti.

2. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde birleşmeden önce yaşayan yabancı işçi sayısında birleşmeden sonra artış değil düşüş oldu. Çok sayıda yabancı işçi ülkelerine geri dönmek zorunda bırakıldı.

3. Demokratik Almanya'daki büyük işsizlik, yabancıların sayısındaki bir artış veya zaten çalışma izni bulunmayan mültecilerin sayısındaki bir artış sonucu değil, birleşmeden sonra Federal Almanya iktidarının Demokratik Almanya ekonomisini batı alman sermayesine talan ettiren, peşkeş çeken ekonomik politikasının doğrudan bir ürünü olarak gerçekleşti. İşsizlik, hızla kapitalist özelleştirmeye tabi tutulan bir ekonominin çökertilişinin sonucu olarak ortaya çıktı.

Kriz içerisinde olan ve ortaya çıkan toplumsal tepkileri örgütleme çabasına dahi girişmeyen alman solcularının köşelerine çekildikleri koşullarda, neo-faşistlerin ekonomik dengesizliklerin ve krizin kurbanları arasında, yukarıdaki demagojik motifleri işlemeleri, elbetteki hem sermaye çevrelerinin hem de CDU-CSU-FDP hükümetinin işine geliyordu. Bu şekilde Batı Almanya'da artık gelenek haline gelen bir demagoji, yabancıları "suç ve günah keçisi" ilan etme demagojisi alabildiğine güçlü bir şekilde kafalara yerleştirilerek, ortaya çıkan toplumsal hoşnutsuzluğun ve tepkilerin sermayeye ve onun iktidarına yönelmesinin önüne set çekilmiş oluyordu.

ALMAN DEVLETİNİN İDEOLOJİK–POLİTİK DESTEĞİNE SAHİP NEO–FAŞİST TERÖR

Hiç de yeni olmayan, geçmişte de çeşitli örneklerine tanık olunan ve şu ana kadar çok sayıda yabancının kanını döken (Ramazan Avcı olayı vb. hatırlansın), ancak 18 Eylül Hoyerswerda saldırısından sonra adeta bir katliam provasına dönüşerek yeni bir nitelik kazanan eski-yeni faşist terör dalgası, Federal Alman Devleti'nin yıllardır izlediği ırkçı ve yabancı düşmanı politikaların ve Alman toplumunda kökleri 3. Reich dönemine ve daha da gerilere uzanan ve bir türlü aşılamamış olan gizli ırkçılığın doğrudan bir ürünü ve sonucu, bir nevi dışavurumudur. Alman toplumunda varlığını bir hayalet gibi sürdüren ırkçılık eisberg'inin nedenleri, şekillenişi, dışavurumu vb. gibi konuları şimdilik bir kenara koyacak olursak; devletin yıllardır sistematik bir şekilde sürdürdüğü ırkçı, dışlayıcı politikalarla neo-faşist terör dalgası arasındaki bağı, neden-sonuç ilişkisini, birbirini koşullayan/şartlandıran bir neden sonuç ilişkisini görmemek için kör olmak gerekmektedir.

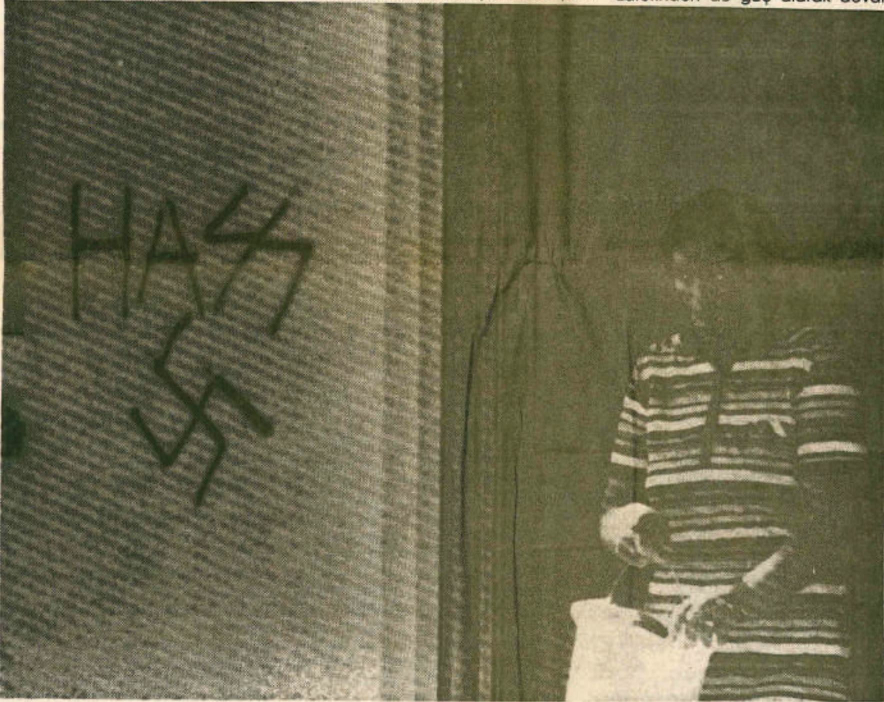
Uzun tartışmalara, seçim kampanyalarına ve bitmek bilmez bir toplumu şartlandırma politikasına konu olan "yabancılar ve ilticacılar probleminin" toplumun kollektif bilincinde büyük yanılsamalara yol açtığını görmemek aptallık olur. Bugün dışa vuran budur da. Dışavuran neo-faşist terör dalgasının gerisinde, iktidarı ve muhalefeti ile, devleti ve sıradan kurumlarıyla "yabancı ve mültecileri" eşit hak ve özgürlükler temelinde yerli toplumla kaynaştırmayan, tersine yeni yabancılar yasası, iltica hakkının kısıtlanması vb. gibi uygulamalarla sürekli üçüncü sınıf vatandaş konumuna mahkum eden Almanya'nın "yabancılar politikası" yatmaktadır. Bu saldırıların gerisinde devlet politikalarının perçinleyip-pekiştirdiği bir ırkçılık okyanusu yatmaktadır. 5 milyon insanı her türlü evrensel insan haklarından yoksun tutan politika, bu insanlara doğal olarak "öldürülmeme", yani "yaşama" hakkını da tanımayacaktır. Dolayısıyla Alman Devleti'nin yıllardır sistematik şekilde uygulanan bu politikası, tüm ırkçı, yabancı düşmanı ve faşist çetelere çıkarılan adeta bir saldırı davetiyesidir.

MÜLTECİLERE KARŞI BÜYÜK ALMAN KOALİSYONU

Son terör kampanyası da böyle bir ortamda boy göstermiş, onlarca insanın yaralanmasına yol açmıştır. Burada 18 Eylül öncesi Almanya'daki siyasi atmosferi hatırlamakta fayda vardır. Bu terör dalgası arkasındaki gerçek sorumluların kim olduğunu görmek için de zorunludur:

18 Eylül öncesinde istisnasız tüm düzen partileri, Avrupa ülkelerinde olağan bir durum olan "Sommerloch"u (Yaz boşluğu) bu yıl mültecilere karşı geniş kapsamlı bir kampanya ile doldurdular. Geçen yıl "Sommerloch"u yeni yabancılar yasası etrafındaki tartışmalarla doldurup, parlamentonun tatil sonrası ilk oturumlarında yeni yabancılar yasasını kanunlaştıran düzen partileri, bu defa Alman Anayasası'nın 16. maddesi etrafında bir çekişmeye girdiler. CDU/CSU partileri bu maddenin ("politik takibe uğrayan her insanın iltica hakkı vardır"diyen madde) değiştirilmesini talep ederken, SPD ve FDP bu maddenin değiştirilemeyeceğini, bu maddeyi değiştirmenin/kaldırmanın "sorunu" ("mülteciler sorununu") çözmeyeceğini her gün sözde yeni argümanlarla kamuoyu önünde tartışıp, basın-yayın kuruluşları aracılığıyla "mülteciler sorununun" Almanya'nın en vahim sorunu olduğu havasını yarattılar.

Frankfurt havaalanından zorla yurtdışı edilen bir mülteci kadın

Doğu Almanya'da bir mülteci kampının ön yakası

Mültecilere yönelik bu kampanyanın bilinçli bir şekilde gündeme getirildiği hemen göze çarpıyordu. Devleti oluşturan çeşitli örgütlenmelerden düzen partilerine, "liberal" ve sağ medya kurumlarından "sıradan" vatandaşına kadar bütün bir alman toplumu "mülteciler sorununu" konuşuyor, ***"gemi artık doldu", "Almanya'nın ekonomik olarak sözkonusu mülteci sayısını kaldıramayacağı", "gerekli önlemler hızla alınmazsa Alman toplumunun korkunç bir mülteci akımına" uğrayacağı, "kendi değerlerine yabancılaşacağı"*** sık sık gazetelerin haber sütunlarını dolduruyordu.

Bir taraftan sosyal demokratlar Anayasa'nın 16. maddesinin kaldırılmasına karşı çıktıklarını açıklayarak "ilericilik" görüntüsü yaratırken, diğer taraftan mültecilere yönelik pratik uygulama ve propaganda kampanyası boyutunda sürdürülen saldırının başını çekerek, "ulusal sorun" halini alan "mülteciler sorununu" en iyi kendilerinin çözeceği mesajını (tıpkı iki Almanya'nın birleşmesinden önce alman ulusunun birleşmesine en iyi kendilerinin önderlik edeceğini açıkladıkları gibi) veriyorlardı. Son seçimlerde sosyal-demokratların başbakan adayı olan Lafontaine'nin uzun bir süredir mültecilere karşı en gerici motiflerle, sağcıların alkışları arasında sürdürdüğü kampanya bir kenara bırakılacak olursa, Bremen eyaleti başkanı Vedemeier'in açıklamaları dahi bu gerçeği göstermeye yeterlidir. Eylül sonunda yapılan Bremen eyalet seçimleri öncesinde, hıristiyan partilerden çok daha önce, Vedemeier ve partisi SPD, mülteciler "sorununu" önplana çıkaran bir kampanya başlattılar. Eyaletler arası antlaşmalara ters bir tutum içerisinde, yani varolan yasaları çiğneyerek Bremen sosyal demokratlarının lideri Vedemeier, ***"Bremen'de artık geminin dolduğu"***'nu, *"artık ilticacı alınmayacağını", "Romanya ve Yugoslavya'dan gelen ilticacıların hemen geri gönderileceği"*'ni, ***"Bremen polisinin Roma ve Sintilerden kaynaklanan kriminaliteye karşı çok daha acımasız bir mücadele vereceğini", "ilticacıların bundan böyle kamplara yerleştirileceğini", "kendilerine artık para değil kupon verileceğini"*** açıkladığı ve Bremen'in liberal bir eyalet olduğu bilindiğinden tüm Almanya'da şok etkisi yaratan bir basın toplantısıyla 15 Haziran'da seçim kampanyasını açtı. CDU/CSU ve neo-faşist partiler bu konuya hemen atladılar ve Bremen eyaletindeki seçimler neredeyse bütün Almanya'daki siyasi atmosferin ölçüsü, göstergesi durumuna geldi: Seçim malzemesi yapılan göçmen ve mülteciler "sorunu" bütün Almanya'nın olduğu gibi Bremen eyaletinin de siyasi gündem maddesinin birinci sırasına yerleşmeye başladı. Bu militan ırkçı ve neo-faşist çetelere tam bir saldırı davetiyesiydi, mültecilere saldırmaları için yakılan bir yeşil ışık mahiyetindeydi. Geçerken belirtmek gerekirse, Eylül sonlarında yapılan Bremen eyalet seçimlerinde SPD başta olmak üzere düzen partilerinin ektiği ırkçılık tohumlarının ürününü, eyalet parlamentosuna girmeyi başaran, bunun yanısıra oylarını büyük ölçüde artıran açık faşist parti DVU (Alman Halk Birliği) topladı. Sosyal demokratlar ve hıristiyan demokratlar kendi kazdıkları kuyuya kendileri düşmüştü.

Neofaşistler ve dazlaklar ise terör kampanyalarını faşistlerin Bremen zaferinden de güç alarak devam ettirdiler. Hemen ardından yapılan Aşağı Saksonya yerel Belediye seçimlerinde de oy oranlarını artırmayı ve bazı belediyelere girmeyi başardılar.

Egemen güçlerin sivil faşist terör desteğinde toplumda yarattıkları mülteci ve göçmen düşmanı hava o kadar etkili oldu ki, daha yaz öncesine kadar ***"açık sınırlar", "herkese kalma hakkı", "koşulsuz iltica hakkı"*** diyen yeşiller bile kendilerini esen rüzgarlara kaptırıp bir çırpıda bu taleplerden vazgeçtiler. "Gerçekçi politika" adına egemenlerin bir çözümü olan "kota uygulamasını" bu taleplerin yerine önerdiler. Yabancıların düzenli olarak Alman Devleti'nin belirleyeceği (ihtiyacına göre karar vereceği) bir sayıda Almanya'ya girmesine izin verilmesini içeren ve kendisine örnek olarak ABD ve Kanada'daki uygulamaları alan bir "göç yasası" teklifinde bulundular. Uzun bir süredir egemen güçlerin çark suyunda yüzmek ve oluşan büyük alman koalisyonuna "ait" olabilmek için büyük çaba gösteren Yeşiller'in şimdi de bu şekilde bir öneri ile çıkmaları kimseyi şaşırtmadı. Yine bir gün önce yetkili bir yeşilcinin, kendilerinin mültecilerin toplama kamplarına yerleştirilmesine izin vermeyeceklerini açıklamış olmasına rağmen, Aşağı Saksonya koalisyon hükümeti içindeki Yeşiller bir gün sonra nasılsa koalisyon ortakları sosyal demokratlarla birlikte toplu kamp uygulamasını Aşağı Saksonya'da da devreye sokacaklarını açıkladılar. Sağdan gelen rüzgar o kadar etkili oldu ki, "mutlaka düzene ait olmak isteyen" yeşilcileri de bu alandaki politikalarında alabildiğine egemen çözümlerle birleştirdi. Bu şekilde göçmen ve mültecilere karşı büyük alman koalisyonu tamamlanmış oldu...

HEDEFTE BİRLİK ARAÇLARDA AYRILIK

Alamanya'da 18 Eylül'den bu yana tırmandırılan neo-faşist dazlak terörünün devletin ideolojik-politik desteğinde (hatta bu saldırıların arkasında *gizli devlet güçlerinin* de bulunabileceği, en azından saldırılara teşvik etmiş olabilecekleri henüz daha kanıtsız olmasına rağmen güçlü bir ihtimal olarak ortada durmaktadır.) gerçekleşen bir olgu olduğu tezini, iktidarın "mülteciler sorunundaki" hedefleri ile neo-faşistlerin hedefleri arasında varolan objektif birliktelik, hatta aynılık da kanıtlamaya yeterlidir. Neo-faşistlerin, çıplak zor, açık terör yöntemleriyle elde etmek istedikleri sonuca, devlet iktidarı ve düzen partileri "hukuk devleti sınırları içerisinde" ulaşmak için çaba sarfetmişler ve büyük ölçüde ulaşmışlardır. Hedef, "göstermelik ilticacıları" (faşistlerin ve sağın tanımı) veya "ekonomik ilticacıları" (sosyal demokratların ve liberallerin tanımı) Almanya'dan kovmak veya Almanya'ya girmelerini baştan engellemektir. "Hukuk" devletçileri ile açık açık röportajlarda gerekirse mültecilerin öldürülmesi gerektiğini söyleyen faşistlerin ortak noktalarından birisini de, Almanya'da kalması ikisi tarafından da kabul edilen "politik mültecilerin" oranı oluşturmaktadır. İki çevre de bu oranı % 4 ile % 20 arasında vermektedir ki, bunun anlamı geri kalan mültecilerin tamamının sınırdışı edilmesi gerektiğidir.

Düzen partileri arasında Anayasa'nın 16 maddesi konusunda sürdürülen "kavga", neo-faşist terör dalgası tarafından alevlendirilmiş, ***"bakınız, 16. maddeyi kaldırmamız lazım, aksi takdirde toplumda mültecilere karşı varolan tepki açık saldırılara dönüşüyor"*** diyen CDU/CSU, FDP ve FDP'yi de iltica hakkının iyice oyularak kuşa çevrilmesine ikna etmiş (bu cümleden son iki partinin sözkonusu uygulamalara karşı çıktığı ve ikna edilmek zorunda kaldıkları sonucu çıkarılmamalıdır, tersine ikisi de "ilticacılar sorununu" daha sonra bütün partilerin üzerinde anlaşacağı yoldan en "iyi" çözümleyecek partiler olduklarını hatta gazete ilanlarıyla tüm kamuoyuna ilan etmişlerdir), aynı düzen partileri bir taraftan neo-faşist saldırıları, "çıplak zor ve nefreti" yeren açıklamalar yaparken, diğer taraftan "ulusal bir sorun haline gelen mülteciler sorununda ulusal mutabakat sağlamak üzere" bir araya gelmişlerdir. Üzerinde anlaşılan "ulusal mutabakat" ise, iltica yasasının

daha fazla kuşa çevrilmesi ve mültecilere karşı yeni sert önlemlerden oluşmuştur. Gerçekçi neo-faşistlerin de talep ettiği ve "ulusal koalisyon" tarafından üzerinde anlaşılan yeni önlemler şunlar (Bu arada polisin, faşistlerin yaptığı saldırılara neden sürekli geç müdahale ettiği de anlaşılmış olmalıdır):

1. İlticacılar için toplama kampları:
Almanların Büyük Koalisyonu, bundan böyle Almanya'ya iltica talebinde bulunan mültecileri belediyelerin hazır tutacakları ev ve barınaklara değil toplama kamplarına, daha nazik bir siyasinin deyimiyle "ortak barınaklara" yerleştirmeyi kararlaştırdı. Şu ana kadar Almanya'nın bazı eyaletlerinde olağan bir durum olan bu uygulama, bundan böyle tüm Almanya için geçerli olacak. Federal ordu, toplu kamplar için Almanya çapında 500-700 kışlasını boşaltacak.

2. İltica dilekçelerinin kabul edilip edilmeyeceği konusunda 6 hafta içerisinde karar verilecek. Tüm Almanya'ya dağılacak olan 500 yeni memur hangi dilekçenin kabul edilebilir olduğuyla ilgili iki hafta içerisinde karar verecekler. Ayrıca iltica dilekçeleri ile ilgili yetkiler, eyaletlerden alınıp daha fazla bir oranda federal içişleri bakanlığının denetiminde merkezileştirilecek. "Açıkça gerekçesiz" iltica dilekçesi şeklinde yorumlanan dilekçelerin sahipleri hemen sınırdışı edilecek. Yani, kısaca söylemek gerekirse, bundan böyle Almanya'ya gelen mülteciler toplama kamplarında birleştirilecek, federal yürütmenin memurları burada iki hafta içerisinde kimin iltica hakkına "layık" olup kimin olmadığı konusunda karar verecek, "layık" olanların dilekçesi ise ancak bu aşamadan sonra normal prosedüre, yani "hukuk devletinin" mahkemeleri tarafından incelemeye alınacak.

3. Mültecilere artık para değil kupon verilecek. (Bu uygulama da kimi eyaletler açısından yeni değil)

4. Mültecilerin Almanya'ya gelişlerinde yardımcı olanlar, "Almanya'ya mülteci taşıyan çeteler" daha sert cezalara çarptırılarak, bunlara verilecek iki yıllık hapis cezası 5 yıla çıkarılacak.

Tüm büyük düzen partilerinin üzerinde anlaştığı ve 5.10.91 tarihinde yapılan büyük partiler zirvesinden sonra (SPD/CDU/CSU/FDP) açıklanan bu mülteci düşmanı paket, ayrıca bir dizi polisiye önlemi de içeriyor. Yine de artık bu önlemlerden sonra pek fazla bir pratik anlamı kalmayan Anayasa'nın 16. maddesinin kaldırılması talebini federal hükümet partileri CDU ve CSU sürekli canlı tutma tutumlarını sürdürmeye devam ediyorlar. Devrimci İşçi dergisinin daha önceki sayılarında ayrıntılı bir şekilde yer verilen Avrupa Topluluğu ortak ilticacılar politikası yaratma girişimlerine sözkonusu maddenin ters düştüğünü sürekli tekrarlayıp durmaktadırlar.

Son haftalarda iltica hakkı çerçevesinde sürdürülen tartışmalar ve gündeme gelen gelişmeler, Anayasa'nın 16. maddesinin de günlerinin sayılı olduğunu gösteriyor. Herhalde iktidarın neo-faşist terör eşliğinde mültecilere karşı başlatacağı ikinci bir atak, Anayasa'nın 16. maddesinin kaldırılmasıyla sonuçlanacak. En azından bu güçlü bir olasılık olarak belirmiştir...

NEOFAŞİST KATLİAM PROVALARINA DEVLET DAHA NE KADAR SEYİRCİ KALACAK?

Ekonomik açıdan artık dev konumuna ulaşan Almanya, birleşme sonrası sadece hızla Varşova Paktı ülkelerinin ekonomik istilasına yönelmekle kalmadı. Aynı zamanda dış politika sahnesinde de ekonomik gücüne denk düşen bir ağırlık hissettirmeye, "yeni dünya düzeninde" daha yüksek bir pozisyon talep etmeye ve bunun kavgasını vermeye başladı. İç politikada ise, yazının başlarında değindiğimiz gibi, Hitler faşizmi lekesini unutturan/unutan, Demokratik Almanya'nın çöküntüleri üzerine inşaa edilen "tüm almanları birleştirici harcı", "yeni bir ulusal kimliği" oluşturmaya soyundu. Toplumdaki sağa kayışın eşlik edip güçlendirdiği bu proje açısından da katıksız yabancı düşmanlığı, sınırsız ırkçılık ve "yabancılara kıyasla üstün insan" saplantısı iyi bir inşaa malzemesi görevini görüyor. Çünkü bilindiği üzere ulusal kimlik sadece ulusal pazar üzerine değil, onun koşulladığı sınırlarda yaşayanların sınırın öbür tarafındakilere olan "farkı" vurgulanarak ideolojik olarak da inşaa edilmek zorundadır. Şimdilik ise sınırın içindeki "farklılıklar" (Kara kafalılar vs.) almanlar arası birliği güçlendirici bir işlev görüyorlar. Son neofaşist saldırıların daha farklı boyutları da olan "yeni ve pozitif bir ulusal kimlik ve almanlık bilinci" yaratma çabalarına kendi cephelerinden destek verdikleri açıktır. Bu yönüyle de burjuvazi ve devletin yönelimlerine hizmet eden bir işleve sahiptir son saldırılar...

Yazının şu ana kadarki bölümünden ve hemen üstteki paragraftan şöylesi yanlış bir sonuca ulaşmak mümkün olabilir:

Neo-faşistlerin güç kazanmaları iktidarın ve düzen partilerin lehinedir şeklinde bir düşünceye kapılınabilir. Bu Almanya tarihini, devletin yönetim metod ve alışkanlıklarını ve toplumsal-siyasal dengeleri vb. göz önünde tutan, sermayenin ve burjuva devletin uzun vadeli çıkarlarını hesaplayan birisi açısından yanlış bir düşünce olarak geri çevrilmek durumundadır.

Gerek düzen partilerinin, gerek burjuva devletin, neo-faşist hareketin daha fazla güçlenmesine göz yumacaklarını beklemek elbetteki abes olur. Son saldırılardan sonra timsah gözyaşları döken çeşitli politik parti ve siyasetçilerin tavrı da "hukuk devleti" ve politik güçlerinin, neo-faşist hareketin kendi denetimleri dışına çıkabileceği endişesine kapıldıklarını ve buna daha fazla seyirci kalmayacaklarını göstermektedir. Federal Almanya istikrara düşkün odaklarca yönetilmektedir. Ve bunların kendi denetimi dışına çıkabilecek, istikrarı tehlikeye düşürebilecek neo-faşistlere değil, zaman zaman eylem ve propagandaları ile iktidarın ırkçı politikalarını destekleyip gerekçelendirecek neo-faşistlere ihtiyaçları vardır.

Ancak, bir başka toplumsal gerçek vardır ki, o da hiç bir şekilde gözardı edilmemelidir: Herhangi bir toplumsal-siyasal gelişme bir kez ortaya çıkar/çıkarılırsa, kendi iç dinamiğini de ortaya çıkardığı bilinir. Yani, neo-faşistlerin hitap edebilecekleri bir kesimin bu toplumda mevcut olduğu, işleyebilecekleri yeterince motifin var olduğu ve 1992 sonunda Ortak Pazar'ın gerçekleşmesi ile ulusal şövenizmlerin kabaracağı da göz önünde bulundurulduğunda, faşistlerin giderek daha fazla güç kazanacakları büyük bir ihtimal olarak belirmiştir. Tüm veriler (ve bu arada faşistlerin artan örgütlenme performansı) 18 Eylül sonrası gündeme gelen ırkçı devlet kampanyalarının güçlenerek devam edeceğini göstermektedir.

Göçmen ve mültecilere siyasilerin saldırısına örnekler

"Almanya yabancı dostu bir ülkedir ve böyle kalacaktır."
(Hemut Kohl, Başbakan)

"Yabancılar vatandaş değil misafirdir"
(Alfred Dregger CDU/CSU Franksyon Başkanı)

"Gerisinde bıraktığı her yeri çöl haline getiren bir çekirge sürüsüyle kıyaslama yapmak hiç de abartılmış olmaz. Bu nedenle çözüm ancak şu olabilir: Avrupa'nın azgelişmiş ülkelerden gelen göçe karşı tam korunması"
(Manfred Ritter, CDU)

"Böylece Almanlar bu yüzyılda üçüncü kez Avrupa'yı mahvetmeye katkıda bulunabilirler, Avrupa'yı bu kez burada tüm dünyanın sosyal yardım bakanlığı ve hastanesini oluşturan sapık düşünceleriyle mahvedecekler"
(Klaus Hornung, CDU)

"Bir çok ilticacı bize tamamen yabancı olan kültür ve medeniyet çevrelerinden geliyor. Onların özel mülkiyete bakışları da, bir çok alman anne-babanın çocuklarına öğrettiklerinden farklı."
(Horts Niggemeier, SPD)

"Doğudan gelen büyük mülteci akınları Avrupa kültürüne bir son verebilir. Bunlar Avrupa için, Kızıl Ordu'nun soğuk savaş döneminde olduğundan daha tehlikeli olabilirler."
(Steffan Reiche, SPD)

"Yanlış iltica gerekçeleri verip Almanya'ya geldikten sonra sınırdışı edilen ilticacıların bir daha Almanya'ya girmemelerini öngürdük."
(Konrad weiss, İttifak 90/Yeşiller)

Neofaşist saldırılardan örnekler

17 Eylül Hoyerswerda:
Mülteciler kampına saldırı, çok sayıda kişi yaralandı. Kamp boşaltıldı.
18 Eylül Freiburg: (Breitsgau'da) Mülteciler kampı kundaklandı.
Deuben/Tackau: Kampa saldırı
19 Eylül Freiburg: (Breisgau'da) Kampa saldırı
Saarquis: Mülteciler kampı kundaklandı
20 Eylül Saarwwellingen: M. Kampı kundaklandı.
21 Eylül Thiendorf/Dresden: M. Kampına saldırı
Springe/Steinkrug: M. Kampı kundaklandı
wesendahl: Kampın camları kırıldı.
22 Eylül Freiburg: (Breisgau) Molotof kokteylli saldırı.
23 Eylül Kenzingen: Polanyalı bir ailenin arabası yakıldı.
24 Eylül Bodelshausen/Tübingen: M. Kampının duvarlarına gamalı haç, yahudi yıldızı ve faşist sloganlar yazıldı.
March/Neuershausen: Mültecilerin kaldığı kampın bahçesi yakıldı.
Dresden: M. Kampı kundaklandı.
25 Eylül Schwedt: M. Kampı kundaklandı
Tohmbach-Diethartz/Gotha: Molotofkokteyl ile saldırı
Münster: kamp yakıldı iki kişi ağır yaralandı
Hamburg: Kampın kapıları ve pencereleri kırıldı.
Essen: İltica yurdu kundaklandı.
26 Eylül: Ahlen'de saldırılar
27 Eylül: Brandenburg: Kübalılar ve Almanlar'ın oturduğu binaya saldırı.
Herford: Yabancılara taşlı saldırı.
walendorf: M. Yurduna saldırı.
Recklinghausen: Sinti-Romalılar'ın oturduğu yurda saldırı.
28 Eylül weisenfelsen: M. yurdu silahla tarandı.
Neubradenburg: İki wietnamlı dövüldü, ağır yaralandılar.
Altennow/Cottbus: M. kampına saldırı (camlar kırıldı.)
Pätz: M. yurduna saldırı
Steinhagen: M. Yurdu kundaklandı. Kundaklama sonucu yangın çıktı.
Merl: Mülteciler yurdu kundaklandı.
29 Eylül Burgwedel: M. yurdunda yangın çıkarıldı.
Lünen: M. Yurduna taşlı saldırı.
Issum: M.Yurdunda yangın çıkarıldı.
Edemissen: M. yurduna taşlı saldırı
Meckelfeld: Yabancı kökenli işçi ailesine saldırı.
Chemnitz: M. yurdu kundaklandı.
Grefswald: Mülteciler yurduna saldırı, arabalar yakıldı.
Neumünster: M. Yurdu yakıldı.
Büdelsdorf: M. yurdu taşlandı.
30 Eylül Bochum: Mültecilerin yerleştirildiği arabalar kundaklandı.
Lmenau: Yabancı öğrencilere sopalı saldırı.
Cottbus: Faşistler yoldan geçenlere saldırdı bir kişi bıçaklanarak yaralandı.
1 Ekim Hamburg: M. yurdu kundaklandı.
Horford: M. yurduna ve alman asıllıların (aussidler) otorduğu yurtlara molotof kokteyli saldırı.
Dordmund-Duisburg-Frechen: Mülteci yurtlarının camları kırıldı.
Bad Honef: M. yurdu silahla tarandı.
Recklinghausen: Alman-Türk Dayanışma Derneği'nin bulunduğu bina kundaklandı.
Freiburg/Breisgau: Aynı yurda silahlı saldırı.
Schwerin: M. yurduna üç günde ikinci saldırı.
3 Ekim (İki Almanya'nın birleştiği gün)
Hünxe: M. yurdu kundaklandı iki çocuk ağır yaralandı.
Krefeld: Bir Türkiyeli işçi bıçaklandı.
Amminkeln: M. yurduna saldırı 4 mülteci yaralandı.
Rügen: M. yurdu kundaklandı 2 yaralı.
Rostock: Yabancıların oturdukları binaya saldırı.
Kühlungsborn: M. yurduna saldırı.
Lükenwalde: M. yurduna taşlı saldırı.
4 Ekim Seesen: Türkiyeli ailenin evi kundaklandı.
Eberswalde: Sovyet mültecilerin ev taşlandı.
Berlin: Faşistler yoldan geçenlere saldırdı.
5-6 Ekim Meiningen/Gotha/Greiz/Streufdorf: M. yurtlarına taşlı sopalı ve yakıcı maddelerle saldırı.
Kırheim/Teck: Türkiyeli ailenin evi kundaklandı.
Bruhl: Dazlaklar mültecilere saldırdı iki yaralı.
Karlsruhe/Osnabrück/Buhholz/Bad Liebenwerda: M. yurtları kundaklandı.
Halstenbek/Schwedt/Storkow/Teunbrietzen/ Struwenburg/Rostock: M. yurtlarına saldırılar.
Gotha: Faşistler sovyet askerini üçüncü kattan aşağı attılar, ağır yaralandı.
Schwalmtal: M. yurtlarına gaz şişeleriyle saldırı.
Empfingen: M. yurduna molotof-kokteylli saldırı.
Nagold: Alman asıllılarının kaldığı yurda saldırı.
Seitigen/Oberflacht/Atzehein/Baunatal/Michelstadt: Mülteci yurtlarına saldırılar.
Grünenberg: M. yurdu kundaklandı.
Schöneck: Siyah saçlı alman bıçaklı saldırıya uğradı.
8 Ekim Giessen: M. yurdu kundaklandı.
Sontra/Heringen/pattensen/Künzel: Yabancıların oturdukları binalara saldırılar.
Strausberg: Yahudi mezarlığı yağmalandı.
13 Ekim Immenstadt: M. yurdu kundaklandı iki kişi yaralandı.
14 Ekim Saarbrücken: Siri Lanka'lı mülteci dövülüp tren rayına yatırıldı. Bir ayağını kaybetti.

Foto: Der Spiegel

Almanya'da her yıl yapılmakta olan *"Yabancılar Haftası"* bu yıl oldukça hareketli geçti. Alışılagelmiş festival ve salon toplantılarına bu yıl yabancılara yönelik sistemli bir terör dalgası eşlik edince, ortalık birdenbire karıştı. Etkili ve yetkili kişilerle kuruluşlar, alışılmamış bir şekilde Almanya'nın *"yabancı dostu"* bir ülke ve devlet olduğunu göstermeye çalıştılar. Cumhurbaşkanı Richard von weizsaecker, iltica yurtlarını ziyaret ederken Başbakan Kohl Köln'deki gıda maddeleri Fuarı'nın açılış töreninde Almanlar'dan yabancılara hoşgörülü davranmalarını istedi. Bu arada partiler, sendikalar, kiliselervd. kuruluşlarda herzamanki gibi, saldırıları kınayan açıklamalar yaptılar.

Son terör dalgasının Türkiye ile Almanya arasında imzalanan "İşçi Mübadele Antlaşması"nın 30. yıldönümüne rastgelmesi, başka şeylerin yanısıra, bu anlaşmanın imzalandığı tarihten sonraki 30 yıl içinde oluşan göçmen azınlıklar olgusu etrafındaki sorunların önemini hatırlatması bakımından da uyarıcı bir durum olarak anlaşılmalıdır. Alman ırkçı–faşist güçleri Türkiye'den Almanya'ya göçün 30. yıldönümü kutlamalarına böyle kendi tarzlarında katılmış oldular.

Gerçekten de son saldırılar, göçün yıldönümü kutlamalarına ve Yabancılar Haftası'na rastgeldi. Göç olayı ve göçmen sorunlarıyla ilgili az–çok belli bir hareketliliğin ve tartışmanın yaşandığı şu günlerde, Nazi terörüne karşı Türkiye kökenli solun (D.İ dahil) ve göçmen kitlesinin etkili bir tepki göstermemiş oluşu, oldukça düşündürücüdür. Başta Devrimci İşçi olmak üzere her siyasal eğilim, herhalde kendisini, perspektifini ve faaliyetlerini sorgulayacaklardır. Biz bu yazıda sorgulamanın bir parçası olarak, göç olayı ve göçmenler sorunu üzerinde duracağız.

OTUZUNCU YILINDA GÖÇ OLAYI VE GÖÇMEN SORUNLARI ÜZERİNE

30 Ekim 1991 tarihi, Türkiye ile Almanya arasında imzalanan "İşçi Mübadele Antlaşması"nın 30. yıl dönümüne rastgeliyor. TC yetkilileri ile FAC yetkilileri 30 Ekim 1961'de bir antlaşma imzalayarak Türkiye'den Almanya'ya başlamış olan işgücü göçünü resmileştirmişler. Aslında Türkiye'den Almanya'ya işgücü göçü 50'li yılların sonuna doğru başlıyor. Alman işverenler, işyerlerindeki işçi açığını kapatmak için kendi insiyatifleriyle Türkiye'den işçi getirmeye bu antlaşmanın imzalandığı tarihten çok önce başlıyorlar. Alman ekonomisinin yabancı işgücüne duyduğu ihtiyaç giderek fazlalaşınca, Almanya'ya Türkiye'den işçi getirilmesi iki devlet arasında bir antlaşma yapılmak suretiyle resmileştiriliyor. Antlaşmanın imzalandığı tarihte Almanya'da 5 bin dolayında Türk ve Kürt işçisi bulunmaktaydı. Daha sonraki yıllarda bu sayı hızla artıyor. Birkaç yıl çalışıp Türkiye'ye dönenler olduğu gibi, eşini ve çocuklarını Almanya'ya getirenler de oluyor. Antlaşmanın imzalanmasından 10 yıl sonra (1971'de) Almanya'da toplam 425 bin Türkiyeli'nin olduğu saptanıyor. 1973–74'teki ekonomik kriz nedeniyle Almanya Türkiye'den işçi akımını resmen durdurmuş olmasına rağmen 1981 yılında Almanya'daki Türkiye'li sayısı 1 milyon 460 bine yükseliyor. 80'li yıllarda kendiliğinden ya da geri dönüş teşvik yasasından yararlanarak yüzbinlerce kişi Türkiye'ye döndüğü halde 1990'da Almanya'daki Türkiyeliler'in sayısı 1 milyon 613 bin olarak saptanmıştır. Bu sayının üçte bire yakını çocuk ve genç (0–18 yaş arasında), geri kalanların çoğu işçi ailesi ve yakını. Bu son üçtebirlik kesimin diğerlerini 100 bine yaklaşan sayılarıyla işsizler, 30 bin dolayındaki sayılarıyla işverenler oluşturuyor. Bunlara öğretmen vb. meslek sahipleriyle emeklileri ve diğer kesimlerieklemekmümkün.

Görüldüğü gibi, 30 yıllık bir zaman dilimi içinde Türkiye'den Almanya'ya ve öteki Avrupa ülkelerine doğru önce işgöçü şeklinde başlayan, giderek işçi olmayanları da (eş ve çocukları) kapsayan bir göç hareketi yaşanmıştır. Bu hareketin devresinde yeralanların bir bölümü (tahminen 1,5 milyon dolayında) Türkiye'ye geri dönmüştür; 2 milyon 310 bini ise halen Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır. Bunların yarım milyonu Kürttür (yeri gelmişken hatırlatalım; yazıda geçen Türkiyeliler kelimesini, Türklerin yanısıra TC sınırları içinde doğup büyüdükleri için TC vatandaşı sayılan Kürtleri, Ermenileri, Arapları, Asurileri vd. etnik kökenlerden insanları kapsayacak şekilde kullanılıyoruz.)

Öte yandan, yapılan araştırmalara göre, halen Almanya'da yaşamakta olan 1 milyon 613 bin Türkiyeli'nin yaklaşık üçte biri burada doğup büyümedir. Bunların büyük çoğunluğu, yaşamının bundan sonraki bölümünü Almanya'da geçirme eğilimindedir. Yanısıra, 1. kuşağın bazı kesimleriyle 2. kuşağın Türkiye'de doğan ve daha sonra Almanya'ya gelenlerinin büyükçe bir bölümünün buraya yerleşme eğiliminde olduğu saptanmıştır. 80'li yıllarda Almanya'daki Türkiyeli'leri uğraştıran dönme–kalma ikilemi yavaş yavaş ortadan kalkmakta, genel bir eğilim olarak insanlar tercihlerini kalma yönünde yapmaktadırlar. Hala kararsız olanlara, ya da dönmeyi planlayanlara da rastlanmaktadır. Ancak, bunların varlığı, yerleşme–kalıcılaşma eğiliminde bir kırılma ya da sapma meydana getirmemektedir.

Özetle, 50'li yılların sonunda başlayan 60'larda resmileşen ve yoğunlaşan, 70'lerin ortasına kadar devam eden işgücü ve işçi ailesi göçünün sonucunda Almanya'da Türkiye kökenli bir göçmen azınlık topluluğu oluşmuştur. Ve bu topluluk, bugün Alman devleti ile yerli toplum açısından politik ve toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Yanısıra sözkonusu göçmen azınlık, toplumsal, sınıfsal, kültürel, politik, psikolojik ve insani birçok düzeyde önemli sorunlar yaşamaktadır. Bunlara Türkiye'den kaynaklanan bazı sorunları da eklemek yerinde olacaktır. Dönüp dönmemekten bağımsız olarak Almanya'daki ve Avrupa'daki Türkiyeliler'in kayda değer bir bölümünün Türkiye ile şöyle ya da böyle bağları vardır ve bu bağlar, onların Türkiye'deki siyasi–toplumsal gelişmelere sürekli ilgi duymalarının maddi zeminini oluşturmaktadır. Bu yüzden Türkiye'de olup bitenler, buradaki Türkiyeliler'in belli kesimlerini ilgilendirmektedir.

Şimdi kısaca yukarıda işaret ettiğimizikisorunüzerindeduralım:

1. Alman devleti ile yerli toplumun ağırlıklı bir kesimi, Almanya'daki göçmen toplulukları bir sorun ve sorun kaynağı olarak görmektedir. Egemen düşünce şekli ile egemen politika ve bunları koruyup kollayan siyasi kurumlar, Alman ekonomisinin ihtiyaç duyduğu yabancı işgücünün kendisini zamanla bir insan topluluğu olarak ifade etmesini kabullenememektedir. Alman ırkının üstünlüğü saplantısıyla birleşen bu kabullenemeyiş, Alman–olmayan, özellikle de Avrupa kökenli olmayan toplulukların öncelikle siyasi olmak üzere, insani, sosyal vd. haklardan yoksun bir şekilde yaşamasını istemektedir. Fakat, konuk işçi olarak düşünülenlerin Almanya'da kalıcılaştıklarının anlaşılması üzerine, az önce işaret edilen tutumun açmazları da ortaya çıkmaktadır. Sermaya güçleri ve egemen politika, bu açmazdan yabancı topluluklara "Entegrasyon–Geri Dönüş" ikilemini dayatarak kurtulmaya çalışmaktadır. Yabancı topluluklara eşit sosyal–siyasal haklar temelinde göçmen statüsü tanıma ve dolayısıyla Almanya'nın bir göçmenler ülkesi olduğunu kabul etme ve bunların gerektirdiği siyasi–hukuki vd. düzenlemeleri gerçekleştirme yerine, entegrasyonu (hatta buna asimilasyon bile denilebilir) tercih edilmektedir. Entegre olamayan ya da olmayanların ise dışlanmışlığa razı olmaları istenmektedir.

Bu politikanın başarı şansı, özellikle Türkiyeliler açısından zayıf görünmektedir. Türkiyeliler, Avrupalılaşmak yönündeki bütün gayretlerine rağmen Avrupa kökenli olmadıkları için topluca entegre olacağa benzememektedirler. Alman vatandaşlığına geçişin kolaylaştırılması gibi formüller, sözkonusu politik ve toplumsal sorunun çözümünde esaslıbirroloynayamıyacakgibidir.

Yabancılara yönelik olarak Almanya'nın izlemekte olduğu politikanın zorlanacağı diğer bir alan AT'tır. AT, üye ülkelerin hepsi için geçerli olacak bir göçmen siyaseti oluşturmaya çalışmaktadır. Bu siyasetin tayininde şüphesiz Almanya ağırlığını koymak isteyecektir; nitekim böyle de yapmaktadır. Ne var ki, nisbeten daha liberal bir göçmen politikasına sahip olan Hollanda gibi ülkeler (ve AT üyeliği kesinleştikten sonra İsveç) Almanya'nın önerilerini ve önlemlerini yumuşatmaya çalışacaklardır. Şimdiden öngörülemeyen başka bazı faktörlerin de ortaya çıkabileceği gözönüne getirilirse, Almanya'da somutlaşan en gerici ve ırkçı yabancılar siyaseti, 93'ten sonra AT düzleminde zorlanacaktır.

Böyle olmakla birlikte, 93'ten itibaren AT'ta, şimdikine göre gerçekçi, demokratik, insan haklarına ve eşit haklara dayalı bir göçmen politikası izlenmesi beklenmemelidir.

2. Türkiye ile Almanya arasında 30 yıl önce resmi anlaşmaya bağlanan göç olayının ortaya çıkardığı önemlibirsonuçdaşudur:

Çeşitli aşamalardan geçip sancılı bir süreç altında evrilerek konukluktan yerleşikliğe geçişi yaşayan ve göçmen toplumsal azınlıklar kategorisine **kendi özgül renkleriyle** dahil olan Türkiyeliler, Almanya ve Avrupa'da ciddi sorunlarla karşı karşıyadırlar. Bu sorunları madde madde sıralamaya gerek yok; zira biliniyor. Bu noktada önemli olan, bu sorunların karakterini doğru saptamaktır. Böyle yapılmazsa çözüm yanlış yerde aranır ve dolayısıyla bulunamaz.

Bukonudakısacaşusöylenebilir:

Sözkonusu sorunlar, Türkiyeli göçmen kitlesinin Avrupa kökenli olmayan topluluğa mensup olmalarının yanısıra ağırlıkla bir kesiminin üretim sürecinde işçi olarak yer almasından kaynaklanmaktadır. Sosyal konumu itibariyle göçmen, sınıfsal konumu itibariyle ise ağırlıklı bir kesimiyle emekçi olan Avrupa'daki Türkiyeliler'in yüzyüze bulundukları sorunlar, göçmen, azınlık ve emekçi olmaya ait özellikler tarafından karakterizeedilmektedir.

Ne var ki, Türkiyeliler, sorunlarının ciddiyeti ve sayılarının çokluğuyla doğru orantılı bir toplumsal ve politik güç değildirler; olamamışlardır. Yanısıra, AT adındaki yeni devlet düzenine, kendi sorunlarının çözümünü içeren politika, program ve stratejilere ve bunlar için gerekli olan örgütsel/kurumsal mekanizmalara sahip olma noktasında hazırlıksız girmektedirler. Sağda ve soldaki bir takım lobi girişimlerinin bu alandaki eksikliği giderecek adımlar olmadığı bilinmektedir.

Bundan dolayıdır ki, artık daha sık yapılmak zorunda olunan göçmen sorunları tartışmalarında şu sorularmerkezibirönemtaşımalıdır:

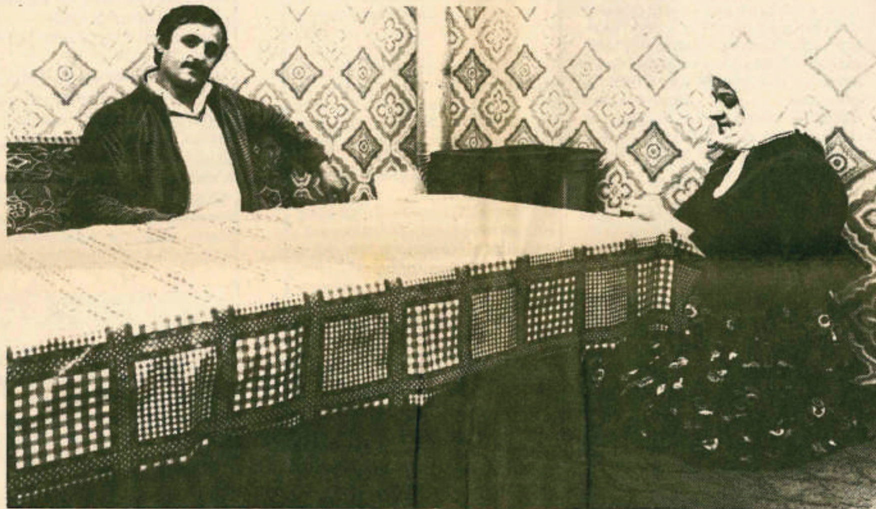
1.) Türkiyeli göçmen kitlesinin sorunlarına ve bu sorunların çözümüne hangi perspektiften bakılmalıdır?

2.) Göçmen azınlıklar için hangi politikalar, programlar ve stratejiler tasarlanıp savunulmalı, hangi çözüm benimsenmelidir?

3.) Türkiyeliler, Almanya'da ve Avrupa'da, neler yapılırsa toplumsal ve politik bir ağırlık oluşturabilirler; kendilerini devlet(ler)e dayatabilirler?

4.) Bütün bunlar için ne tür kurum, örgütlenme ve mekanizmalar yaratılmalıdır?

...

Şüphesiz sorunları çoğaltmak mümkündür. Ne var ki, bugün üzerinde durulması gereken en önemli sorular bunlardır. Ve görülebildiği kadarıyla, Türkiye kökenli topluluk içinde çalışma yapan siyasi çizgilerden sadece solda yer alanlar, hatta sadece devrimciler bu sorulara henüz cevap vermemişlerdir. Onların dışında kalan güçler (TC, islamcılar, Türk–İslam Sentezciler'i, faşistler, sağcılar ve sosyal–demokratlar), yukarıdaki sorulara kendilerince yanıt vermişlerdir ve bunun çalışmasını yapmaktadırlar.

Genel olarak solda yeralan kimi kişi, çevre ve grupların göçmen sorunları alanında şüphesiz bazı çalışmaları vardır. Hatta az sayıda da olsa bir kısım dernekler ya da bazı kişiler, yukarıdaki soruların tamamına yakınına cevap vermektedirler. Fakat bunlar, içerikleri itabiriyle doğruluğu–yanlışlığı bir yana, ya belli çevre ve kişiler arasında sıkışıp kalmış, ya da göçmen kitlesinin ilerici, demokrat ve devrimci kesimleritarafındansahiplenilmemiştir.

Bu tür cevap ve önerilerin varlığını bildiğimiz için, hazırlıksızlık tesbitinin aslında daha ziyade sosyalist ve devrimci güçler için geçerli olduğunu burada hatırlatmak yerinde olacaktır. Gerçekten de çevreye şöyle bir baktığımızda, yukarıdaki sorulara cevap vermeyenlerin devrimciler (sosyalistler), yani bizler olduğumuzhemengörülmektedir.

Bunun çok çeşitli sebepleri olduğu muhakkaktır. (Bunların bir bölümü, Devrimci İşçi'nin daha önceki sayılarında tartışıldı.) Ancak bu sebepler, devrimcilerin göçmen sorunlarının çözümü yönündeki mücadele de devre dışı kalmasına meşruiyet sağlamak için kullanılamaz. Ya da, artık kullanılmamalıdır. Öyle bir durumla karşı karşıya bulunulmaktadır ki, hiç bir sebep, devrimcilerle göçmen kitlesi ve göçmen sorunları arasındaki kopukluğu ve uzaklığı izah etmeye yetmemektedir. Yetmezde...

Sosyal–demokratlardan daha özgürlükçü, daha eşitlikçi bir toplum düzeni isteyenlerin, ırkçılığa, yabancı düşmanlığına karşı daha aktif bir mücadele sürdürmemesi, kabul edilebilecek bir durum değildir. Aynı şekilde, göçmen azınlık grupların eşit haklara sahip olması mücadelesinde devrimcilerin herhangi bir siyasi çizgiden daha önde yer almaması da kabul ve izah edilebilecek birdurumdeğildir.

Sınıf mücadelesi kavramını dilinden düşürmeyenlerin toplumdaki her türlü eşitsizliğe ve haksızlığa karşı tavır alıp örgütlenmemesi, bu kavramı kullananaların iddia ve söylemini boşluğa düşürmektedir. Yaşa-

Devamı 11. sayfada

ORTADOĞU BARIŞ KONFERANSINA DOĞRU FİLİSTİN SORUNU

"Misyonumuzun başında barışa açılan bir pencere olduğunu söyledim, ancak hiç bir zaman bu pencerenin açık olduğunu söylemedim."

ABD Dışişleri Bakanı James Baker

Dünya kamuoyuna bir çeşit "multi-medya-şovu" olarak sunulan Körfez Savaşı'nın ABD ve müttefikleri lehine sonuçlanmasının hemen ardından ABD Ortadoğu halklarına silah zoruyla dayattığı Pax Amerikana'nın diplomatik düzeyde onaylanması anlamına gelen "Ortadoğu Barış Konferansı"nı gündemine aldı. Sözkonusu barış konferansının hazırlanabilmesi, taraflar arasında gündem, zamanlama, katılım vb. gibi konularda görüş birliğine varılması daha doğrusu tarafların önerilen Amerikan çözümlerine ikna edilebilmesi için ABD Dışişleri Bakanı James Baker, Körfez Savaşı'ndan bu yana bir çok kez Ortadoğu ve bu arada dünya politikasında ağırlığı olan ülke başkentlerini turladı.

Saddam diktatörlüğü ve Irak'a karşı öncülük ettiği ve bizzat yönetip sürdürdüğü savaşın kendi lehine sonuçlanması karşısında bir çeşit zafer sarhoşluğuna kapılan ABD, pekiştirdiği prestiji sayesinde önceleri Ortadoğu cadı kazanında bir barış konferansı örgütleyebileceğini, en kısa sürede kendi çözümleri doğrultusundaki düzenlemeleri yapabileceğini sandı. 6 Mart 1991'de Başkan Buch kongre önündeki konuşmasında *"Artık Arap-İsrail çatışmasına bir son vermenin vakti gelmiştir... İsrail ve Arap devletleri ile Filistinliler arasındaki uçurumu kapatmak için elimizden gelen herşeyi yapmalıyız."* dedikten sonra Ortadoğu Barış Konferansı'nın yaz aylarında başarıyla sonuçlandırılabileceğini açıklıyordu. Yaz aylarına önerilen tarih Ekim'e ertelendi. Ekim ayı başlarında ise ABD de dahil tarafların hiç birisi konferans tarihi konusunda herhangi bir açıklamada bulunmadı.

Ancak bu barış konferansının gerçekleşme şansından bağımsız olarak, Ortadoğu bağlamında ABD diplomasisinin temel önerisi olarak şekillenen barış konferansı, böylesi bir konferansla ulaşılmak istenen hedefler, önerilen konferans karşısında bölge devletlerini aldığı tutumlar ve FKÖ'nün tavrı konusunda böylesi bir yazının elverdiği ölçüde durmakta fayda var.

YENİ DÜNYA DÜZENİNEİ SIĞMAYAN ORTADOĞU

Neredeyse tek kutbunu emperyalizmin oluşturduğu bir dünya modeline Ortadoğu halklarını da dize getirerek uygulmak ABD açısından bir zorunluluktu. Ortadoğu, tamamen ABD hakimiyetinde bir bölge olmak zorundaydı. Artık adı da değişen Sovyetler Birliği'nin dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Ortadoğu'daki nüfuz alanlarını da terketmesiyle ortaya çıkan boşluk, dengelerin alt-üst oluşundan yararlanarak güçlenen bölge devletleri tarafından değil ABD tarafından doldurulmalıydı. Ve nitekim ABD açısından Körfez Savaşı'nın ana gerekçelerinden birisi bu gerçekti.

Ortadoğu soğuk savaş yıllarında ABD ile SSCB arasındaki nüfuz alanları mücadelesinin en yoğun şekilde sürdüğü dünya bölgelerindendi. Soğuk savaş yıllarında Ortadoğu devletleri arasında bilinen çatışma ve sürtüşmeleri, karşılıklı çıkar mücadelelerini teşvik ve tahrik etmek ABD stratejilerinin başarı şansını arttıran bir gereklilikti. Bütün sözkonusu süreçte ABD politikalarının hedefi, Ortadoğu'nun hassas dengeleri içerisinde sürekli gerginlik yaratmak, bu şekilde Ortadoğu'da ABD varlığı için bir gerekçe yaratmak ve bu varlığı adım adım pekiştirmekti. Bu nedenle soğuk savaş yıllarında ABD'nin Ortadoğu'nun kanayan yaralarından olan Filistin sorununu, Arap-İsrail çekişmesini, Lübnan sorununu, Kürt sorununu ve Kıbrıs çekişmesini çözmekte doğrudan bir çıkarı olamazdı.

Ancak bizzat ABD Başkanı Bush tarafından başladığı ilan edilen ve "soğuk savaş yıllarının iki kutuplu dünyasından tek kutuplu dünyaya geçiş" ile karakterize olan yeni dünya düzeni gerginlik ve tahrik politikalarını değil, aksine emperyalizmin hakimiyeti altındaki bölgelerde istikrar politikalarını gerekliklıyordu.

80'li yılların ikinci yarısında Latin Amerika'daki diktatörlükleri "demokrasiye" geçirerek arka bahçesini yeniden düzenleyen ABD, "bölgesel çatışmalara son" ve "ebedi barış" sloganları altında SSCB ile birlikte Afrika ve Asya'daki çatışmayı "çözdükten" sonra gözünü Irak'ı Kuveyt'i işgal etmesi vesilesiyle Ortadoğu'ya çevirdi. Irak'a karşı elde edilen zaferi tüm rakiplerine karşı ustaca kullanan Amerikan diplomasisi, tarihte ilk kez kendisinin tamamen başhekim olduğu bir ortamda Ortadoğu'yu ameliyat masasına yatırdı. Ortadoğu'daki tüm bilinen sorunlar çözülmeliydi. Bu nendenle 1974 yılından bu yana Filistinliler tarafından talep edilen, ancak sürekli İsrail ve özellikle ABD engeline çarparak gerçekleşmeyen bir "Ortadoğu Barış Konferansı" bizzat ABD'nin öncülüğünde örgütlenmeliydi. Çünkü ABD ekonomisinin diğer bölgelerin yanısıra "barış ve istikrar" içerisindeki bir Ortadoğu'nun da pazar ekonomisi potansiyelini ortaya çıkarmaya ve değerlendirmeye ihtiyacı vardı.

Ancak süreç böylesi bir barış konferansının gerçekleşme şansının az olduğunu gösterdi. ABD, bölge devletleri arasındaki çıkar uyuşmazlıklarını, sürtüşmeleri nasıl aşacaktı? Sözkonusu konferansı örgütleyebilmek ve kendi çözümleri doğrultusunda sonuca ulaştırabilmek için Irak'ın yenilgisi üzerine inşaa edilen güçlü imajı ve prestij artışı yeterli miydi?

İYİMSERLİKTEN KARAMSARLIĞA: JAMES BAKER İSRAİL DUVARINA ÇARPIYOR!

Ortadoğu Barış Konferansı için ilk sondaj görüşmesini yapmakla görevlendirilen Amerikan Dışişleri Bakanı James Baker, Körfez Savaşı'nın hemen ardından kendisine hakim olan iyimserlikten Ortadoğu başkentlerine her uğrayışında bir adım daha uzaklaştı. Son gezisinden sonra ise "durum ümitsiz ama, ciddi değil" diyordu. James Baker'i bu karamsarlığa iten FKÖ'nün veya diğer arap ülkelerinin uzlaşmaz tutumu değil, İsrail'in daha konferansın biçimi konusundaki katı ve değişmeyen tutumuydu.

İsrail'in tutumunu şöyle özetlemek mümkün:

Suriyeliler'in Ortadoğu Barış Konferansı'na Birleşmiş Milletler ve Avrupa Topluluğu'nun da katılması gerektiği doğrultusundaki önerilerini reddeden İsrail, sözkonusu iki kurumun da taraf olduğunu söyleyerek, en fazla ABD ile SSCB'nin konferans gidişatını garantiye almak üzere katılabileceğini öneriyor. İsrail bir Ortadoğu Barış Konferansı'nın gereksiz olduğunu ve kendileri tarafından kabullenilemeyeceğini, bir günlük sembolik bir toplantının yapılabileceğini, bu toplantıdan sonra ise kendisi ile sorunu olan arap devletleriyle tek tek görüşmelerden yana olduğunu, karşılıklı görüşmeleri tercih ettiğini söylüyor.

Suriye ve diğer arap devletleri görüşmelerin "gerçek" bir barış konferansı çerçevesinde yapılmasını talep ediyorlar. İsrail barış konferansı olmayacağı kesin olduğu sürece konferans kelimesine karşı çıkmıyor. İsrail böyle bir konferansa katılma isteminin Araplar'a verilen yeterli bir taviz olduğunu düşünüyor ve artık Araplar'dan taviz bekliyor. Böylesi bir konferans öncesinde İsrail'in Arap devletlerinden beklentisi ise İsrail'in tanınması ve arap ülkelerinin İsrail'e karşı uyguladıkları ambargonun Batı'nın da benimsediği "barışa karşı toprak" formülünü reddeden İsrail, kendisinin ancak "barışa karşı barış" formülüne hazır olduğunu her fırsatta vurguluyor.

Son dönemde ABD ile İsrail arasında giderek artan bir gerginlik gözleniyor. Baker ve Bush Ortadoğu'da barışın önündeki temel engelin "İsrail'in iskan politikası" olduğunu söylüyorlar. Bilindiği üzere İsrail işgal ettiği arap ve Filistin topraklarına özellikle Sovyetler Birliği'nden gelen Yahudileri yerleştirmeye devam ediyor. Şu ana kadar işgal altındaki topraklara yerleştirilen yahudi sayısı 200 bini buluyor. Körfez Savaşı'ndan sonra "arap topraklarını yahudileştirme" siyonist politikasını hızlandıran İsrail'in bir ortadoğu barış konferansını olabildiğince erteleme çabasının ardındaki çıkarı açık: Önümüzdeki 4 ay içerisinde arap topraklarına yerleştirilen yahudi sayısını iki misline çıkarmayı planlıyor. Böylece bir barış konferansı sonucunda araplara iade edilmesi muhtemel toprak miktarını hızla azaltıyor.

İsrail Dışişleri bakanı Levy'i Bush ve Baker'in yukarıdaki belirlemeleri fazlaca kızdırmış olacak ki, hemen bir açıklama yaparak ABD yetkililerinin yukarıdaki açıklamalarını geri almalarını talep ediyor. Ortadoğu'da barışın önündeki temel engelin İsrail'le teke tek görüşmeyi reddeden tutumlarıyla Suriye ve diğer arap devletleri olduğunu söylüyor.

İsrail katılaştığı konulardan birisi ise, Filistinliler'in Ortadoğu Barış Konferansına katılım biçimleriyle ilgili. İsrail FKÖ'nün Filistin halklarını temsil etmesini kesinlikle reddediyor ve böylesi bir durumda kendisinin konferansa katılmayacağını vurguluyor. Ayrıca İsrail işgal altındaki topraklarda yaşayan ve FKÖ taraftarı olduğu bilinen kişilerin de Filistinliler'i temsilini reddediyor. Filistinliler'in temsili ile Şamir Planı diye bilinen formülde israr ediyor.

ŞAMİR PLANI

Bir Ortadoğu barış konferansı kilit sorunu olan Filistin sorunu ile ilgili Şamir Planı diye anılan formül yeni, yani Körfez Savaşı sonrasında oluşmuş değil. Şamir Planı ilk kez 1989 İlkbaharı'da FKÖ'nün İsrail'i resmen tanıdığını açıklaması ile birlikte açmaza düşen İsrail Hükümeti'nin bir atağı olarak belirmişti.

Şamir Planı şu önerileri içeriyordu: İsrail tarafından işgal altında tutulan topraklarda yaşayan Filistinliler arasında "serbest" seçimler yapılacaktı. Seçimlerin "serbestliği"'ni Şamir yanlış anlamaya kapı aralamayacak şekilde şöyle tanımlamıştı: Seçimler "FKÖ teröründen kurtarılmış bir atmosferde" yapılacak yani şeçimlerde FKÖ propagandasına izin verilmeyecek, seçim süreci İsrail ordusunun denetiminde yaşanacaktı. Peki seçilecek Filistinliler'in görevi ne olacaktı? Seçilen Filistinliler bir heyet oluşturacaklar ve Filistin sorununda geçici bir çözüme kavuşmak için İsrail'le pazarlık yapacaklardı. FKÖ'lü Filistinliler seçilemeyecekti. Seçime giren Filistinliler daha seçimlere girmeden önce ayrı bir devlet istemediklerini açıklamakla mükellef olacaklardı.

Hükümetteki Likud Bloku'na önderlik eden radikal sağ franksiyonun başı Şaron bu planı daha da sertleştirmişti. 1- Görüşmelere başlamadan önce "terörizmin ve zorun kökü" kazılmalıydı, yani Filistin intifadası ya bastırılmalı ya da Filistinliler tarafından bizzat sona erdirilmeliydi. 2- işgal altındaki toprakların yahudilerce iskan edilmesi yoğunlaştırılmalıydı. 3- İşgal altındaki topraklarda İsrail otoritesi nin dışında başka bir otoritenin oluşmasına izin verilmemeliydi. 4- FKÖ ile hiç bir koşulda görüşülmemeliydi.

Evet, İsrail'in bugün ABD ile arasının kısmen açılmasına sebep olan tutumunun temelinde bu plan (çeşitli yönleriyle hızla uygulanan bu plan) yatıyor.

İsrail şu sıralarda bir taraftan yukarıda özetlediğimiz ve Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından kabullenilmesi mümkün olmayan Şamir Planı'na sarılarak, diğer taraftan ise İsrail'le doğrudan toprak sorunu olmayan arap devletleri ile (Mısır, Kuveyt, Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan) hızlı bir yakınlaşma sürecine girerek olası bir barış konferansını mümkün olduğunca yokuşa sürme politikasını izliyor. Yukarıda ismi geçen arap devletlerine İsrail'e karşı izledikleri ekonomik ambargoyu kaldırmalarını öneriyor. Bu politikanın arkasında FKÖ'yü ve kendisi ile toprak sorunu olan Suriye'yi yalnızlaştırma, tecrit etme politikası yatıyor. Körfez Savaşı'nda FKÖ'nün aldığı tutum nedeniyle FKÖ ile sayılan ülkeler arasında gözlenen soğukluk ve FKÖ'nün fiilen tecrit edilmişlik durumu bu politikanın başarı şansını artırıyor.

FKÖ VE BARIŞ KONFERANSI

FKÖ'nün ABD'nin son barış konferansı ile ilgili önerileri karşısındaki tutumu, son on yılın gösterdiğine benzer taktik zikzaklarla dolu. Eylül ayı sonlarında Cezayir'in başkentinde toplanan Filistin Ulusal Konseyi, George Habash grubunun muhalefetine rağmen Arafat'ın izlediği çizgiyi onaylayıp selamlayan bir bildiri yayınladı. Önceleri FKÖ'süz bir barış konferansının düşünülemeyeceğini açıklayan Arafat, İsrail'i katı tutumundan dolayı açmaza almak amacıyla işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinliler'den oluşturulacak ve Filistin'in çıkarlarını savunma yeteneğine sahip bir heyetin de Filistinliler'i barış konferansında temsil edebileceğini belirtmişti. Arafat'a göre en kısa sürede bir barış konferansının toplanması bir zorunluluktu. Bu FKÖ engeline takılmamalıydı. Zaten ABD Dışişleri Bakanı Baker, ABD FKÖ ile ilişkilerini dondurmuş olmasına rağmen işgal altındaki topraklarda Filistinliler'in temsilcisi olarak FKÖ taraftarları ile görüşüyordu. FKÖ ile görüşmeme tutumu sadece sembolik bir olaydı ve aşılması mümkün olan geçici bir olguydu. Filistin Ulusal Konseyi'nin toplantısında onaylanan Arafat çizgisi yeni değildi. Yeni olan FKÖ içerisindeki radikal muhalefet gruplarının da Arafat'ın bu çizgisini engellemeye çalışmayacaklarını açıklamış olmalarıydı. Konsey'in onayladığı ve 1988 yılına uzanan Arafat çizgisine örneğin Habash grubunun dahi engelleyici düzeyde karşı çıkmamasının sebebi açıktır ki, FKÖ'nün Körfez Krizi ile birlikte başlayan ve Körfez Savaşı sonrasında da devam eden itibar kaybı idi. Madem ki daha fazlasını elde etmenin şansı yoktu, o zaman İsrail'i tanıyan çizgiye devam edilmeliydi.

Son Ulusal Konsey toplantısının onayladığı Arafat çizgisinin geçmişine kısaca bakmakta yarar var.

İsrail'e karşı İntifada'dan güç alan Filistin Ulusal Konseyi'nin 1988 sonbaharındaki 19. oturumu, "arap ulusunun ayrılmaz ve bütünleyici bir parçası, arap geleneği ve medeniyetinin bir unsuru olarak, kurtuluş, kalkınma, demokrasi ve birlik ideallerine sadık bir Filistin devletinin kuruluşunu" ilan etmişti. Birleşmiş Milletler, "işgal altındaki arap topraklarını geçici olarak Barış Gücü kontrolüne almaya" çağrılmışlardı. "Ürdün'le olan özel ilişkiler" Ulusal Konsey tarafından onaylanmıştı. Filistin devleti Ürdün devleti ile federatif bir yapı içerisinde birleştirilmeliydi.

Resmi bir Filistin devletinin kuruluşunun ilanını, ABD, AT vb.'nin ağır baskılarına maruz kalan Ulusal Konsey'in Birleşmiş Milletler'in 242. kararının tanındığını açıklaması izledi. Bunun anlamı, o tarihe kadar meşru olarak görülmeyen İsrail devletinin resmen tanınmasıydı. Çünkü BM'in 242. kararı, İsrail'in işgal altındaki topraklardan geri çekilmesinin yanısıra, tüm bölge devletlerinin, yani İsrail'in de ulusal hükümranlık haklarının tanınmasını öngörüyordu. Ulusal Konsey'de 46'ya karşı 253 oyla alınan bu karar sonrası ABD, FKÖ ile doğrudan temaslara hazır olduğunu açıklamıştı.

Filistinliler tarafından büyük ümitler bağlanan ABD ile görüşmelerin anlamsızlığı çok yakında açığa çıktı. ABD ile Tunus'da konsoloslar düzeyinde dört görüşme yapıldı. ABD bu görüşmelerde FKÖ'yü "terörizm" ile kendi arasına daha kalın çizgiler çekmeye ve "İsrail'in barış önerilerine" daha sıcak bakmaya ikna etmeye çalıştı. Büyük güç ABD'nin en nihayet karşı tarafa da baskı yapacağına dair sarsılmaz arap beklentisi, bu görüşmeler sonucunda hayal olarak belirdi. Ve ABD İsrail'e karşı bir Filistin gerilla eylemini bahane ederek FKÖ ile görüşmeleri tek taraflı olarak 20 Haziran 1990'da kesti. Bu sırada henüz daha Kuveyt'in işgali ile başlayacak olan Körfez Krizi belirmemişti. Körfez Savaşı sonrasında da ABD, FKÖ ile diyaloğu yeniden başlatmayacağını, bunun sebebinin FKÖ'nün savaş sırasındaki tutumu olduğunu açıkladı.

ABD'nin bu tutumunu AT çevrelerinin de benimsemiş olması, FKÖ'yü bir nevi yalnızlık psikozuna kaptırdı, ki, Filistin Ulusal Konseyi İsrail'in son tutumunda 1989'a nazaran gerileme olmasına karşın İsrail'i tanıdığını ve FKÖ'süz de bir barış konferansına onay vereceğini son Cezayir oturumunda tekrar vurguladı.

Evet, FKÖ en sonunda bir ABD-İsrail çözümü/dayatması olan "Ürdün-Filistin Federe Devletini" kabul noktasına bu şekilde gelmiş oldu.

FKÖ'nün Filistinliler'in olası bir barış konferansında temsiliyle ilgili şu anki tutumu, Şamir planının sivri yanlarının kısmen törpülenmesinden ibaret. FKÖ'nün temsilciler heyetinin seçimi ile ilgili önerileri şunlar: 1. İsrail ordusu seçimlerden önce işgal altındaki topraklardan kısmen çekilecek. 2. Seçimler Birleşmiş Milletler'e bağlı uluslararası bir askeri kuvvet tarafından korunup denetlenecek. 3. Uluslararsı bir heyet seçimleri izleyecek. 4. Uluslararası barış konferansına bu şekilde yapılacak seçimlerde belirlenecek Filistin heyeti katılacak şeklindeydi.

SONUÇ YERİNE

Ortadoğu barış konferansı ve gündemindeki kilit sorun olan Filistin sorunu ile ilgili son gelişmelerin içerikten çok biçimle ilgili olduğunu okuyucu farketmiş olmalıdır. Bunu Filistin sorununun çözümüne yönelik unsurlarda bir hareketlenmenin olmadığı, yani İsrail'in henüz daha siyonist işgal politikasından vazgeçmeme tutumunda ısrarlı olduğu - şeklinde yorumlamak gerekir. Yine de bir konferansın gündeme geleceği kesindir. (Yazının dizgiye girdiği günlerde konferans tarihinin 30 Ekim olacağı açıklandı.) Çünkü Irak ile olan savaş durumu henüz daha bir barış mukavelesi ile sona erdirilmemiştir.

Bu nedenle, dergimizin gelecek sayılarında, yeni gelişmeler gündeme geldikçe bu konu üzerinde yeniden duracağız.

Sovyetler Birliği:

Darbe Üzerine Düşünceler

19 Ağustos'da Sovyetler Birliği'nde başarısız bir darbe girişimi oldu. Gorbaçov, Kırım civarındaki yazlık konutunda gözaltına alınarak istifaya zorlandı. SBKP'nin "tutucu" diye tanımlanan kanadı bilinen yöntemlerle, Gorbaçov'un hastalığı nedeniyle ayrılmasını planladıysa da, bu kez bu yöntem sonuç vermedi.. Darbe, SBKP'nin bir kanadı ile ordu ve KGB üçlüsünün ortak girişimi olarak gerçekleşti. Ancak bu üçlünün bile sağlam bir ittifak kuramadığı darbenin ikinci gününde ortaya çıktı. Darbecilerin bu zaafını sezen güçler, emperyalist Batı'dan aldıkları destekle harekete geçerek darbecileri beklenmedik şekilde içten çökerterek etkisiz hale getirdiler.

Darbe, kapitalizmin hızlı bir restorasyonu için can atan sağcı ve gerici güçlere, başka türlü hiç bir zaman elde edemeyecekleri bir fırsat yarattı. Bu fırsatı elden kaçırmak istemeyen restorasyon yanlısı güçler, SBKP'nin darbeci kanadını tasfiye ile kalmayarak SBKP'nin kendisini bir politik varlık olarak ortadan kaldırdılar, SBKP yasaklandı. Komünizm aleyhtarı bir kampanya başlatılarak ülkeda cadı kazanı kuruldu. Pravda'nın kapatılmasına kadar uzanan baskı ve yasaklamalarla nasıl bir demokrasi ve özgürlük yanlısı olunduğunun işareti verildi. Restorasyon yanlısı gerici burjuva güçler, darbecilere karşı oluşan hoşnutsuzluğu genel olarak sol ve sosyalist gelişmeden yana olan güçlerin bastırılması hedefine yönelterek geriye dönüş önündeki engelleri temizlemek istediler. Bunda hayli başarılı da oldular.

Darbecilerin, kendi karşıtlarını bile şaşkınlığa uğratacak bir beceriksizlik ve güçsüzlük sergileyerek 2-3 gün gibi kısa süre içinde bozguna uğraması, uzun yıllar öncesinden başlayarak yozlaşma sürecine giren SBKP'nin de sonunu getirdi. SBKP bir daha dirilmemek üzere, kendi sonunu hazırlayarak Sovyet toprağına gömüldü. SBKP, uzun yıllardan beri, Ekim devriminin kazanımlarını geçersiz kılan, ya da onların içini boşaltarak tanınmaz hale getiren politik bir yozlaşma süreci içindeydi. Toplumun gelişme ve özgürleşme dinamiklerini bastırarak toplum yaşamı üzerine buyurgan bir bürokratik devlet modeli oturtan SBKP, zaten, artık sosyalizmi temsil etmiyordu. Ve sosyalizmi kurma misyonunu yitirmişti.

SBKP yönetimi altında, Sovyet toplumunun gelişme süreci, sosyalizmin geliştirilmesi ve pekiştirilmesi doğrultusunda evrilmiyordu. Sosyalizmi tanımlayan unsurlar arasında Sovyetler Birliği'nde yürürlükte olan yalnızca toplumsal mülkiyet adına oluşturulan devlet mülkiyeti idi. İşçi sınıfından ve emekçi kitlelerden kopan SBKP, Ekim devriminin kazanımlarını yozlaştırdığı, bunların içini boşaltarak işlevsiz hale getirdiği oranda sosyalizmden uzaklaşıyor ve yeni toplum kuruculuğu misyonunu yitiriyordu. Bu da toplumsal sürecin ileriye (sosyalizme) doğru değil, geriye (kapitalizme) doğru evrilmesi anlamına. Bu nedenledir ki, 60'lı yılların sonlarından itibaren Türkiyeli devrimciler, Sovyetler Birliği'nde bir geriye dönüş sürecinin varlığına işaret ettiler, Bu geriye dönüş süreci, düz bir şekilde çıplak kapitalizme geçiş anlamına gelmiyordu. Toplumsal gelişme sürecinin sosyalizm doğrultusunda evrilmemesi anlamında ve kurulan devlet modelinin sosyalizme aykırı unsurları içermesi ve bu aykırılıkların giderek güçlenmesi ve pekişmesi anlamında bir geriye dönüş idi. Ne kapitalizm ne de sosyalizm kavramlarıyla tam anlamıyla bağdaştırılması mümkün olamayan bürokratik revizyonist diktatörlük, iki toplumsal model arasında bütün kötülüklerin simgesi, ucube bir ara modeldi. Bu ara model, kendi kaynaklarını tüketinceye kadar devam edebildi; kendini yeniden üretme ve geliştirme potansiyeline sahip bulunmaması nedeniyle bir gün tıkanarak iflas etmesi kaçınılmazdı. Nitekim öyle de oldu.

Başlangıçta, kapitalist kuşatma altında varolma mücadelesi içinde şekillendirilen Sovyet modeli, 50'li yıllardan itibaren, kapitalist olmayan bir yoldan kapitalist uygarlığı yakalama ve onu geçmek üzere yarış pistine çıktı. Kapitalizmin bilimde, teknolojide ve özellikle askeri amaçlı teknolojide yaptığı atılımları araya mesafe koymadan yakalamak ve giderek üstünlüğü ele geçirmek – şeklindeki bir rekabet anlayışı, SBKP-'ye egemen oldukça, sosyalizmin ruhuna uygun bir toplumsal-siyasal model yaratma kaygısı yerine iki sistem arası rekabetin ihtiyaçlarına bağlı kaygılar ön plana geçerek önem kazanmaya başladı. Ekim Devrimi sonrası iç savaş döneminde içteki karşı-devrimci kuşatmayı yıkmak, 30'lu yılların ortalarından itibaren dış kuşatmayı kırmak gibi kaygılar nedeniyle Sovyet modeline monte edilen sosyalizme aykırı unsurlar, 60'lı yıllardan itibaren de, rekabet politikasının ihtiyaçlarına bağlı olarak kurumlaşarak kökleşmiştir. Sovyet modelindeki toplumsal yozlaşmayı sadec 50'li yılların ortalarından itibaren başlatan görüşlerin eksikliği ve yanlışlığı ortadadır ve bunlar bir başka tartışma konusudur.

SBKP, iktidar gücünü elinde bulundurduğu bütün tarihinde, içte parti politikasına tam sadakati sağlarken kitleleri dıştan gelecek karşı-devrimci girişimlere karşı uyanık tutmaya çalışmıştır. 50'li yıllara kadar kapitalist kuşatma ve onların içteki uzantılarından gelecek karşı-devrimci girişimler sözkonusuydu. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, bu tehlike ortadan kalkmakla birlikte, eski gücünü yitirdi. Bu kez ekonomik rekabet yoluyla kapitalizmi yıkma düşüncesi ön plana çıkmaya başladı. SBKP yöneticilerine göre artık sosyalizm dönülmez bir yola girmiş, kuruluş aşaması tamamlanmış, gelişme ve yükselme aşamasına gelmişti. Bütün bu aldatıcı teoriler, SBKP'nin izleyicileri tarafından sorgulanmaksızın benimsenmiştir.

Sovyetler Birliği'nde SBKP dışındaki karşıt güçler, karşı-devrimi gerçekleştirmekte başarılı olamadılar, ancak, Sovyetler Birliği'nde karşı-devrimci gelişmenin yolunu açan SBKP'nin kendisi oldu. İzlenen revizyonist politika ile kurulan sistemin sonuna, kendisi nokta koyarak onu sona erdirdi. Tarihin garip cilvesi ki, geriye dönüş kendine SBKP içinde bir kanal açarak hayat buldu. Hani tek parti anlayışının ana gerekçesi, dıştan gelecek karşı-devrimci girişimleri engellemek değil miydi? Başka bir politik güce hayat hakkı tanımadan, parti öncülüğünde sosyalizmi kurma teorileri de böylece. SBKP'nin hazin sonu ile birlikte geçerliliğini yitirmiş oluyor. Sosyalizm gibi devasa büyük bir tarihsel kuruluşun sadece bir partiye, bir partiyi de dar yönetici elitine havale edilemeyecek kadar önemli bir sorun olduğu, bu büyük tarihsel kuruluşun ancak geniş yığınların yaratıcı inisiyatifleri eşliğinde, kapitalist kapitalist demokrasiyi aşan yeni bir demokrasi ve özgürlük perspektifiyle mümkün olabileceği, yıkılan modelin enkazı altında kalanların bundan böyle iyi anlayacağı umulur. Hayır, onlar için bu umut ta boşuna. Çünkü onlar, çoktan saflarını belirlediler onlar için sosyalizm, ütopik bir hayalden başka bir şey değil! dün Sovyet modeline hayranlık duyanlar, şimdi hızla kapitalizmin hayranı oldular. Revizyonizmin son tahlilde burjuva ideolojisi olduğu gerçeği böylece hükmünü icra etmiş oldu. Revizyonist diktatörlüğün savunucuları son tahlil noktasına vararak, eski dünyanın eteğine yapışarak yerlerini aldılar.

Bu değerlendirmeler, bir partiyi ve toplumsal yapıyı bir gün içinde kapitalist ve karşı-devrimci ilan eden Bilimsellikten yoksun spekülatif teoriler içinde geçerlidir. Onlar için toplumsal sürecin analizi diye bir sorun yoktu; gerçeği bir günde politik kararla tersine çevirmek mümkündü. Bunu yapmak için somut olguların analizine de gerek yoktu!

Kendisine karşı çalışma arkadaşları tarafından darbe yapılan Gorbaçov

Sovyetler Birliği'ndeki son trajik gelişmeler ibret verici derslerle doludur. Yetmiş yılı aşkın bir süreden beri, tek başına ülkeyi yöneten ve Ekim Devrimi'nin yaratıcısı olan bir parti, bir çırpıda ortadan kaldırılırken sahipsiz kalması, neyle açıklanabilir! Hani bu partinin 17 milyon üyesi vardı. Hani devlet ve ordu dahil bütün toplum gözeneklerine kadar örgütlenmişti. Bir sistemi içten yozlaştırarak çökerten bir partinin kendisi, bu gelişmenin dışında, elbette ki kalamazdı. Sovyet modelini benimseyen bütün ülkelerde, yönetici partiler tek yanlı bir propaganda ile güya yeni toplumun yeni insan tipini, sosyalist değerlerle yoğrulmuş insan tipini yaratmak savındaydı. Nerede bu sosyalizmin değerleriyle yoğrulmuş yığınlar? Sovyet işçilerinin, emekçilerinin, kapitalizm çığırtkanlığına karşı, Ekim Devrimi'nin kazanımlarına karşı sürdürülen anti-komünist kampanyalara karşı sessiz kalması, nötr davranışlar sergilemesi neyle açıklanabilir? Öyle anlaşılıyor ki, SBKP ve diğer yönetici KP'ler, sosyalizmi örgütleme ve yönetme adına kendilerine karşı toplumda nefreti örgütlemişlerdir. Kitlelerde biriken nefretin boyutları öyle derin ki, bu sistemden kurtulma adına bir çok şeye katlanmayı göze almış durumdadır. Kitlelerin desteği ve onayını alamayan her diktatörlük eninde sonunda yıkılmaya mahkumdu!

Sosyalizm adına icra edilen revizyonist diktatörlükler yıkılırken, bu yıkılış dalgasının sosyalizmi yaralamaması düşünülemezdi. Uluslararası burjuvazi elbirliğiyle, bu tarihi fırsatı azami ölçüde değerlendirmektedir. Dünya medyası burjuvazinin ideolojik egemenliğini pekiştirmek ve dünya sosyalist güçlerini etkisizleştirirerek tecrit etmek için bütün gücünü kullanmaktadır. Bir yandan, demokrasi, insan hakları gibi cazip motiflere sarılarak kapitalist sistemin vitrinine cazip değerler yerleştirirken öte yandan çağımızın korkunç iletişim olanaklarından yararlanarak toplumun beynini köleleştirmeye yönelmektedir. Revizyonist diktatörlüklerde ve Türkiye örneğinde görüldüğü gibi yasak ve baskılarla kitleler üzerinde sağlanmaya çalışılan sonuç, emperyalist sistem tarafından çok daha ince ve etkileyici yöntemlerle elde edilmektedir. Körfez krizi günlerinde, emperyalist medyanın, beş milyarlık dünya toplumunu yönlendirme gayretleri ve bunda sağlanan başarılar, dünya için yeni ideolojik köleleştirme tehlikesini somutladı. Çağdaş tekniğin haritaları yalnızca insanlığın hizmetine girmekle sınırlı kalmıyor, bu olanaklara sahip olan emperyalizm, bunları, "yeni dünya düzeni" içinde yeni kölelik ve bağımlılık ilişkilerinin biçimlendirilmesinde ve esas olarak insanlığa karşı da kullanabilmektedir.

Emperyalist dünyanın elde ettiği muazzam olanaklar, Sovyetler Birliği'nde yaşanmakta olan değişimin kapitalizmin istekleri doğrultusunda yönlendirilmesi çabalarında etkili bir faktör olarak gözlendi. Darbenin ilk günü "galiba sonumuz geldi" diye kapitalist ağababalarına telefonla sızlanan Yeltsin, ABD ve İngiliz ağababalarından aldığı sinyaller üzerine tankların üzerine çıkıp kahramanlık gösterisinde bulundu. Yine, bir darbe yaparak iktidarı ele geçirenler de kulaklarını emperyalist kamptan gelen sinyallere dikerek, kendilerinin desteklenmediğini görünce paniğe kapılarak kısa süre de çözülüverdiler. Bütün bunlar neyin göstergesi? Demek ki, bir zamanlar ABD karşısında duran bir süper güç, şimdi eski rakibi tarafından teslim alınabildi. ABD, artık, Sovyetler Birliği'nin iç politik süreçlerinde ciddiye alınan bir müdahaleci güç konumuna ulaştı.

SBKP'nin emperyalizm karşısında izlediği teslimiyetçi politika, böylece, kaçınılmaz sonucuna vararak tam bir teslimiyetle sonuçlandı. Ülkenin politik geleceği, emperyalizme ve onların içteki ortaklarına ihale edildi. Bu elbetteki, bir çırpıda elde edilen bir sonuç değildir. Bu durum, Ekim devrimi sonrası sosyalizmin bütün kuruluş sürecine yayılan hatalarının birikiminden oluşan toplam bir sonuç olarak değerlendirilmek durumundadır.

SBKP yönetimini, 80'li yılların ortalarından itibaren "açıklık" ve "yeniden yapılanma" kavramlarında ifadesini bulan, yeni bir açılım noktasına getiren etmenler iyi değerlendirilmek durumundadır. Sovyet toplumunu reform sürecine sokan SBKP yönetiminin, ortaya cıkan bütün bu sonuçları önceden görerek göze aldığı söylenemez. En azından, parti içi kanatların tümünün böyle bir sonucu göze alarak yola cıktıkları söylenemez. SBKP'nin geleceği ve kurulu düzenin devamı acısından denetimli ve kontrollü bir gecis zorunluydu.

"Açıklık" politikasının harekete geçireceği toplumsal dinamiklerin, zora basvurmaksızın denetim altında tutulabilmesi için, ülke dısından gelecek kıskırtıcı cabaların sona erdirilmesi ve toplumun nabzını elinde tutabilecek bir sihirbaza ihtiyac vardı. Gorbaçov, bir süre bu sihirbazlık rolünü gereğince yapmaya calıştı. Baslangıçta etkili de oldu. Ancak, reformların toplumsal kargaşayı derinleştirmenin ötesinde basarılı bir sonuç getirmemesi ve sorunların giderek ağırlasması karsısında, Gorbaçov'un sihirli çözümü de ise yaramaz hale geldi.

Sovyet toplumunu, içinden nasıl ve ne şekilde çıkılacağı belli olmayan bir kaos ortamına sürükleyen bugünkü tıkanma noktasına gelinmesinin asıl nedeni, Sovyet modelinin kendini üretme yeteneğini yitirerek, 70'li yılların sonlarına doğru bir durgunluk ve tıkanma icine girmesiydi. SBKP yönetiminin ortaya çıkan durgunluk ve gerilemenin nedenlerini ve çözüm yollarını bulmak üzere 80'li yılların başından itibaren başlattığı arayıs çabaları, döndü dolaştı Gorbaçov açılımlarında; başka deyişle, Sovyet sistemini kapitalist sisteme entegre etme programında ifadesini buldu.

Geriye dönüş anlamındaki bu restorasyon programı, baslangıcta SBKP'nin bütün kanatları tarafından desteklendi. Toplumsal gelisme sürecinin, SBKP yönetimi altında, yeniden Ekim devriminin kazanımları doğrultusunda sosyalizme yönlendirilmesi, bu revizyonist yönetici ekipten beklenemezdi. Onlar yüzlerini çoktan kapitalizmin büyüleyici reçetelerine çevirmişlerdi. Sovyet insanındaki, verimsizlik, tembellik, donukluk, boşvermecilik, atalet vs. gibi gelişmeyi önleyici unsurlar, ancak kapitalizmin piyasa ilişkileri içinde ortadan mülkiyet biçimleri altında verimli ve üretken hale getirilebilirdi.

Sovyet ekonomisine ve siyasal yapısına, kapitalist dünya ile entegrasyonun gereklerine göre yeniden biçimlendirilip işlerlik kazandırılacaktı. SBKP, ya bu programı benimseyecek ve kapitalist uygarlığın değerlerini paylaşan orta, vasat büyüklükte bir üyesi haline gelecek, ya da eski politikada ısrar ederek mevcut rekabet ortamında gerileyerek küçülen ve çöken bir ülke olacaktı!..

Evet, SBKP yönetiminin 80'li yılların başlarında girdiği arayış içinde vardığı sonuç bu ikilemde düğümleniyordu. Tercih bu ikilemlerden birinde yapılmalıydı. İkilemin her iki ucunda da mevcut sistemle devam etme olanağının artık kalmadığı saptamasına ulaşılıyordu. O halde, kurulu düzenin, iki sistem arasındaki rekabet sürecinde gerileyerek çökmesine kadar verili pozisyonu sürdürme yerine, kapitalizme karşı sürdürülen rekabeti sona erdirerek, kapsamlı bir entegrasyon sürecine girilmesi gerekli ve zorunluydu. Ekim devriminin kazanımlarını, kitlelerin yaratıcı insiyatifleri eşliğinde sosyalizme yönlendirmesini amaçlayan düşünceler ve programlar revizyonist bürokrasinin ilgi alanında yer almıyordu.

Çıkarları bürokratik sistemin devamında olan revizyonist bürokrasi bu sürecin nasıl olsa kendi denetimlerinde ve iktidarları altında ilerleyeceğini düşünerek başlangıçta kaygılarını yatıştırabiliyorlardı.

Ancak, reform süreci ilerledikçe, revizyonist bürokrasinin iktidarını tehdit eden güçlü dinamikler ortaya çıktıkça ve başlatılan reformlar sonucu eski düzeni yıkıp yerine yenisi konulmadığından toplumsal kargaşa derinleştikçe, SBKP'nin kanat-

ları arasındaki iktidar kavgası da alevlenmeye başladı. Revizyonist bürokrasinin içindeki bölünmüşlük derinleşerek 19 Ağustos darbesiyle kesin bir hesaplaşmaya dönüştü.

Gorbaçov'u bir darbe ile devirmek isteyenler, onun yakın çalışma arkadaşlarıydı. Darbeciler, Gorbaçov'un başlattığı reformalrın, ülkeyi dağılma noktasına getirdiğini yerleşik düzenin devamını tehlikeye soktuğu motiflerini kullanarak, reform sürecinin ürünü olan kargaşa ve kaos ortamından yararlanarak güç toplamak istiyorlardı. Eski düzenin devamı anlamına gelen bu politikanın, ayrıcalıklara sahip devlet bürokrasisi dışında destek bulması pek kolay değildi. Kaldı ki bürokrasiyi geniş anlamında kazanmak bile artık eskisi gibi kolay değildi. Bu zayıf konumlarının farkında olan darbeciler "reformların kesintiye uğramadan devam ettirileceğini", "yapılan dış anlaşmalara bağlı kalınacağını" ilan ederek içten ve dıştan gelecek tepkileri yumuşatmak istediler. Revizyonist bürokrasi açısından politik manevra alanının oldukça daraldığı bir noktada darbecilerin şiddete başvurmanın dışında başka seçenekleri de yoktu. Kaldı ki darbeciler şiddet kullanacak gücü bile kendilerinde bulamayarak, varlıklarının sonuna noktayı koydular.

Ve son kozlarını da böylece tükettiler.

SBKP'nin hızlı kapitalizm yolcusu Yeltsinci kanadı ise rus milliyetçiliğinden beslenen karşı–devrim rüzgarını arkasına alarak kapitalist restorasyon yanlısı güçlerin liderliğine soyundu. Glasnost ile birlikte harekete geçen toplumsal dinamiklerde Sovyet düzenine karşı biriken güçlü tepkileri değerlendirerek, bu toplumsal dalganın üzerine oturan Yeltsinci kanat, içte karşı–devrimci güçlerin, dışta ise emperyalizmin koç başı olma misyonunu yüklendi. Gorbaçov ise, hızlı geçiş yanlısı Yeltsinci

Darbeciler...

kanat ile daha yavaş ve bürokrasi iktidarını sarsmayan bir geçisten yana olan "tutucu" kanat arasında bir denge unsuruydu ve politik gücünü de bu denge unsuru olmaktan almaktaydı. Son darbe girişiminden sonra "tutucu" kanadın bütünüyle tasfiye edilmesi ve SBKP'nin politik varlığına son verilmesiyle birlikte bu denge durumu sona ererek Gorbaçov'un politik gücü ve misyonu da son derece zayıflamış oldu. Şimdi Gorbaçov, artık siyasi misyonunu, bütünüyle "kapitalizm yolcusu" ve hızlı restorasyoncu Yeltsinci kanat politikasıyla bütünleşerek sürdürmektedir. Bu da fiili politik gücün, artık, Gorbaçov'da değil, Yeltsinci kanatta yoğunlaşması demektir.

Darbeciler, neden Yeni Birlik Anlaşması'nın imzalanmasına bir gün kala harekete geçtiler? Bu bir rastlantı mıydı?

Elbette ki hayır! Hükümet darbesinin, Cumhuriyetlere geniş özerklik tanıyan Yeni Birlik Antlaşması dönemine rastlaması bir tesadüf değildi. Bununla amaçlanan; merkezi devlet yapısını işlevsiz hale getiren gelişmeyi önlemekti. Yeni Birlik Antlaşması ise cumhuriyetlerin yarattığı fiili durumu kısmen tanıyarak onlara geniş bir özerklik ve inisyatif alanı açmaktaydı.

Sovyetler Birliği, teorik bakımdan ulusların özgür ve eşitlik temelleri üzerinde gönüllü bir birliği olarak oluşturuldu. Ulusların kendi geleceklerini özgürce belirleme hakkı, sosyalizmin ilkesel bir prensibidir. Bu temel prensip gözetilerek, Sovyet Cumhuriyetleri Birliği yaratıldı. Sovyet devletinin kuruluşunda, bu ilke gereği federal bir devlet yapısı, çağın geçerli en ideal modeli olarak benimsendi. Son yıllara kadar, ulus sorununun köklü çözümünün ancak sosyalizmde mümkün olduğu ve bununda yaşanan hayat tarafından kanıtlanan bir olgu olduğu sürekli vurgulandı. Buna kimsenin bir diyeceği de yoktu. Çünkü, görünüşte, bu toplumlarda ulusal sorunlar gerçekten çözülmüş gibi görünüyordu.

Ancak, Sovyetler Birliği'nde toplumsal dinamiklerin kendini ifade etme özgürlüğünü bulduğu bir noktada güçlü bir milliyetçi canlanmanın boy vermesi, durumun hiç te sanıldığı gibi olmadığını gösterdi. Bir nevi maske düşmüş, kel ortaya çık-

Darbeden sonra Moskova sokaklarına dökülen kitleden bir görüntü

mıştı. Uluslaşma süreçlerinde güvenli bir doyum noktasına gelinmeden ulusçu eğilimlerin sona ermeyeceği bir kez daha görüldü. Uluslaşma süreçleri özgürleştirilmeden, bu süreçlerin aşılamayacağı kanıtlandı.

Darbecilerin en büyük gerekçeleri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasını önlemekti. Cumhuriyetlerin özerklik alanlarının genişlemesi merkezi otoritenin sınırlanmasını gerektiriyor ve cumhuriyetleri merkezi bir güdümle yönetme alışkanlığından gelen Sovyet bürokrasisi için, bu kabul edilemez bir durumdur. Merkeziyetçiliğin zayıflatılması, merkezi idarenin zayıflaması demekti; bu da SBKP'nin yönetim tekelinin sona ermesi anlamına gelirdi. Bu tehlikeli gidişi durdurmak için harekete geçen SBKP'nin dogmatik kanadı sonuçta, karşı–devrimci gelişmenin önündeki engelleri kendi elleriyle kaldırmış oldu.

Sovyet Cumhuriyetleri üzerinde, revizyonist diktatörlüğün merkezi tasallutunun ortadan kalkmış olması, kendi başına olumlu bir gelişme olmakla birlikte, başarısız darbe girişiminden sonra merkezi yönetimin misyonlarını fiilen yüklenen Rusya Federasyonu'nun Çarlık dönemi Rus eğemenliğini çağrıştıran davranışları, Birlik içinde kalmak isteyen Cumhuriyetler için kaygı vericidir. Son zamana kadar ayrılma isteğini seslendirmeyen doğu cumhuriyetlerinin, darbe sonrası hemen bağımsızlık ilanına yönelmeleri bu kaygının bir işaretidir.

Sovyet Cumhuriyetleri'nin tamamına yakını siyasal bağımsızlıklarını ilan etmiş bulunuyor. Artık eski birlik modeline geri dönüş gelişmelerin doğal seyri içinde mümkün görünmüyor. Siyasal bağımsızlık talebinde bulunan cumhuriyetlerin ekonomik işbirliği temelinde ilişki arayışı içine girmeleri, 70 yıllık planlı bir ekonomik gelişmenin sonucudur. Cumhuriyetlerde belli ekonomik sektörlerin geliştirilmiş olması nedeniyle, cumhuriyetler arası işbirliği olmaksızın ekonomik sorunların üstesinden gelmek kolay değil. Bugün için, ana çerçevesi dağılan Sovyetler Birliği'ni, başka düzeyde yeni bir birlik yaratmaya zorlayacak ana unsurlardan biri ve en önemlisi, sözkonusu ekonomik birlik zorunluluğudur. Bu zorunluluğun bilincinde olan Gorbaçov ve çevresi, cumhuriyetten ayrılma kararı alan cumhuriyetlere; "ya ekonomik ilişki de dahil tam bağımsız olursunuz, ya da yeni birlik antlaşmasını kabul edersiniz" dayatmasını yaparak, zayıflayan Sovyet birliğini korumaya çalışmakta.

Sovyet cumhuriyetlerinde, siyasal bağımsızlıklarını korumak kaydıyla cumhuriyetler arası ekonomik işbirliği eğilimi ağır basmaktadır. Siyasal bakımdan eşitler arasında kurulacak ekonomik işbirliği çerçevesinde merkezi devletin rolü ekonomik ilişkileri düzenlemeye indirgenecektir. Bu da Sovyetler Birliği kavramında ifadesini bulan siyasal modelin sona ermesini gerektiriyor. Bu durumda Gorbaçov hangi devletin ve hangi siyasal birliğin başkanı olarak kalacak? Gorbaçov ve çevresinin isteği elbetteki, misyonu ekonomik ilişkilerin düzenlenmesine indirgenmiş bir birlik değil, cumhuriyetler arası ilişkileri siyasal boyutta yeniden biçimlendirmektir.

"Ülkenin savunması, ordu, enerji şebekesi, ulaşım, iletişim, dış siyaset, temel araştırmalar, sosyal ve ekolojik programlara bağlı sorunların Birlik'in yetkisinde olması gerektiğine inanmaktadır." Merkezi yönetim tarafından cumhuriyetlere imzalattırılmak istenen yeni birlik anlaşmasının ana çerçevesi böyle saptanmaktadır.

Bu çerçevede birlik antlasmasını imzalamayan cumhuriyetlerle ise, devletten devlete ilişki sürdürülecek. Bu anlayışın bir gereği olarak Baltık cumhuriyetlerinin bağımsızlığı tanındı. Diğer cumhuriyetlerle sürdürülen görüşmelerin nasıl bir birlik modeli ortaya çıkaracağı, yeni bir birlik mi yoksa tam bir dağılma ve bağımsızlaşma ile mi sonuçlanacağı henüz daha belli değildir. Merkezi yönetimin geçmiş uygulamaları, cumhuriyetleri bağımsızlığa yöneltmektedir. Cumhuriyetlere hiç bir şey sormayan, ülke yönetiminde cumhuriyetlere söz ve karar hakkı tanımayan merkezi yönetimin geçmiş uygulamalarının kışkırttığı bağımsızlık eğilimi, bugün için ekonomik zorunluluklar nedeniyle frenlenmektedir. Merkezi yönetim yanlısı güçlerin elindeki en önemli koz da budur. Cumhuriyetlerin kendine yeterli bir ekonomik birim olma özelliği taşımaması nedeniyle, ekonomik işbirliği temeli üzerinde, siyasal bakımdan bağlayıcılığı sınırlandırılmış bir birlik modeli, bu aşamada, birliğin tam ve kesin anlamdaki dağılmasını engelleyecek bir çözüm olarak görülmektedir. Ancak, oluşturulacak yeni birliğin; birincisi; sosyalist olmayacağı; ikincisi; sovyet olmayacağı bugünden bellidir. Birlik içinde yar alacak cumhuriyetlerin cumhuriyet olarak kalıp kalmayacağı bile belli değildir.

Sovyetler Birliği'nin geleceği, yalnızca sovyet halklarını değil, bütün dünyayı ilgilendiren bir konudur. – Dünya düzeninin kısa ve uzun vadede şekillenmesinde, eski sosyalizm toprağında yaşanacak gelişmelerin büyük rolü olacaktır. Dünyanın büyük ve etkili güçleri, bu topraklarda yeşerecek gelişmeleri etkileri altına almak için uzun erimli planlar ve politikalar geliştirmektedirler. ABD, Almanya, Japonya gibi emperyalist, kapitalist sistemin zenginleri, bu toprakları paylaşmak üzere şimdiden içten içe bir mücadele ve rekabeti kızıştırmaktadır. Doğu Avrupa'dan Balkanlar'a, Kafkasya'dan Uzak Asya'ya uzanan geniş bir alan yeni bir paylaşım kavgasına sahne olmaktadır. Büyük emperyalist güçler, bu geniş alanda politik avantajlar sağlayabilmek için kendine yeni güçler ve müttefikler hazırlamaktadır. Bu geniş alanda yeralan bütün ulusal, dinsel, siyasal çelişkiler ve sorunlar, bölgede yeni güçler dengesinin oluşturulmasında bir malzeme olarak kullanılacak ve değerlendirilecektir.

Dünyanın bu genis topraklarında başarısız sosyalizm deneyimini yaşayan işçi sınıfı ve emekçi halklar eğer, kendi kaderlerini ele alarak bağımsız bir devrimci siyasal gelişme yaratamazlarsa ulusal ve dinsel boğazlaşmalar bu bölgeyi kırıp geçirebilir.

Sözkonusu bölgede yaşanacak muhtemel gelismeler, bir bölge devleti olması nedeniyle Türkiye'yi de doğrudan ilgilendirmektedir. Sovyetler Birliği'nde yeralan türk ve islam kültürüne bağlı cumhuriyetlerin bulunması, bir yandan, Türkiye'nin sağcı politik çevrelerinde Turan ülküsünün canlanmasına neden olurken, öte yanda, Türkik cumhuriyetler üzerinde hesap yapan batılı büyük güçlerin Türkiye'nin Asya'ya yönelik misyonuna bağlı olarak yeni politik tutumların benimsenmesine neden olmaktadır. Türkiye'nin balkanlarda, Kafkaslarda ve diğer Türkik cumhuriyetlerde ABD'nin politikasına yedeklenerek bir misyon oynamaya kalkışması, bu topraklar üzerinde hesabı olan diğer gücleri rahatsız etmekte ve onların Türkiye'ye iliskin politikalarının değismesine neden olmaktadır. Bundan böyle, batılı devletlerin Türkiye iliskilerinde, alevlenmekte olan yeni paylasım kavgası, yeni bir faktör olarak değerlendirilmek durumundadır. Türk ordusunun Irak Kürdistanı topraklarına yönelik askeri operasyonlarının ABD ve İngiltere gibi batılı devletler tarafından sessizlikle, Almanya tarafından ise sert tepkilerle karsılanması, paylaşım kavgasına bağlı olarak acıklanmaktadır.

Balkanlardan Kafkasya'ya, Kafkasya'dan Orta Asya'ya uzanacak bir Türk imparatorluğu kurma hayalinin canlanması, Türkiye'yi, misaki milli sınırların ötesine geçen yayılmacı bir politika oluşturmaya yöneltmis bulunuyor. Bu yayılmacı politikanın ilk aşaması ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkilerin gelistirilmesi seklinde gerçeklesmektedir. TC'nin yeni bir Turan ve yeni bir imparatorluk düsü gerçeklesir mi? Bu, bugünden yanıtlanması güç bir soru olmakla birlikte, bu hayalin gerçeklesmesinin yalnızca bir olasılık olarak belirmesi dahi başlı başına yeni bir durumdur. Bu yeni durum, Türkiye'nin ic politik yaşamında olduğu kadar, dış politikasının şekillenmesinde de yeni bir faktör olacaktır. Türkiye'nin yayılmacı emelleri ile, emperyalist mihrakların yayılmacı emelleri nerelerde uyuşacak, nerelerde catısacak, bütün bunların alışılagelmis değerlendirmelerin ötesinde yeni kamplaşma ve kutuplasmaların doğmasına kaynaklık edeceğine kuşku yoktur.

Ağustos
Eylül
Ekim
Devrim
Şehitlerini
anıyoruz!

Yaklaşık 2 ay önce trafik kazasında kaybettiğimiz

Ali Karakaş

arkadaşımızı anıyoruz.

Basel ve çevresinde yaşayan Türkiyeli göçmenlerin konumu örneğinde:

İSVİÇRE'DE TÜRKİYELİ TOPLULUK

Giriş:

Basel'de 1985 yılında kurulan Informationsbüro Türkei, Basel ve çevresinde yaşamakta olan on bine yakın Türkiyeli göçmen kitlesinin idari, hukuki alanda ortaya çıkan sorunlarının çözümü için çaba harcarken, eğitim çağındaki (0–21 arası yaş grubu) 4091 gencin eğitim durumunu/sorununu da incelemektedir. Bu inceleme ve araştırmalardan çıkan sonuçların salt birer akademik çalışma olarak kalmaması için kamuoyunun bilgisine sunulması, bu anlamda bilince çıkartılması ve varolan sorunların çözümü için tavsiyeler yapması gerekir. Bu yazının amacı, Basel'deki Türkiyeli göçmen topluluğunun demografik yapısı ve eğitim durumundan hareketle, kamuoyunu İsviçre'deki Türkiyeli göçmen topluluğunun konumu ve eğitim sorunu hakkında bilgilendirmek ve onları bu hususlarda duyarlı hale getirmeye çalışmaktır. Bildiğimiz kadarıyla İsviçre'de Türkiyeli göçmen topluluğunun özelliği, demografik yapısı, yaşam tarzı, eğitim düzeyi, arayışı ve bilhassa potensiyeli ile ilgilenen çok az kişi ve kurum vardır. Burada devlet kurumlarını saymıyoruz. Devletin istatistik kurumları her konuda sayısal verilere sahiptir ve raporlarını yöneticilere her zaman sunarlar; ve onların yasal idari tedbirleri almasına hizmet ederler. Kuşkusuz bu kurumlar, meseleleri, İsviçre devletinin menfaatleri noktasında ele alırlar. Olguyu ve sorunları tüm nesnelliği ile ele alan tarafsız denebilecek kişi ve kurumlara ihtiyaç vardır. Görüldüğü kadarı ile İsviçre'de kişi ve kurumlar böylesine çalışmalar için teşvik görmemektedirler. Bazı kişi ve kurumlar kendi olanakları ile genelde yabancılar olgusunu ele almakta ve onların menfaatine denebilecek önerilerini yapmaktadırlar. Diğer batı Avrupa ülkelerindekinin aksine İsviçre'de yabancı göçmen topluluklarının kendi kurumlaşmalarını sağlamaları için var olan bazı kurumların Türkiyeli kitlenin ihtiyaç ve sorunlarına cevap verip vermediği hiç sorgulanmamaktadır. Her yabancı göçmen topluluğunun, ihtiyaç olan her alanda kendi kurumlaşmasını sağlaması için teşvik görmeleri gerekir. İsviçre'de teşvik bir yana, yaratılmak istenen Türkiyeli kurumların ne kadar illegal oldukları araştırılmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak bir çok kantondaki güvenlik yetkililerinin Bern'deki Federal Savcılık nezdinde yapmış olduğu ve "Fichen–Skandal"ı ile ortaya çıkan sayısız ihbar örnekleri mevcuttur. Yabancı kişi ve kurumlar hakkında tutulmuş yalan–yanlış raporlar, kanton yetkililerinin yabancılara yönelik tasarruflarında belirleyici olmaktadır. İsviçre'de yabancılar olmaksızın ekonominin ayakta kalamıyacağı hemen hemen herkes tarafından bilinir. İsviçre Batı Avrupa'nın, belki de dünyanın en çok sürekli göçmen bulunduran ülkesidir. Ancak yabancıların kendi kurumlaşmalarını sağlamaları için yapmış olduğu katkı, örneğin: İsviçre'nin onda biri oranında yabancı barındıran Danimarka ya da İsveç'in yapmakta olduğu katkının çok aşağısındadır. İskandinavya ülkeleri her yaştaki göçmenin eğitimine önem vermektedirler. Hangi alanda eğitim görmüş olursa olsun, eğitimli insanın birikiminden yararlanacaktırlar. Devlet yapmış olduğu teşvikle, eğitim görmüş insanların böyle bir şeye ihtiyacı olanlara bilgilerini sunması ve onları yetiştirmesini sağlamaktadır.

Bu yolla göçmen topluluğunun bilgi ve beceri düzeyini yükseltmeye çalışmaktadırlar. Informationsbüro Türkei, kurulduğundan bu yana buna benzer bir düzenlemeyi İsviçre'de de hayata geçirmeye çalışmaktadır. Biz inanıyoruz ki; Türkiyeli göçmen kitlesinin ilgi düzeyine kısmende olsa yükseltmek bu yolla mümkün olabilecektir. Tükiye'li topluluğun yurdışında kendi sorunları hakkında duyarlı hale gelmesi için öncelikle bu sorunların bilincine varması gerekir; ve bu da eğitim yolu ile olur. Eğitim olgusunu salt okul ile birlikte düşünmemek gerekir. Her yaştaki ve düzeydeki insan için okul dışında da bilgi edinme imkanı bulunabilir. Hele okul yolu ile bilgi edinme alışkanlığı bir hayli zayıf olan Türkiyeli topluluğun eğitimi, onun günlük yaşamının bir parçası haline getirilerek, sıkıcı olmayan, gayet esnek yöntemler denenerek yapılmalıdır. Batı Avrupa'da bulunan dernek türü kurumların yıllardır böyle faaliyetleri vardır. Ancak onların bu faaliyetleri yurtdışında bulunan işçilerin ve onların çocuklarının eğitim ihtiyacı için kurumlaşmaları yaratılamadı. Bu anlaşılacak bir şeydir; çünkü söz konusu örgütlenmeler, kitlenin eğitimini çok değişik faaliyetlerinin bir unsuru olarak görüyorlar ve her konudaki yetmezlik orada da söz konusudur. Bu yazının ilerki bölümlerinde izah etmeye çalışacağız ki; İsviçre'deki Türkiye'li göçmen topluluğu, eğitim olanağından yararlanma konusunda Türkiye'dekinden de geri bir noktadadır. Genelde tüm yabancılar için geçerli olan bu durumu değiştirmek için bir çaba gözlemlenmiyor. Bir milyona aşkın yabancıya genelde bilgileri sunacak bir televizyon kanalı olmadığı gibi, var olan televizyon kanallarında yabancılara yönelik açıklayıcı programlar sözkonusu değildir. Bu durum şunu gösteriyor ki; devlet yabancıların eğitim sorununu bugüne kadar yaptığı gibi çözmeye devam edecek. O zaman tek çare, yabancı göçmen topluluklarının sorununa kendilerinin çözüm bulmaya çalışmasıdır. Yabancılar ekonomik olarak böyle bir sorunun üstesinden gelebilecek durumdadırlar. Kanımızca tek eksiklik, sorunu bilince çıkartmak ve örgütlenmek noktasında ortaya çıkmaktadır.

Sayısal veriler

İsviçre'de 1991 yılı başında, (mülteciliğe başvurup henüz mülteciliği kabul edilmemişler hariç) 64.330 Türkiye'li yaşamaktaydı. Bu sayı Nisan 1991 de 66.197 yükselmiştir. Bunların 35.253 (%55) erkek, 29.077 (%45) kadındır. Evli 18.257 erkekten 17.527 (%96) 15.516 kadından 10.035 (%65) halen çalışmaktadır. 15.653 kişi senelik oturum (Jahresaufenthalt) 48.539 kişi de üç yıllık oturum (Niederlassung) hakkına sahiptir. 138 kişi de Grisons Kantonunda sezonluk olarak çalışmaktadır. 16 yaşından küçük çocukların sayısı 21.336, 7–15 yaş grubundaki çocukların sayısı da 11.136'dır. 1991 yılı başında tanınmış mülteci sayısı tüm İsviçre'de 1687'dir. Bunların 1047 erkek, 640 kadındır. 891 mülteci B oturuma sahipken, 796 mülteci C oturum hakkına sahiptir. 868 çalışan mültecinin 655 erkek, 212 kadındır.

Türkiyeli nüfusun kantonlara dağılımı

ZÜRICH	BERN	LUZERN	URI	BASEL-STADT	BASEL-LAND	SCHAFFHAUSEN	APPENZELL
14133	4560	1350	310	5260	3680	1138	528

OBWALD	NIDWALD	GLARUS	ZUG	FRIBOURG	SOLEURE	GRISONS	AARGAU	SCHWYZ
160	29	954	1422	860	4864	388	7779	1257

THURGAU	TESSIN	VAUD	VALLAIS	NEUENBURG	GENF	JURA	ST GALLEN
4171	1310	1895	449	321	1271	83	6158

1964-1991 yılları arasında İsviçre'deki Türkiyeli sayısı :

Yıllar	Türkiyeli nüfus	Toplam nüfusa oranı	Fark	oran	Çalışan nüfus
1964	4694	% 0.6	-	-	3800
1970	12137	% 1.2	2073	20.6	8514
1975	26093	% 2.6	-509	-1.9	15580
1980	38073	% 4.3	5105	15.5	20692
1985	50923	% 5.4	1144	2.3	25977
1990	64192	% 5.8	4742	8.0	33228
Nisan 91	66197	% 5.9	-	-	34297

Türkiyeli göçmenlerin İsviçre'ye gelişi, Almanya'da olduğu gibi İş ve İşçi Bulma Kurumu kanalıyla değil, çoğunlukla göçmenlerin kendi olanaklarıyla olmuştur. Örneğin: 1961–1979 yılları arasında İsviçre'ye göç eden 17.971 işçiden sadece 8710 İş ve İşçi Bulma Kurumu kanlı ile işe yerleştirilmiştir. Kendi olanaklarıyla gelenler, yıllarca kaçak olarak her türlü sosyal haklardan yoksun, en ağır ve tehlikeli işleri yaptıktan sonra işverenlerin isteği ile çalışma hakkı elde etmişlerdir. 70'li yılların başında başlayan kaçak işçi akını, bu yılların ortalarında baş gösteren ekonomik krizden hiç etkilenmeden devam etti. Bu yıllarda sosyal haklara sahip yabancı işçiler sınırdışı edilirken, istendiği zaman kapıdışarı edilebilecek, işyerlerinde maliyeti en düşük olan kaçak işçiler iş bulabiliyorlardı. Petrol krizinden sonra yüzbinlerce göçmen işçi ülkelerine geri gönderildiği halde, İsviçre'deki Türkiyeli göçmen sayısı 1975 ve 1976 yılında çalışan Türkiyeli işçi sayısı 412 azalmıştır. Bu yıl ne kadar kaçak işçi çalıştığını bilmek tabiki mümkün değil.

Çalışanların sektörlere dağılımı :

Sektörler	Toplam çalışanlar	Erkek	Kadın
Ziraa,hayvancılık	40	25	15
Bahçe işleri	82	53	29
Orman işleri	5	5	-
Madencilik	32	32	-
Gıda ve yem	1522	763	759
İçki,meşrubat	44	37	7
Tütün,sigara	93	19	74
Tekstil	2962	1503	1459
Elbise,çamaşır,ayakkabı	1545	508	1037
Ağaç,mantar	702	604	98
Kağıt	749	483	266
Grafik sanatı	693	488	205
Deri işleri	43	22	21
Kauçuk	148	114	34
Plastik madde işleme	736	444	292
Kimya endüstrisi	733	481	252
Maden yağlare işleme	3	3	-
aş ve toprak işleri	381	225	56
etal endüstrisi	4167	3487	680
ıkine,alet,taşıt	6350	4683	1667
aat	341	124	217
iğer endüstriler ve el işleri	389	205	184
nşaat	893	838	55
Elektrik,gaz,su	23	19	4
Ticaret	3630	2070	1560
ankacılık,kredi	243	102	141
[illegible]cılık	107	65	51
ımenkul	33	20	13
ılık,mümessillik,borç verme	579	457	122
Ulaşım	1328	1159	169
Otel,restorant	1713	1101	612
Genel kamu yönetimi	132	75	57
Sağlık,vücut bakımı	1291	409	882
Eğitim,bilim	154	95	59
Sosyal yardım	281	110	171
Kültür,eğlence,dinlenme	74	60	14
Din hizmeti	17	13	4
Ev ekonomisi	27	4	23
Temizlik	589	202	387
Diğer hizmet sektörleri	73	34	39

Yukardaki verilerde anlaşılıyor ki; Türkiyeli çalışanların %67,5 üretim sektöründe, %30,75 hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. En yoğun çalışma alanları sırasıyla: Makina–alet–taşıt, metal, ticaret, tekstil, otel, restorant, elbise, ayakkabı, gıda ve yem, ulaşım ve sağlıktır. Toplum 33.394 çalışandan sadece 154'ü eğitim ve bilim alanında, 74'ü kültür, eğlence alanında çalışmaktadır. Bu kişilerin bilim, kültür ve sanatta ne kadar üretken olduklarını bilmek bir yana; gerçekten üretken olsalar dahi, mültecileri de dahil ettiğimiz zaman sayıları yetmiş bini aşan Türkiye'li göçmen toplumunun sözkonusu ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak oldukları bir gerçektir. Çalışan onbinlerce işçi de üretim ve hizmet sektörlerinin insanı ilerletmeyen en marjinal işlerinde çalıştırılmaktadırlar. İnsanlar salt çalışıp para kazanan varlıklar olmayıp; bilmek ve çalışma alanında ilerlemek isteyen varlıklardır. Bu konuda İsviçre'de yaşayan her yaştaki Türkiyeli'nin geleceğinin hiç de iyi olmadığını söyleyebiliriz. Bu durumun böyle sürüp gitmesini istemeyen herkes, öncelikle sorunun muhatabı olan Türkiyeli topluluğu ve İsviçreli yöneticileri, bu konuda duyarlı hale getirmeye çalışmalıdır.

Güdülen bir topluluk değil, kendi kendini yönetmesini bilen bir topluluk olabilmesi için, Türkiyeli göçmenlerin çağın bilgi ve becerilerine haiz olmaları gerekir. İsviçre'deki kanton yöneticileri, yabancıların kendi kendilerini geliştirmek için ihtiyaç duydukları kurumlara destek olmak durumundadırlar. Var olan kurumlar, yabancıların bilim, kültür, sanat vd. alanlardaki özgün ihtiyaçlarına her zaman cevap verememektedirler.

ZÜRICH:
KASIM AYI YABANCILAR AYI

Zürich'de Kasım ayı içerisinde göçmen kuruluşları ve yerli grup ve kurumlar tarafından göçmen sorunlarıyla ilgili çok sayıda etkinlik gerçekleştirilecek. Çeviri ve danışma işlevlerini yerine getiren "Tükisch-Kurdische Beratungsstelle" tarafından gündeme getirilen, kültür merkezi Kanzlei içerisinde tartışıldıktan sonra, geniş çevrelere de açılarak şekillendirilen yabancılar ayı fikri, güçlü bir destek buldu.

Sorunları her geçen gün katlanarak devam eden göçmen ve mültecilerin, bu sorunlara karşı mücadelede güçlü platformlardan yoksun olduğu görüşü yabancılar ayını örgütleme toplantılarına katılan tüm grup ve insiyatiflerin benimsediği bir görüş. Kasım ayında yapılacak etkinlikler bu tür platformların yaratılmasına hizmet edecek. Sorun, özü itibariyle İsviçre'de demokrasi sorunudur ve bu mücadelede yer alınmak zorundadır. Türkiyeli ve diğer ülkelerden gelen yabancılar olarak görevimiz, demokrasi mücadelesinde güçlü platformlar yaratarak yer almaktır.

Geniş etkinliklere sahne olacak Kasım ayı içerisinde çok çeşitli konulara değinilip dikkat çekilecek. Bunlardan bazıları şunlar: Irkçılık, yeni Avrupa düzeni, oturum statüsündeki farklılıklar, işsizlik, işgücü pazarı, sezonluk işçi sorunu, göçmen kadınlar ve çocuklar. Bu konulara ilişkin yapılacak toplantılar, bu konulardaki tartışmalara en geniş kesimlerin katılmasını ve öne sürülecek taleplerde birlikteliğe ulaşılmasını hedefleyecek. Ortak örgütlenen bu toplantıların dışında ihtiyaç duyan her çevre kendi toplantılarını da bu ay içerisinde örgütleyecek. Örneğin "30 yıllık göç süreci ve eşit haklar mücadelesi" konulu toplantı, bu şekilde ve kendi içerimizde tartışmaya duyulan ihtiyacın bir ifadesi olarak gündeme gelen bir toplantı olacak.

Bu ve benzeri konulara ilişkin çok sayıda toplantının yanısıra, çeşitli film gösterileri, müzikli programlar, konserler yapılacak. Ayrıca Kasım ayındaki bu etkinlikler büyük bir uluslararası gece ile doruk noktasına ulaştırılacak. Her ülkenin özgün müzikleri yanında, bu müzik türlerinin yerli müzik türleriyle birleşmesinden doğan yepyeni bir müzik çeşidi bu gecenin önemli bir bölümünü oluşturacak.

Tüm ilerici, demokrat ve devrimci güç ve kişileri bu etkinliklere güç vermeye, katılıp zenginleştirmeye davet ediyoruz.

Sözkonusu ay içerisinde yapılacak etkinliklerin bazıları şunlar:

2 Kasım Cumartesi:
"Türkiye ve Kürdistan'dan 30 yıllık göç ve herkese eşit hak" konulu tartışma toplantısı
Yer: Saeulenhalle, saat: 14.00

6 Kasım Çarşamba:
"Kim korkar yabancılardan?" İsviçre'de ırkçılık konulu panel ve tartışma toplantısı
Yer: Bewegungsraum, saat: 19.30

15 Kasım Cuma:
"Yeni Avrupa düzeni ve İsviçre'de yabancılar" konulu panel
Saat: 19.30, yer: Saeulenhalle

23 Kasım Cumartesi:
Yabancılar Şenliği
Yer: Turnhalle, Saat: 18.00

Zürich Devrimci İşçi

Türkiyeliler'in yabancı nüfus içindeki yeri

İsviçre'deki kalıcı Türkiye'li nüfusun tüm yabancı (sezon işçileri ve sınır bölgelerinde işe gelip giden işçiler hariç) nüfus oranı sürekli yükselmekle birlikte her zaman küçük kalmıştır. 1980–1990 yılları arasındaki gelişmeler aşağıdaki gibi olmuştur.

Yıl	Kalıcı yabancı nüfus	Türkiyeli nüfus	oran
1980	892807	38073	% 4.3
81	909906	42938	4.7
82	925926	46806	5.1
83	925551	48485	5.2
84	932386	49779	5.3
85	939671	50923	5.4
86	955982	52768	5.5
87	978737	54601	5.6
88	1006530	56804	5.6
89	1040325	59450	5.7
90	1100262	64192	5.8

İsviçreliler'in ve yabancıların yaşlara göre tasnifi ilginç bir tablo çıkarmaktadır. Yabancılar arasında 0–19 yaş grubundaki insanların oranı %25,3 yerliler arasında bu oran %23'tür. 20–64 yaş grubundaki insanlar için bu oran %70,2 ve %60,4, 65 ve daha yukarı yaş grubundaki insanlar için ise aynı oranlar % 4,5 ve %16,6'dır. Yabancı nüfusun %17;5 0–15 yaşında %18,5 16–19 yaşında %19,9 20–39 yaşında %18,4 40–50 yaşında % 10,1 60–64 yaşında ve sadece %5,1 65 ve daha yukarı yaştadır (1990 sonu itibarıyla) Türkiyeli nüfusun yaşlarına göre tasnifi daha da farklıdır. Tabloyu inceleyelim:

Yaş	Türkiyeli nüfus	Oran	
0–6	10200	% 15.9	
7–15	11136	17.3	(31 Aralık 1990)
16–64	42349	66.0	
65 ve daha fazla	507	0.8	

Bu tablodan anlaşılacağı gibi Türkiyeli nüfusun % 66 fiilen çalışabilecek yaştadır ve emeli yaşındakilerin çok büyük bir kısmı geri dönüş yapmaktadır. İsviçre'de bulunan 60 yaşından büyük Türkiyeli sayısı sadece 1057 (%1,6) dır Türkiyeli nüfusun %33,2'nin 0–15 yaşlarında olması ve bu yaşlarda eğitimin önemi, bizi Türkiyelilerin eğitim sorununu incelemeye sevkediyor.

1970'li yıllardan itibaren Türkiyeliler eşlerini ve çocuklarını İsviçre'ye yoğun bir şekilde getirmeye başlamışlardır. Örneğin: 1974 ile 1990 yılları arasında İsviçre'ye gelen 66.779 kişiden 37.263 kişisi aile birleşimi yolu ile gelmiştir. (yaklaşık %56) Bunların elbette çoğunluğunu çocuklar oluşturur. 1979 yılında 18 yaşından küçük Türkiyeli çocuk–gençlerin sayısı 11.175 iken bu sayı 1980 yılında 13.604, 1990 yılında da yaklaşık 26.000 yükselmiştir. Oran olarak 1979 yılında %37 0lan 18 yaşında küçüklerin oranı 1990 da %40 aşmıştır. İkinci kuşak denen bu insanlar, farklı kültürler ve normlarla yüzyüzedirler. Dışlanan bir topluluğun üyesi olmak, dil ve uyum zorlukları, uzun yıllar düzenli bir aile yaşamından yoksunluk ve ailelerinden uzak yaşamış olmak gibi olumsuzluklarla büyümüş ya da büyümektedirler. Okul yaşındaki (0–8 yaş) çocukların sayısı da doğal olarak artmaktadır. Örneğin: 1973 yılında tüm İsviçre'de bu yaş grubunda 2271 çocuk–genç bulunurken, bugün sadece Basel–Stadt ve Basel–Land kantonlarında bu sayı aşılmış bulunmaktadır. Eğitim yaşının 18 ile sınırlı olmayıp daha ileri yaşlarda da eğitim gerekli ve mümkün olduğunu düşünürsek, 30.000 yakın bir kitlenin eğitim durumu–sorunu ile karşı karşıyayız demektir. Çocuğu kantonlarda bin ile ifade edilen bu büyük kitle ne düzeyde eğitim görüyor? Bu soru bugüne kadar pek sorulmadı.

Herhalde şöyle düşünülmektedir: "üçüncü dünya ülkelerinde çocuk–gençler aç ve sefalet içindeyken, Türkiyeli çocuklar burada iş ve ekmek sahibi oluyorlar. Bu yetmez mi?" maalesef genel düşünce bu ya da bunun benzeridir. Bizler, bu iki olguyu karşı karşıya getirmemek gerekir diyoruz ve hem dünyadaki açlık–sefaletin hem de göçmen işçilerin yeni nesilleinin çağın gereklerine uygun bir eğitim olanağına kavuşturulması gerektiğine inanıyoruz.

Teorik olarak İsviçre'de göçmen çocukları–gençleri eğitim hakkına–olanaklarına sahiptirler. Pratikte de bunun doğrulanıp doğrulanmadığını sayısal olarak incelememiz gerekiyor. Bunun için Basel–Stadt Kantonu'ndaki verileri incelersek bir fikir sahibi olabiliriz.

Bazel–Stadt'ta okuyan 14.659 öğrenciden 974 (%6,44) Türkiyeli'dir. İlkokula devam eden öğrenciler arasında Türkiyelilerin oranı %8,37 Sekundarschuleler'de bu oran %21,89, Realschule'lerde ise %4,04 Sekundar –ve Realschule'nin her ikisi de ortaokul ayarında olmakla birlikte, Sekundarschule'ye bir öğrencinin liseye ve yüksek okullara gitme şansı hemen hemen yoktur.böyle bir gencin iyi bir meslek edinmesi de çok zayıf bir ihtimaldir. Zaten bu durum lise ve dengi okullara devam eden Türkiyeli öğrencilerin sayısına bakıldığında açık bir şekilde görülecektir. Basel–Stadt Kantonu'nda Progymnasiuma (ön lise eğitimi) devam eden Türkiyeli öğrencilerin aynı okullara giden diğer öğrencilere oranı %0,76 (binde 7,6), aynı oran lise eğitimi yapanlar için %0,52 dir. Dikkat edilirse, ilkokullara devam eden Türkiyeliler'in oranı %6,44 olduğu halde, daha iyi bir istikbal vaad eden Realschuleler'deki oran %4'lere, liseye kadar gidebilen öğrencilerin oranı binde beşe kadar düşmektedir. Basel–Stadt Kantonu'nda yüksek okul eğitimi yapan kaç tane göçmen işçi çocuğu olduğunu bilemiyoruz. Ancak, liseye gitmeden yüksek okul eğitimi olamayacağını bilen bir kişi için bunu tahmin etmek pek zor değildir. İlk okullarda bin öğrencinin 65'i Türkiyeli göçmen çocuğu iken, yüksek okullarda ancak binde bir ya da ikidir. Basal–Stadt Kantonu'nda yaşayan 21 yaşını doldurmuş 95 Türkiyeli gençten yüksek okul mezunu olup olmadığını merak ediyoruz. Eğer bu gençler Türkiye'de yaşamış olsalardı muhtemelen dört tanesi yüksek okul mezunu olacaktı. Zira Türkiye gibi bir ülkede 21 yaşını bitiren gençlerin %4'ü yüksek okul mezunudur. Aynı oran Batı Avrupa ülkelerinde ortalama %10'a kadar çıkmaktadır. Bu durumda İsviçre'de yaşayan Türkiyeli göçmen çocuklarının %4'ten fazlasının yüksek okul eğitimi yapma şansı elde etmesi gerekirdi. Biz pek tahmin etmiyoruz ama yetkililer çıkıp ta bin gençten dört tanesinin bu şansı yakaladığını söylese çok sevineceğiz.

Sayısal veriler bize şu gerçeği açıklıyor: İsviçre'ye gelerek iş sahibi olan ve maddi durumlarını düzeltebilen Türkiye'li göçmenler, çocuklarının daha iyi bir eğitim fırsatı elde etmeleri konusunda tamamen bir açmazla karşı karşıyadırlar. Bu olguyu salt Türkiyeli göçmenlerin tutumu ve gençlerin–çocukların başarısızlığı ile açıklamak zordur. Ailelerinin sınırlı olanaklarına rağmen Türkiye'de yaşayan 21 yaşındaki gençlerden en az dördü yüksek eğitim düzeyine ulaşırken, daha iyi bir alt ve üst yapıya sahip İsviçre'de neden bu mümkün olmuyor? sorunun kaynağını, Türkiyeli göçmen topluluğuna genelde Batı Avrupa'da biçilmiş olan rolde aramak gerekir. Batı Avrupa'nın en zor işlerini yapabilmek için iyi bir mesleğe ve yüksek öğrenime gerek yok ki...

İsviçre'de göçmen işçilerin çocukları eğitim–öğrenim hayatında fırsat eşitliğini yaratan nedenler bulunup ortaya çıkartılmalıdır. Çoğu zaman yabancı kültür ve dil yetersizliği ile açıklanıyor bu olgu. Acaba İsviçre'de doğup büyüyen, uyum sorunu olmayan, Almancayı çok iyi bilen yüzde bir kaç genç de mi yok? Toplumun belli bir kategorisini, medeniyet adına ve hergün eşitlik diye, gelmiş olduğu düzeyin de gerisinde tutmaya kimsenini hakkı olmamalıdır. Örneğin: istatistiklere göre müzik ortaokullarında okuyan 152 öğrencinin 17'si yabancı. Bunlardan hiç birisi Türkiyeli göçmen çocuğu değil. Çok fazla tahlile gerek yok; eğer okul yöneticileri istemiş olsalardı birkaç göçmen çocuğu müziğe yöneltilebilinirdi. İsviçre'nin Türkiyeliler'in müziğine ihtiyacı olmayabilir. Ama Türkiyeli göçmenlerin de çağdaş bir müzikten haberdar olmaya hakları vardır.

Türkiye'li göçmen ailelerinin çocuklarının eğitimi konusunda fazla duyarlı olmadıkları büyük oranda doğrudur. Ama bu aileler çocuklarını İsviçreli öğretmenlere teslim etmişlerdir. Öğretmenler, İsviçre'nin uzun vedeli ihtiyaçları kadar yabancı toplulukların geleceklerini de düşünmek zorundadırlar. Diplommittelschule, Fachabteilung, Diplomabteilung der Kantonalen Handelsschule gibi iyi birer meslek kazandıran okullara devam eden 960 öğrenciden sağdece 10'u yani yaklaşık %1 Türkiye'li göçmen çocuğudur. Halbuki, sıradan bir meslek eğitimi veren Sekundarschule'lerde Türkiye'li gençlerin oranı %20'den fazladır.

Türkiyeli topluluk açısından olaya bakacak olursak, buna kaynaklık eden sebepleri şöyle sıralayabiliriz: Ana okullarından yeteri kadar yararlanmama, çocukları en kısa zamanda işe koymaya çalışma, Bilhassa kız çocuklarının ve işlerinde yardımcı (örneğin küçük çocuklara bakmak) olmaları için okuldan alınması, yabancı dil yetersizliği, ailelerinin bilgisizliği, çekingenlik vb. "Yurtdışına yerleşmiş insanlarımızın bu gibi dar boğazları aşabilmeleri için yardıma ihtiyaçları vardır. Bu konularda bilinçlendirmeleri, kısa vadeli çıkarlarını ve çağın gereklerine uymayan değer yargılarını bir kenara bırakmaları için eğitilmeleri, okullarla ilişkiler konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedirler." (Milliyet, 10 Ağustos 1991)

Yukarıdaki önerilere ek olarak, toplumun sorunlarının çözümü için zaman geçirmeden örgütlenmesi ve kurumlaşması gerekir diyoruz. Bu kurumlar, Türkiye'li göçmen kitlesine bilinç taşıyacak, çocukların iyi bir eğitim görmesinin eve alınan bir videodan, bir kameradan, bir uydu anteninden çok daha önemli olduğunu anlatabilmelidir. Yatırım yapılacaksa Türkiye'deki bilmem hangi şehirdeki beton bloklara değil; çocukların geleceği için yapılmalıdır, diyebilmelidir.

Oran olarak kaynaklar: Bundesamt für Statistik, Basler Statistik der öffentlichen Schulen, Bundesamt für Auslenderfragen 1991 istatistikleri.

Baştarafı 6. sayfada

Otuzuncu yılında göç olayı ve göçmen sorunları üzerine

dığı şehirde ve ülkede, örneğin göçmenlerin eşit sosyal–siyasal statüye sahip olması için mücadele etmeyen bir devrimcinin sosyalizm konusunda, demokrasi konusunda indandırıcılığı olamaz.

Kendisini devrimci, sosyalist ve hatta komünist olarak tarif edenlerin iddialarıyla gerçek hayattaki durumları arasındaki çelişkiye işaret etmek için daha başka kıyaslamalar yapmak, başka örnekler vermek mümkündür. Ne var ki, buna gerek yoktur. Çünkü, Avrupa'daki Türkiye kökenli Devrimci–Demokratik Güçler, kendi durumlarını yakından bilmektedirler.

Bu durumun değişmesi gerektiği açıktır. Fakat, değişmesi gerekir denilince de bazı şeylerin değişmediği de bilinmektedir. Devrimci–Demokratik Güçler'in göçmenler sorunu alanında sergiledikleri görüntünün ortadan kalkması, bunun gerekliliğine inananların adım atmasına bağlıdır. Olgunun tanımından sorunların anlaşılmasına ve çözüm stratejilerinin oluşturulmasına yardımcı olacak teorik–akademik araştırmalardan Türkiyelileri eşit haklar talebi etrafında birleştirip örgütlemeye, göçmenlere ve sığınmacılara yönelik saldırı ve baskılara anında ve gerektiği şekillerde cevap vermeye kadar uzanan ve çeşitlenen adımlardır burada sözü edilen.

Ve görüldüğü kadarıyla Devrimci–Demokratik Güçler potansiyeli, bu adımların atılmasına önderlik edecek unsurlara sahiptir. Bu unsurların harekete geçmesi artık bir zorunluluk olmuştur.

Bu noktada karşımıza, atılacak adımların mahiyeti, harekete geçilirken ve daha sonra yapılacak işlerin muhtevasının ne olacağı sorusu çıkmaktadır. Yani, yukarda birkaç nokta altında topladığımız sorular yeniden gündeme gelmektedir. Böyle olunca bu sorulara yanıt vermek zorunlu hale gelmiştir.

Göçmen sorunları ve faaliyetleri kapsamında merkezi öneme sahip olduğunu belirttiğimiz sorulara, bizim cevaplarımız özetle şunlardır:

1.) Türkiyeli göçmen kitlesinin sorunlarına ve bunların çözüm şekillerine etnik perspektiften değil sınıfsal perspektiften bakılmalıdır.

Bu nokta oldukça önemlidir. Göçmen sorunlarıyla ilgili çalışma yapan bir çok kişi ve kuruluş, olguyu (Türkiyeli göçmenler), ulus kategorisine ait özelliklerle tanımlamakta, çözümü de aynı yerde aramaktadır. Türkiyelilerin ulusal azınlık olduğu söylenmekte ve ulusal azınlıklar için geçerli olan çözümler önerilmektedir (Federal Cumhuriyet, ulusal hak eşitliği vb. gibi). Geçen yıl büyük gürültüyle ortaya sürülen Vatandaş Girişimi, ya da şimdilerde moda olan lobicilik, etnik bakış açısı üzerine temellenen hareketlerdir. Sınıfsal, siyasal, ideolojik ayrım gözetmeksizin bütün Türk ve müslümanların birliğini savunanlar da ideolojik gıdalarını etnik bakış açısından almaktadırlar. Böyleleri, göçmenler ve yabancılar sorunları etrafında şekillenen çatışmayı, ezen ulus/ezilen ulus çatışması olarak görmektedirler.

Oysa, hem bilimsel/akademik araştırmalar, hem de gözlemler, Avrupa'daki Türkiyeliler'in ulusal azınlık olarak tanımlanabilmesi için gerekli ve uygun hiç bir veri sunmamaktadır. Etnik bakış açısından kurtulup sınıfsal perspektifle olaya baktığımızda şunu görmekteyiz:

Göç olayı, kapitalizmin harekete geçirdiği bir ilişkidir. Bu ilişki sonucunda Türkiye'den yüzbinlerce işçi ve işçi ailesi Almanya ve Avrupa'ya göçetmiş ve geldiği yerde zaten önceden varolan sınıfsal bölünmenin bir parçası olmuştur. Böylece, sınıfsal bölünme üzerine oturan, bu bölünmeye **kendi özgüllüğüyle** katılan bir toplumsal azınlık ortaya çıkmıştır. Sosyal konumu göçmen azınlık olarak şekillenen bu olgunun unsurları şüphesiz yerli toplumla aynı kökene ait değildirler. Ancak, örneğin Türkiyeliler'in (ulusalcılarımız sadece Türk ve müslüman kelimelerini kullanıyorlar) Avrupa kökenli olmayışları, onları Almanya'da ulusal azınlık yapmaya yetmemektedir; yetmez de. Türkiye kökenli olmanın yarattığı sorunlarla kapitalist üretim ilişkileri zemininde yürüyen üretim sürecinde işçi ve emekçi olarak yeralmış olmanın ortaya çıkardığı sorunlar şüphesiz bir ve aynı şeyler değildir. Ancak bunlar, bizim özgülümüzde bazen içiçe geçmekte, bazen örtüşmektedir. Bazı hallerde ise birisi öne çıkmaktadır. Başka bir tarihsel–ulusal–kültürel kökenden gelmiş olmak nedeniyle karşılaşılan sorunlar şüphesiz önemlidir. Ancak, **çalışan ve yönetilen** bir sınıfa mensup olmak yüzünden ortada varolan sorunlar da en az öteki kadar önemlidir.

2.) Göçmen azınlıklar için en uygun politika, onların göçmen azınlık oluşuyla ağırlıklı bir kesiminin işçi oluşunu birlikte kucaklayan ve bu oluşlar nedeniyle yaşanılan sorunları birbirlerine bağlı şekilde çözmeyi içeren bir politikadır, böyle bir politika oluşturulmalıdır. Bu politika, toplumsal süreçlerin her bakımdan ve tam bir şekilde demokratikleşmesini hedefleyen bir programın/stratejinin parçası olmalıdır. Demokratikleşme ekseninde eşit sosyal–siyasal statü şeklinde formüle edebileceğimiz bir çözüm, mevcut durumda tek gerçekçi seçenektir.

Oluşturulacak politikalar, göçmen azınlıkların yerli toplumla sosyal ve siyasal eşitliğini içermesinin yanısıra, egemenlik ilişkilerini ve egemen politikaları sorgulayıp karşısına almalıdır. Ayrıca, anti–ırkçı, anti–kapitalist bir içeriğe sahip olabilmelidir. Oluşturulacak politikalar, burjuva demokrasilerinde ne kadar gerçekleşebilirse, göçmenleri özgürleştirici ve katılımcı yapabilmeli; göçmenlerle yerli toplumu demokratik temellerde ve yatay bir şekilde kaynaştırabilmelidir. Yanısıra göçmen azınlığı, kendisiyle ve içinde yaşadığı toplumla ilgili tüm konularda söz ve karar sahibi yapmayı hedeflemelidir.

3.) Türkiyelilerin Almanya'da toplumsal ve politik bir güç olabilmelerinin ve kendilerini devletlere dayatabilmelerinin yegane yolu, göçmenlerin ilerici–demokratik temellerde birleşip mücadeleye atılmasıdır. Göçmen mücadelesinin böyle bir sonuca ulaşabilmesi, öncelikle yerel düzeylerde, tabanda ve somut sorunlar etrafında Türkiyelilerin birleştirilmesine bağlıdır. Bu başarılmadan yerel ve merkezi düzeylerde ya da Avrupa çapında politika yapmak olanaklı değildir. Resmi kurumları etkilemenin tek yolu lobicilik değildir; göçmenleri eşit haklar talebi ve demokratikleşme hedefi etrafında harekete geçirmek her bakımdan daha etkili olacak ve kalıcı sonuçlar yaratacaktır.

4.) Buraya kadar söylenenlerin hayata geçirilmesi şüphesiz yeni kurum ve örgütlenmeleri gerekli kılmaktadır. Türkiye solunun Avrupa'da ve özellikle Almanya'da 70'lerden bu yana yarattığı çeşitli kurumlar Almanya'daki toplumsal sürecin demokratikleşmesi ve göçmen azınlıkların eşit haklara sahip olması mücadelesinin organları olmaktan uzaktırlar. Bunlar esas olarak, Dayanışma Hareketi'nin, başka bir şekilde söylersek, Türkiye ile ilgili politik faaliyetlerin mekanizmaları olarak oluşmuşlardır ve bundan böyle de işlevleri yine bu olmalıdır.

Demokratikleşme ve Eşit Haklar Mücadelesi, kendine uygun araçlara ihtiyaç duymaktadır. (Araçlar diyoruz, çünkü bu mücadele tek değil bir çok kuruma, dernek, komite, kulüp, inisyatif vb. dayanmak durumundadır.) Bu ihtiyaç ancak yeni oluşumlarla karşılanabilir.

Bu oluşumlar, sürdürülecek mücadelenin mahiyetine uygun yapılar olacaktır. İşleyişi ve örgüt tipi itibariyle Demokratik Kitle Örgütlenmesi özelliklerine sahip olacaktır. Ve doğaldır ki bu yapılar, göçmenlerin ilerici, demokrat ve devrimci (sosyalist) unsurlarını, bunların gücünü, imkanını ve eylemini **yeni bir temelde** birleştirerek Demokratik Göçmen Hareketi'nin **kitleselleşmesini** sağlayacaktır. Ve yine doğaldır ki, böyle bir mücadele ve örgütlenme, göçmenlerin en dinamik kesimlerini kucaklaması halinde kalıcılaşabilecek; geniş göçmen kitlesini örgütleyebildiği anda kuvvet olabilecektir.

Bu tür oluşumlar yaratılmadığı sürece, Türkiyeliler ve Türkiye kökenli ilerici, demokrat ve devrimci akımlar, ne kendileriyle ilgili konu ve sorunlara müdahale edebilirler, ne de yaşadıkları toplumlardaki demokrasi mücadelesine katılabilirler.

OSMANLIDAN– CUMHURİYETE İSLAM, LAİKLİK VE AYDINLANMA

Osmanlı tarihine bakışta yanlışlıklar

Osmanlı İmparatorluğu tarihe geçen en büyük ve en uzun ömürlü İmparatorluklardan birisidir. Osmanlı İmparatorluğu aynı zamanda bir islam imparatorluğu olarak da anılır. İslam devlet ilişkilerini ve laikliği incelerken O. İmparatorluğuna eğilmek ve bu nedenle öğretici ve gereklidir. Ayrıca sözkonusu O. İmparatorluğu'nun bir anlamda yakın geçmişimizi yansıtıyor olması ve günümüz Türkiye'sindeki laiklik–islam vb. tartışmalarında sık sık gündeme gelmesi, imparatorlukta yaşanan din–devlet ilişkilerine eğilmeyi daha dazorunluveanlamlıkılmaktadır.

Devlet–din ilişkileri ve Osmanlı İmparatorluğun'da islam dininin işlevlerini kısaca incelerken bir Osmanlı tarihi–incelemesi yapmayacağız. Biz esas olarak konunun bügünü ilgilendiren boyutlarını ve bazı yanılsamalar üzerinde duracağız. Gerek islam dininin devlet–siyaset bağlamındaki işlevinde gerekse bunun Osmanlı İmparatorluğu'daki yapılanmasında aldığı görüntülerin değerlendirilmesinde ortaya çıkan yanlış değerlendirmeler söz konusudur. Bu yanlış yaklaşımlar hem islam'ı hem de O. İmparatorluğunun karakteristiklerini yanlış yorumlamaktadırlar. Bu yaklaşımlar değişik ideolojik–siyasal yaklaşımlar şeklinde günümüzde de hayli etkilidir. Bu yaklaşımlardan özellikle ikisi Cumhuriyet sonrası dönemde giderek şekillenip–netleşmiş ve günümüzde de etkinliğini sürdürmektedir. Bu akımlardan birincisi giderek resmi ideolojik–siyasal kimlik de kazanan Kemalist yaklaşımdır. Diğeri ise İslami yaklaşımlardan etkilenen siyasal planda DP–AP çizgisinde ifadesini bulan – yaklaşımdır. Her iki akımda tümüyle homojen bir yapılanma göstermediği gibi, salt ideolojik değil, toplumsal yapılanmada ve siyasal düzlemde ifadelerini bulan birer sosyal–siyasal kimlik taşırlar. Bu iki ana akımın Osmanlı'ya ve islama bakışını yaşadıkları koşullardaki kendi ideolojik–siyasal sorunsalları tayin etmiştir. Bu anlamda Kemalist akımın yaklaşımı kendi eylemini meşrulaştırma temelinde Osmanlının tümüyle reddi üzerine otururken, ikinci ana akım Cumhuriyet sürecinde değişik özellikler sergilese de esas olarak muhalefet eylemini meşrulaştırma noktasında Osmanlı mirasına bir boyutuyla sahiplenen bir tutum içerisinde olmuştur. Doğal olarak bu iki ana ideolojik–siyasal yaklaşımın Osmanlıya bakışındaki farklılık din–devlet ve laiklik anlayışlarına da önemli ölçüde yansımıştır. Ancak hemen belirtmeliyiz ki, Cumhuriyet sürecinde bu yaklaşımlar toplumsal yapıdaki değişmeye sınıfsal sürecin netleşmesine paralel olarak belli bir evrime uğramışlardır. Bu iki ana akımın dışında kalan ideolojik siyasal yaklaşımlarında esas olarak bu iki ana yaklaşımdan hayli etkilendikleri bir gerçektir. Öncellikle sosyalist ideolojik–siyasal yaklaşımlar bu konuda uzun bir dönem Kemalist yaklaşımların gölgesinde kalmıştır. Diğer bir akım olan islamcı kesim ise daha çok ikinci ana akımla girdiği eklemlenme süreçlerinden etkilenmiş ve uzun dönem kendi bağımsız ideolojik–siyasal söylemini doğrudanortayakoyamamıştır.

Bu durum sosyal yapılanmadaki köklü dönüşümlerin de etkisiyle özellikle 60–70'li yıllarda kısmen değişmeye başlamıştır. Ancak bugün bile örneğin sol kesimin tarihsel sürecin değerlendirmesinde Kemalist etkilerden sistematik olarak bütünüyle uzaklaştığını söyleyebilmek zordur. Kaldı ki bunu yapmaya çalışan bazı sol çevreler Kemalizmi sorgulama adına ikinci ana akımları onaylayan ve onlarla ortak söylemleri paylaşmaya varan sonuçlara ulaşmışlardır. Bunun da sağlıklı bir tarih yaklaşımı olduğunu söyleyebilmek oldukça zordur. Osmanlı İmparatorluğu–Cumhuriyet ilişkisi oldukça önemlidir. Bu bağlantının değerlendirilmesi ve Cumhuriyet sürecinin sağlıklı bir yorumu bugün sol için çok daha zorunludur. Türkiye'nin yeni bir döneme açıldığı şu süreçte sosyalistler bu noktada sistemli acık bir siyasal–ideolojik tutum ortaya koymak durumundadırlar. Bu İslam–laiklik konuları için de bir perspektif bir tutum olacaktır. Biz burada bu canalıcı konunun bütününe yanıt vermek durumunda olmayacağız. Ancak konumuz olan islam–laiklik ilişkisi ister istemez söz konusu süreç ve tarihsel olgularla iç içelik gösterdiğinden yer yer konuyla bağlantıları ışığında bu tarihsel dönemin bütününe değineceğiz. Yaklaşımımız daha çok bu konulardaki yanılsamalara ve çarpıklıklara sağlıklı bir bakış açısıyla yanıt oluşturmak şeklindeolacaktır.

Osmanlıİmparatorluğu 'klasik'birşeriatyada dindevletideğildir

Osmanlı devleti İslam dinine – bağlı Türkler'in kurduğu bir devlet olarak tanımlanmıştır. Devletin gerek bu özelliği gerekse de, fetihçi politikasının dinsel yani islami amaçlı olarak algılanması; Osmanlı İmparatorluğunun çoğu çevrelerce klasik bir islam teokratik devleti olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu yaklaşımların hareket noktası bir başka yanılsamanın; yani İslam devleti olmanın islamın öngördüğü şeriat düzenlemelerinin devletin ve toplumun tüm yaşamına egemen olacağı anlayışıdır. Osmanlı devletine ilişkin çözümlemelerin başlıca yanlışlarından birisi budur. Bu noktaya kısaca açıklık getirmekte yarar vardır.

Osmanlı İmparatorluğu da dahil olmak üzere uzun bir tarihsel süreçte hiç bir 'saf' islam devleti; yani tüm siyasal–toplumsal yaşamın Islamın şeriat yasalarıyla belirlendiği bir devlet olmamıştır Böylesi bir durum olsa olsa Hz. Muhammed ve kısa süren sonraki dönem için sözkonusu edilebilir. Ayrıca İslam dini ile devlet arasında sorgulanmaksızın kurulan mutlak birliktelik koşulu da doğru değildir. Tarihte halkının çoğu müslümanlığı benimsediği halde kurulmuş–varolmuş Islam esaslarına – bağlı olmayan devlet örnekleri olduğu gibi; dünyanın çeşitli yörelerinde saltanat; yani iktidar, Halifesi olmayan kalabalık müslüman toplulukları da devlet olarak örgütlenmeden varolabilmişlerdir. Özellikle bu durum Orta Asya ve Uzakdoğu ülkelerinde uzunca bir dönem değişik biçimlenmelerle gözlemlenebilecek bir durumdur. (Bu konuda bkz. NiyaziBerkes,Teokrasivelaiklik)

Osmanlı İmparatorluğu çok milliyetli, çok dinli bir coğrafyaya yayılmış bir devlettir. Imparatorluğun üzerinde yükseldiği bu çok çeşitlilik gösteren toplumsal yapı dikkate alındığında, böylesi bir coğrafyada 'saf' şeriat hükümlerine dayalı siyasal toplumsal bir düzenlemenin yürütülemiyeceği açıktır. Ancak bundan daha önemlisi, Osmanlı imparatorluğunun siyasal örgütlenmesini tayin eden toprak düzeni bir anlamda üretim düzenidir. Osmanlının geleneksel siyasal yapılanmasını biçimlendiren olgu İslamın yasaları değil 'miri toprak' düzenidir. Bu düzende de devlet, Osmanlı için bir 'mülk'tür. Osmanlı padişahlarında iktidarın kaynağı geleneksellleştirilen Osmanlılıktır. Osmanlı sultanları siyasal iktidarlarını doğrudan tanrıya bağlamak durumunda olmamışlardır. Hilafetin Osmanlı'ya geçmesinden sonra da sultan kimliği ya da Osmanlılık hep hilafetin kutsanmasından önce gelmiştir. Bu durum iktidarın kaynağını ve yasal düzenlemesini tanrıya bırakan islam dini açısından O. İmparatorluğu'nda açık bir farklılaşma olarak gözlemlenmek durumundadır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğunda siyasal–toplumsal yaşamın düzenlenmesinde şeriat yasaları uygulanmakla birlikte kuruluştan yıkılışa kadar önemi hiçde yadsınamayacak kaynağını geleneklere dayayan düzenlemeler de yer almıştır. Önemli başka bir nokta da şeriat yasalarının değişmez kurallar olarak düzenlenmesinden çok, Osmanlı iktidarının ve toplumsal yapılanmasının ihtiyaçlarına göre düzenlenip yorumlandığı ve bu noktada da siyasal iktidarın kesin bir yetki sahibi olduğudur. Konunun bu önemli boyutunu daha da aydınlatmak açısından burada konuyu derinlemesine incelemiş Çetin Özek'in bazıvurgularınayerverelim:

"Bu açıdandır ki, Osmanlı şanı ilkesine dayanan siyasal iktidar düzeninin 'dinselliği'den çok 'geleneksselliği'nden söz açılabilir. 'nizam–ı alemin değişmezliği' Osmanlı siyasal iktidar kuramının 'geleneksel' niteliğini belirlerken devlet dinsel bir olgu olarak görülmemiştir; ama islam dinini ve hukukunu koruyanın devlet olduğu öne sürülerek, devlet düzeninin yasallığı sağlanmak istenmiştir. Bu açıdandır ki, sultan iktidarının tanrısal geçerliliğni sağlayacak, bir 'takdis' söz kousu olmadığı gibi, 'feodalerin ' sultan iktidarını kabul etmeleri gibi bir kural da yoktur. Sultan iktidarı gücünü bir başka iktidardan almamakta, kendiliğinden bir iktidar olarak , bütün öteki iktidarları eğemenliği altına alan kapsamlı bir iktidarolarakbelirmektedir."

Çetin Özek bu siyasal örgütlenme yapısının klasik islam devleti şemalarına uygun olmadığını belirttikten sonra da uygulama açısından şutürörneklemelerideyapmaktadır:

a) İslanda yasama salt tanrıya ait kabul edilirken. Osmalı sultanları bu yetkiye sahip çıkmışlar ve yasalar yapmışlardır.

b) Örfi hukuk, özel hukuk alanında da etkili olabilmiş; islam kurallarına aykırı olarak, faiz, toprak hukuku, narh konularında sultan kurallar koymuştur.

c) Despotik–merkeziyetçi Osmanlı siyasal iktidarı devlet işleriyle, din işlerini birbirinden ayırmış, şeyhülislamlar, hükümet işleri ve "şer–i maslahatdan" sayılmadığı için bu konuda 'fetva'vermektenkaçınmışlardır."

Çetin Özek ayrıca Osmanlı siyasal iktidarının resmi dinsel görüşler dışındaki dinsel görüşlerin yaygınlaşmasına olanak vermeyip, bizzat medreseler eliyle siyasal erkin yönelimleri doğrultusunda resmi din politikaları üretmesini, sultanların koyduklari yasaların ölümlerinden sonra ancak, yeni sultanların benimsemesi dahilinde yürürlükte kalması kurallarının da klasik islam devleti şemalarıyla uyuşmayacağını belirttikten sonra konuyu şöyle bağlamaktadır:

"...Osmanlı'da birleştirici öge, Osmanlılılık olmamış; mistik bir bir anlama bürünen 'Osmanlı şanı' anlayışı güçlü ve kapsayıcı despotik iktidarın yarattığı 'kerim devlet' kavramı devletin kaynaştırıcı kuramını oluşturmuştur. (Çetin Özek Devlet ve Din syf. 656–657)

Yukarıda da özetlemeye çalıştığımız gibi konunun canalıcı noktası somut koşulların analizinden uzak soyut kuramsal önverilerle yola çıkılmasıdır. Oysa toplumsal yaşama ne derece nufuz ederse etsin daha ötesi ne derece kimlik haline gelirse gelsin, bir din sözkonusu olan, islam gibi kapsacıcı bir dinde olsa, son tahlilde toplumsal yaşamın kendi gerçekleri örgütlenme ve siysal düzleminde de belirleyici oluyor. Sözkonusu olan çağ dinlerin başlıca ideoloji kimliği taşıdığı ve önemli bir kültürel boyuta büründüğü dönem olsa da din ancak bu siyasal toplumsal örgütlenmenin hamurunda önemli bir mozaik bir parlatıcı olmak işlevinin ötesine bir belirliyiciliğe geçemiyor. Osmanlı İmparatorluğu da bu gerçeklerin kapsamı dışında değerlendirilemez. Osmanlı İmparatorluğunun toplumsal ve siyasal yapılanmasında islam motifinin elbetteki önemli bir yeri vardır. Ancak İmparatorluk esas olarak üretim sisteminin gerçekleri, tarihsel–geleneksel birikimler ışığında bir siyasal–toplumsal kurumlaşma oluşturmuştur. İslam yasaları da bu sistemin önemli bir parçası düzenleyicisi olmuştur. Bu gerçekler gözden kaçırılmamalıdır. Son olarak konunun bu önemli boyutuna parmak basan Ahmet İnsel'in yorumuna yer vererek konunnun bu boyutunu kapatalım:

"Gelenek olarak teokratik devlet, Osmanlı iktidarının sadece bir boyutu durumundadır. Çeşitli kalıplara girebilen ve çeşitli anlamlar ifade edebilen dinin resmi içeriği sultanın veya devletin üst kademelerinin "siyasal durum muhakemeleri" sonucunda belirlenir. 18. yüzyıl sonlarına kadar kullanılmasa bile halifelik makamını şahsında toplayan sultan, dinin dünyavi işlere müdahalesinde son söz sahibidir... Osmanlı siyasal felsefesinin, iç mantığında neredeyse, tek bir mülkiyet sözkonusudur. Bu da devletin temelini oluşturmuştur. Devlet mülk'tür. Osmanlı'daki mülk kavramı bugünkü anlamından çok daha geniş olarak "yürütme, dünyavi otorite ve tasarruf hakkı" anlamına gelir. Devlet ya da mülk fethedilen mekan üzerinde vergi toplama hakkıyla kurumlaşır. (Türkiye Toplumunun Bunalımı A. İnsel syf30, 34)

Osmanlı İmparatorluğu ve islama ilişkin yanlış değerlendirmeler yukarıda belirtilen başlangıç noktasında kalmaz. Konunun can alıcı noktası gözden kaçırılınca islam dininin Osmanlı İmparatorluğu'daki işlevleri ve yapılanması da doğal olarak yanlış değerlendirilir. Şimdi kısacabunoktaüzerindededuralım.

İslamdinininişlevi zamanvekoşullara bağlıolarakdeğişip çeşitlenmiştir.

Osmanlı devleti statik bir islam devleti olarak algılanırsa islamın – toplumsal ve siyasal yapılanmadaki yeri şeriat olarak algılanır. Oysaki Osmanlı İmparatorluğu'nda islam dini gerek siyasal iktidar bağlamında gerekse toplumsal yapılanma katında değişik konjonktürel iç ve dış koğullara bağlı olarak süreç içerisinde değişik ve çeşitli işlevler üstlenmiştir. Osmanlı'da islam dininin ve şeriat yasalarının en önemli işlevi mevcut üretim–paylaşım düzeni ve bunun üzerine bina edilmiş olan siyasal organizasyonu dengeli ve kararlı kılmak, sistemin düzenliliğini sağlamaktır. Şeriat hukuku, geleneksellleşmiş hukukla birlikte herşeyden önce sistemin sürekliliğini sağlama ve ona meşruluk kazandırmada bir işlev üstlenmiştir. Bu noktayı Gencay Şeylan şöyle özetlemektedir: *"Osmanlı için rasyonel olan husus tüm sistemi kararlı halde tutmak ve böylece artı ürüne el koymayı maksimize edebilmektir. Bunun için Osmanlı sistemi şeriat artı yerel örfi hukuk düzenlemesi içinde yürümüştür"*(Gencay Şeylan İslamiyet ve siyaset syf. 42) Bu temel işlev imparatorluğun bir başka temel işlev İmparatorluğun bir başka temel karakteristiği olan "fetih" siyasetinde de temel bir rol oynamıştır. Fetih siyaseti Osmanlı sisteminin belirgin bir unsurudur. Bu politika islamın cihat söylemiyle meşrulaştırılarak yürütülmüştür. Ancak dikkati çeken olgu cihat olarak gösterilen fetihlerle ele geçirilen bölge halklarının müslümanlaştırılması gibi bir çabaya gidilmediği, bu bölgelerin kendi din ve yerel yaşamlarında serbest bırakılıp sadece ver-

gilendirildikleridir. Bu durumda sistemin bekasının ve işlerliğinin önceliğini ortaya koymakta cihat söyleminin sadece meşrulaştırıcı bir işlevi olduğunu açıklamaktadır.

Özellikle İmparatorluğun kuruluş ve gelişme dönemlerinde, müslümanlığın geliştirilmesi ve korunması gibi bir söylem imparatorluğun sistemini kurup benimsetmekte önemli bir rol oynamıştır. Bu söylem siyasal iktidarla müslümanlığı benimseyen geniş topluluk açısından devletin otoritesini meşrulaştırıcı bir köprü görevi görmüştür.

İlginç bir nokta da islam dininin ve şeriat sisteminin bir yönüyle, otoritesini soyut bir osmanlılıktan alan sultanın ve Osmanlı yönetiminin sınır tanımaz despotik yönetimini sınırlayan bir işlev görmesidir. Dinsel yasaların bu işlevi reaya devleti "kerim devlet" olarak sunma olgusunun kaynağını açıklamaktadır.

Osmanlı inparatorluğu'nda önemli konjonktürel değişimler ve esas olarak ekonomik–sistemin bozulma sürecine girmesi islamın konum ve işlevinde de değişikliklere yolaçmıştır.

Özellikle ekonomik bozulma sürecine bağlı olarak Osmanlı devletinin yapılanma ve politikasında islami motiflerin daha da belirginleştiğini gözlemek mümkündür. Bu durum devletin iç ve dış politikasına ağırlıkla yansır.

İç politikada bunun ilk verilerini Kanuni Sultan Süleyman zamanında gözlemek mümkündür. Günümüzde bile gericiliğin simgesi olarak alınıp tanınan Şeyhülislam Ebu Suat Efendi'nin yayınladığı fetvalar devletin resmi katı sünni şeriat perspektifini *ortaya koymaktadır. Bu fetvalarla* şeri katılık devlet politikasında daha etkili duruma gelirken islamın resmi olmayan yorum ve biçimlerine, farklı mehzeplere karşı da katı bir hoşgörüsüzlüğü sergilemektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken *nokta tarihsel konjonktür ve nesnel* koşullardır. Sözkonusu olan konjonktür. Osmanlı ekonomik sistemindeki bozulmanın ilk hissedilmeye başladığı ve İran'la rekabetin kızıştığı dönemdir. Bu süreç aynı zamanda batıda kapitalizmin şafağıdır. Dolayısıyla Ebu Suat Efendi ve şeriatın katı fetvası islamın tutucu gerici karekterinin bir ürünü olmaktan çok sistemin bozulmasının bir simgesi olarak algılanmalıdır. Yaklaşım bu olursa Osmanlı İmparatorluğunda değişik süreçlerde birbiriyle çelişen olay ve olgular kendi mantığı içinde anlaşılır ve kavranabilir. Elbetteki şeriatın ve islamın kendisi de sistemin değişik zamanlardaki esnek ya da katı yorumlarına olanak sağlayan bir yapılanmaya sahiptir. Bu gerçeği de yadsımamak gerekir.

Sistemin bozulması ne anlama gelmektedir ve iç yapılanmada ne gibi sonuçlara yol açmıştır? Bu çok uzun ve kapsamlı bir konudur. Biz kendimizi islamın işlevi ile sınırladığımızdan bu konuya girmeyeceğiz. Sadece ileri bölümlerde konunun özellikle iç mücadele ve mehzep ayrılıkları boyutunun nereden kaynaklandığına ilişkin yönüne değineceğiz.

Sistemdeki bozulma ve gerileme batıda kapitalizmin yükselmesine paralel bir gelişme göstermiştir. Bu durumda dış politikada islamın artan bir oranda kullanılmasına yolaçmıştır. Bunun en tipik göstergelerinden birisi Osmanlı sultanlarının halifelik ünvanını özel bir vurguyla kullanmaya yönelmeleri ve giderekte özellikle 2. Abdulhamit döneminde devletin islamı doğrudan Osmanlılığın bekasını sağlamak için hıristiyan batıya karşı karşı müslüman topluluklar üzerinde bir nufuz işleviyle kullanmasıdır. Bu durumu Ahmet İnsel şöyle saptıyor:

Osmanlı padişahı, egemenliğinin zirve noktalarında yani 17. yüzyıl sonuna kadar otoritesini meşrulaştırmak için halifeliği kullanmaya gerek duymaz. Osmanlı denetiminden çıkan Kırım Hanlığı üzerinde manevi bir otorite muhafaza edebilmek için, ilk defa uluslararası planda açıkça kullanılan hilafet, ancak 19. yüzyılda ve özellikle Abdulhamit tarafından ayrılıkçı-ulusçu-hıristiyanlara karşı imparatorluğun bekasını sağlayacak siyasetin aracı olarak yaygın bir biçimde kullanılır. (Ahmet İnsel Türkiye Toplumunun Bunalımısyf. 34)

Bu gerçeklerin ışığında çıkarılması gereken sonuç Osmanlı'da islamın toplumsal üretim ilişkileri ve sistemin sürekliliği ile eklemlendiğidir. Bu nedenle Osmanlı deyince Ebu Suat fetvalarıyla simgelenen bir şeriatçılığı algılayıp klasik şeriat devleti teorileri üretmekte, sistemin mantığının gereği olan farklı dinden olan insanları topluca müslümanlaştırmamayı ya da farklı dinlere varlık hakkı tanımayı, daha ötesi devlet görevi üstlenebilmelerini görüp laik Osmanlı devleti yaklaşımları sergilenmekte nesnel gerçekliğe uygun düşmeyen yanılsamalar ve çarpıtmalarla dolu yaklaşımlardır. Osmanlı devleti elbetteki son tahlilde teokratik bir devlettir ve islami bir kimlik taşımaktadır. Ama islam Osmanlı ekonomik–siyasal sistemine göre biçimlenmiş ve bu işlev zamana ve olgulara göre değişip şekillenmiştir. Yoksa Osmanlı ekonomik–siyasal sistemi islamın devlet–toplum şemalarına göre şekillenmiş değildir.

Osmanlı devleti ve islam ilişkileri konusunda konusunda özellikle batılı araştırmacı ve tarihçilerde görülen ve kimi bilim adamlarımızı da oldukça etkileyen bir noktaya da burada değinelim.

Osmanlı İmparatorluğu'nun tutucu–despotik karakterinin kaynağı islam değildir!

Osmanlı İmparatorluğu'nun tutucu, değişmeyi yadsıyan, statükocu yapılanmasının ve çoğu kez hiç bir kural tanımayan despotik niteliğinin kaynağını islam dininde ve Osmanlı'da uygulanan şeriat hukukunda arayan tarihçiler hiç de az değildir. İslam dininin bütüncül ve değişmeye kapalı niteliğini bir doğma gibi kabullenen ve soyut bir islami devlet ve hukuk şeması tasavvuruyla hareket eden bu çevreler Osmanlı sistemini de bu soyut islami devlet şeması içerisine yerleştirerek açıklamaya çalışıyorlar.

Doğal olarak çift yönlü bir çarpıklık ortaya çıkıyor. Birincisi böyle soyut bir islami devlet şeması somutta hiç yaşanmadığı halde varmış gibi sunuluyor. İkincisi ise Osmanlı sistemi kendi sosyo–ekonomik gerçekliği ile açıklanmadan, çarpıtılıyor. Oysa ki; yukarıda da değindiğimiz gibi Osmanlı sistemin esas olarak miri toprak düzeni vergilendirme üzerine kurulmuş ve bu düzenin sürekliliğinin sağlanması Osmanlı iktidarı için varlık sorunu olarak algılanmıştır. Bu sistemin kendisini aksatmamak koşuluyla sistem içerisinde her cemaatın, milliyetin, din grubunun varlığı Osmanlı tarafından kabul edilip, hoş karşılanmış, Osmanlılık tüm bu farklı cemaat din ve milliyet gruplarının birlik alanı, simgesi olarak sunulmuştur. Sistemin devamlılığı ve istikrarı için bu bir zorunluluk olmuştur. Aynı Osmanlı bu sistemin sürekliliğini, yani kendisinin yeniden üretimini engelleyecek her türden gelişmeye karşı potansiyel bir durunda dahi olsa son derece acımasız despotik bir tutum sergilemiştir. Osmanlı İmparatorluğunun despotik, tutucu karakterinin islam dininden kaynaklanmadığını, kendi sosyo–ekonomik sisteminin bir ürünü olduğunu belirten Çetin Özek bu konudaki yanlış görüşleri eleştiririken şunları söylüyor:

"Osmanlı üretim düzeni içinde "-reaya" ile varlıklılar arasında kurulmuş dengenin sürdürülmesi, tutucu ve despotik bir yapıyı zorunlu kılmıştır. Toprak düzenini değişmez bir biçimde sürdürma eğilimindeki merkez yönetim, reayayı böyle sömürüye karşı korumaya yönelip "kerim devlet" niteliğini ancak despotik yapısı içinde gerçekleştirebilmiştir. Despotik devlet niteliği dinsel gereklerin, teokratik olduğu varsayılan siyasal iktidar biçimlenmesinin sonucu olmamış, dinsel kurallar, despotik yönetimin keyfi yönetim biçimini bir ölçüde engelleyebilmiştir." (Çetin Özek Devlet ve Din syf369)

Osmanlı'nın despotik yönetimini yorumlarla islama bağlama anlayışını ortaya koyduktan sonra bir başka nokta üzerinde duralım.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kapitalist gelişme sürecine kendi iç dinamizmi ile girmemiş olmasının nedeni islam dini değildir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi iç dinamizmi ile neden kapitalizme yönelemediğinin sorusu çok tartışılan bir konudur. Bu konuda oldukça farklı görüş ve değerlendirmeler vardır. Bizim doğrudan konumuzu oluşturmadığı için bu ilginç ve önemli sorun üzerinde durmayacağız. Ancak konumuzla doğrudan bağlantılı olduğu için bu konudaki tartışmaların bir boyutunu ele alıp kısaca değerlendireceğiz. Osmanlı İmparatorluğu'nun kapitalist gelişme sürecine yönelmemesini açıklayan bazı tarihçiler, Osmanlı İmparatorluğunda egemen din olan islamı ve şeriat düzenini de bu gelişimi engelleyen nedenler arasında saymaktadırlar. "Osmanlı gelişip sanayi devrimini gerçekleştirememiştir, çünkü islam devletidir." Aslında söylenmek istenen en özet ifadeyle budur. Bu düşünce. yazı dizimizin 2. bölümünde üzerinde durduğumuz hıristiyanlık dinini ilerici gelişme dinamikleriyle özdeşleştiren islamı ise bunları içermeyen 'tutucu' bir din olarak gören anlayışın bir ürünüdür. Burada bu düşüncenin yanlışlığı üzerinde yeniden durmayacağız. Konunun O. İmparatorluğu'na uyarlanarak sunulmasına ilişkin ise bazı temel olguları vurgulamakla yetineceğiz.

Osmanlı İmparatorluğu'nun sanayi devrimini gerçekleştirememesini islam dini ile açıklayan yorumlar yanlıştır ve gerçek dışıdır. Bu konuyu Türkiye'nin Düzeni adlı kitabında tartışan D. Avcıoğlu bu noktada ileri sürülen tezleri Maxime Rodinson'a da dayanarak reddetmektedir. D. Avcıoğlu uzun bir dipnotla ele aldığı bu konu şöyle özetlenmiştir.

"Müslümanlığın kapitalizme geçişi engellediği bugün de bir çok Türk ve Batılı yazar tarafından ileri sürülmektedir. Konuyu derinlemesine inceleyen Maxime Rodinson, bu iddayı kesinlikle reddetmektedir. (islamiyet ve kapitalizm Maxime Rodinson) Müslümanlık, ticaretin gelişmesine, teknik ve bilmsel ilerlemeye, faizciliğe, özel mülküyete engel olmamıştır. Buna karşılık, Batı'da kilise, tam bir ortaçağ bağnazlığı içinde, teknik ve bilimsel ilerlemeye karşı çıkmış, ticaret ve bankacılığın gelişmesini engellemeye ve eski düzeni sürdürmeye çalışmıştır. Buna rağmen kapitalizmin zaferi önlenememiştir. (bkz. Makxime Rodinson islamiyet ve kapitalizm)

Türkiye'de din ileride göreceğimiz üzere, ekonomik çöküntüden sonra, bozuk düzeni sürdürmek isteyen tutucu güçler elinde, gelişmeye karşı çıkmıştır. Bugün de mevcut düzenden çıkar sağlayan sınıf ve tabakalar, halkın uyanışını engellemek için, dini bir silah olarak kullanmaktadırlar. Fakat Osmanlı devletinin yükseliş döneminde böyle bir durum olmamıştır. D. Avcıoğlu T. Düzenisyf49–dipnot)

Bu genel yaklaşımı vurguladıktan sonra, sorunun Osmanlı İmparatorluğu açısından özgül olan yünü üzerinde şu yönüyle duralım.

Osmanlı İmparatorluğu kendi iç dinamizmi ile kapitalizme ulaşabilir miydi? Ancak bütün tartışmacılar açısından Osmanlı toplum sisteminin bu süreçteki rolü önemlidir. Osmanlı devletinin toprak düzeninin ve merkezi–despotik yapılanmasının kapitalistleşme süreci açısından özgün problemlere yolaçtığı tüm tartışmacıların şöyle ya da böyle kabul ettikleri bir olgudur. kimisi en ileri uçta bu sistemin kapitalizmi tümüyle engellediğini ileri sürerken, kimisi kapitalist dinamiklerin gelişmesini geciktirip, zayıflattığını belirtmektedir. Biz yukarıda bu despotik yapılanmanın kaynağının islam olmadığı üzerinde durmuştuk. Dolayısıyla Osmanlının kapitalistleşip kapitalistleşmemesi sorunu özellikle mevcut sistemin yapılanması ve dinamikleriyle ilgili bir tartışma–inceleme olmak durumundadır. Bu noktada önceliği açıktan ya da örtülü 'islam devleti' şemalarıyla islam dinine tanıyan – yaklaşımların sağlıklı sonuçlar üretmesi mümkün değildir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kapitalist gelişme sürecine girememesinin, yada bu sürecin kesintiye uğramasının nedenleri o günün – dünya konjonktüründe sistemin kendi yapılanmasında aranmalıdır. İslam dini ve şeriat düzeninin bu noktadaki rolü Osmanlı sosyo–ekonomik–siyasal yapılanmasına eklemlenip onu meşrulaştırması onun bir motifi haline gelmesinden öte bir anlam içermez.

Ancak burada şu noktanın da altını çizmek gerekir. Osmanlı yapılanmasında islam gerek toplumsal ilişkiler zemininde gerekse sistemin bütünüyle salt sisteme eklemlenip, meşruiyet sağlayan edilgen bir olgu değildir. Aksine sistemin harcına katılan onun yapılanmasına nüfuz eden giderek onun parçası haline gelen bu olgudur. O nedenle Osmanlı İmparatorluğunda islam dinini sıradan bir üstyapı ögesi olarak algılamaktan öte sistemin kuruluş ve işleyişinde bütünleyici bir iç doku malzemesi ve kimliğine de sahip olduğunu kavramak gerekir. Osmanlı sistemini islamdan soyutlayarak incelemek mümkün değildir. Özellikle ekonomik bozulma sürecine ve dış konjontürel gelişmelere bağlı olarak islamın O. İmparatorluğu yapılanmasındaki işlevi ve rolü oldukça önem kazanmıştır. Bu rolün tutucu bir rol olduğu söylenebilir. Ama islamın tutucu bir işleyişe yönelmesi, islamın kendisinden değil, sistemin kendini koruma yada egemenlerin sistemin koruma kaygı ve çıkarlarıyla ilgili bir konudur. Özellikle 19. yüzyıllarda netleşmeye başlayan süreç bu konuda oldukça ilginç, çelişkili bir tablo ortaya koymuştur. Sistemin batı kapitalizmi karşısındaki tepkisi ve sistem içi güçlere yaklaşımı bu yüzyıldan sonra günümüze kadar uzanan ideolojik, siyasal etkileri olan sonuçlar ve sorunlar üretmiştir. Şimdi konumuz açısından günümüzü de yakından etkileyen bu süreçte islamın işlevi üzerinde duralım. Bu noktada Ç. Özek'in anlatımları oldukça öğretici yönler taşıyor.

"Ekonomik durumun bozulması, toprak düzeninin çözülmesini sonuçlayınca, bu türden bir toprak düzeni de bozulmuş ve çözülmüştür. Siyasal iktidar düzenindeki bozulma ve çözülme, merkezi–despotik yönetimin güçsüzleşmesi, giderek bölünmesi anlamına gelmiştir. Birbiriyle ilintili siysal ve ekonomik yapı bozulması çerçevesinde, Osmanlı ekonomik ve siyasal görkemliliğini yitirdikçe Osmanlı insanı da giderek "ümmet bütünü" içerisinde kendine güvence aramış ve şeriata sarılmıştır. Yığınlar, Osmanlı'nın geleneksel ekonomik yapı siyasal iktidar düzeni dengesindeki bozulmanın yarattığı sorunları, yoksulluğu tükenmişliği, dinsel kurallara aykırılığın ürünü olarak yorumlamış, çareyi ümmetçiliğe sığınıp, şeriatın uygulanmasını istemekte bulmuştur. Böylece ekonomik tepki, dinsel görüntü ardında belirirken, ekonomik bozulmanın yarattığı yeni sınıflar da egemenliklerini oluşturabilmek açısından dinsel ögeleri kullanmışlardır. (Çetin Özek Devlet ve Dinsyf658)

Bu gelişim süreci ile günümüze kadar etkili ve tartışması süren yeni bir sayfanın açıldığı herkesin kabul ettiği bir olgudur. Artık gündemde islahat hareketleri, Tanzimat Fermanı, Merutiyet İlanları vardır. Bu olgular aynı zamanda siyasal–ideolojik kutuplaşmaların kaynağı olacaktır. Kimine göre "çağdaşlaşma" eylemleri olarak anılacak, kimi için "batılılaşma" hareketleri olarak nitelenecek olan bu hareketler bir başka bakış açısından "sömürgeleşme" süreci ya da daha başka bir yorumla uzlaşma olarak görülüp gösterilecektir. Bu *tarihsel olgular* dizisi nasıl oluyor da bu kadar zıt karakterlerde yorumlanabiliyor? Aslında sorunun can alıcı noktası da burada yatmaktadır. Evet bu yorumların herbirisi için güçlü yada zayıf dayanak noktalarını bu tarihsel süreçte bulmak mümkündür. Sorun da işte buradan kaynaklanmaktadır. Sözkonusu olan tam anlamıyla bir zıtlar, çelişkiler yumağıdır; yani tam bir paradokstur. Bu paradoksun çözümlenip anlaşılır kılınması zorunludur. Bunu yaparkende sözkonusu tarihsel sürecin kendi nesnelliğinde kapitalizm olgusu ve onun karakteri anahtar bir role sahiptir. Cumhuriyet'e kadar uzanan bu tarihsel süreci çözümleme çabasına biz bu noktadan başlayacağız.

Osmanlı İparatorluğu kapitalizmi esas olarak dışsal bir olgu olarak tanımıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun mevcut ekonomik düzeni ve sistemin merkeziyetçi–despotik karakteri batıyla zamandaş sayılabilecek bir süreçte kapitalist ilişkilerin boy vermesine olanak vermiştir. Batıda gelişen kapitalizm özellikle manifaktur dönemi aşıp sanayi devrimini gerçekleştirdikten sonra, yöresel yada bölgesel bir olgu olmaktan çıkıp hızla evrensel bir boyut kazanmaya yönelmiştir. Bu gelişme ve evrensellik karakteri kapitalizmin doğasına uygun bir durumdur. Osmanlı İmparatorluğu bu kapitalist gelişme ile dışsal bir olgu olarak karşılaşmıştır. Kapitalizm O. İmparatorluğu'nun ekonomik–sosyal–siyasal yaşamına nüfuz ettikçe, imparatorluğun karmaşık özgünlükler taşıyan yapılanmasının etki ve yönelimleri bir o kadar karmaşıklaşmış paradokslarla dolu bir süreç yaşanmaya başlanmıştır. Kapitalizmin dışsal bir olgu olarak gelişmesi Osmanlı toplumunun doğal evrimini kesintiye uğratan, onu kendi mecrasından koparıp saptıran bir gelişmedir. Bunun ise çok karmaşık sonuçlara yol açmaması düşünülemez. Osmanlı İmparatorluğu'nun çok uluslu yapısı ve merkezi–despotik sistemi de gözönünde bulundurulduğunda bu gelişmelerin yarattığı sonuçların çapının ve karmaşıklığının daha da arttığı anlaşılır bir olgudur.

Laikleşme sürecinin karakteristlik özelliklerinin kapitalist gelişmenin niteliğiyle yakından bağlantılı olduğunu yazı dizimizin 2. bölümünde incelemiştik. Bu genel perspektifi burada bir kez daha tekrar etmeyeceğiz. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılda yaşanan olguları bu perspektif ışığında inceleyerek yaşanan süreci çözümlemeye çalışacağız.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi doğal evrimini yaşayarak – toplumsal zeminde güçlü bir burjuva sınıfı üretememiş olması ekonomik–sosyal planda olduğu kadar politik–ideolojik–kültürel alanlarda da etkili ve karmaşık sorunlara yolaçmıştır. Bu durum herşeyden önce şu anlama gelmektedir. Burjuvazi herşeyden önce yeni bir ekonomik güçtür. Ancak sadece ekonomik güç değildir aynı zamanda feodalizmin yada kapitalizm öncesinin sosyal–kültürel değerlerine ve esas olarak dinsel motiflerle donanmış felsefi–ideolojik yaklaşımlarına karşı sancılı ama – köklü bir başkaldırıdır. Bir anlamda tepeden tırnağa toplumun yeniden yapılanması olayı bağlamında kapitalist süreci ve burjuvaziyi algılamak gerekir. Burjuvazi yalnızca eskiyi çözmek, yıkmakla kalmamış ekonomik ilişkilerine tabi olarak sosyal–kültürel–ideolojik her alanda eskinin yerine yeni değer ve normları zaman içinde geliştirmiş eskiden kalanları da yeni anlam ve işlevlerle yeniyle eklemlendirmiştir. Dinin bu noktadaki işlevi de yeniden şekillenmiştir.

Osmanlı'da böyle bir sınıfın yükselmeyişi kapitalizmin dışsal bir olgu olarak sisteme nufuz etmesi bir çok düzlemde doğal evrime uygun olmayan çarpık sancılı gelişmelere yolaçmıştır.

Kapitalist gelişmeye karşı ilk tepkiler esas olarak Osmanlı siyasal iktidarından yani devletten gelmiştir. Devletin varlığı ve sürekliliğini kendi varlığıyla özdeş kılan Osmanlı padişahı ve egemenleri devletin ekonomik düzeninin bozulmasına çare olarak 'batının' yani gelişen kapitalizmin kurun ve organizasyonlarını Osmanlı yapılanmasına eklemlemeye ve böylece devletin sürekliliğini sağlama çabasına yönelmişlerdir. Bu durum hem siyasal iktidar katında yani egemenler arasında hem de toplum katında yeni sorunlar üretmiştir.

Osmanlı iktidarında bu gelişme, siyasal iktidarın geleneksel kanadını temsil eden ulama ve geleneksel kurumlar ile, kapitalist batıya uyum sağlayarak devletin yapılanmasını bu doğrultuda düzenlemeyi amaçlayan yeni brokrasi kanadı ve yeni kurumlar arasında bir mücadele başlamıştır. Bu mücedele modern tarihsel süreçte sınıfsal karşılığı pek olmayan bir iktidar–muhalefet kavgasıdır. Doğal olarak sorun salt iktidar kavgasıyla sınırlı kalmamış giderek ideolojik–felsefi–kültürel karakter kazanmıştır. Geleneksel egemen güçler bu mücadelede artan ölçüde geçmişe bir anlamda islama dayanarak bu mücadeleyi sürdürürlerken, yeni brokrasi bir yanıyla yükselen kapitalizmin felsefi–ideolojik–kültürel normlarına yönelmişler ancak gelenekselden köklü bir şekilde kopmadan bunu gelenekselliğe uydurarak doğal olarak islami yaklaşımlara ve yorumlara sığdırarak sürdürmeye yönelmişlerdir. Bu durum geleneksel olanı doğallığından koparıp, tutuculaştıran, doğmalaştıran bir sonuç yarattığı gibi, yeni olanı da çarpıtan gelenekselleştiren ve bir anlamda zayıflatıp, yozlaştıran bir sonuç üretmiştir.

Burjuvazinin kendi doğal dinamizminin ürünü olan ideolojik–felsefi düşünce ve değerler batıda kendi doğal evriminde bir kurutma kağıdına düşen mürekkep gibi giderek tüm topluma içerilirken, Osmanlı'da devleti yaşatma eyleminde ege-

men brokrasinin düşünce ve ideolojisi olarak kendi sosyal dinamiğinden kopuk güdük ve çarpık bir olguya dönüşmüştür. Toplumsal katmanlar düzeyinde de sonuç oldukça çarpık bir tablo sergilemiştir. Ekonomik durumun bozulmasıyla, durumları gittikçe kötüleşen alt sınıf ve tabakalar genelde bu bozulmanın nedenlerini bilince çıkarma durumunda olmadıklarından, tepkilerini yeni kurumlara, yeni brokrasiye, yeni uygulamalara yani bir boyutuyla çarpık kapitalizmin Osmanlı iktidarına eklemlenmeye çalışılan düzenine yönelmişler ve geçmişe özlem ifade etmeye, dolayısıyla düzen taraftarlığına yönelmişlerdir. Bu da özellikle Osmanlı iktidarının tepesinde yürüyen iktidar–muhalefet mücadelesinde geleneksel kanadın ve kullandığı islami geleneksel söylemin toplumsal katmanlarda daha köklü yankılar uyandırmasına neden olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğunun çok uluslu karakteri ve ulusları dinsel farklılıklarıyla tanımlayan sistemi de kapitalizmin sisteme nufuz etme sürecinde özgül sorunlara yolaçmıştır.

Osmanlı'da milliyet olgusu müslüman olanlar–olmayanlar prensibi ile temellendirildiğinden Rum–Ermeni Bulgar–Sırplar gibi milliyetler dinsel farklılığı çerçevesinde hırıstiyan bir katagoriyle tanımlanmışlardır. Buna karşı Arnavutlar, Türkler, Kürtler, Araplar da esas olarak müslümanlık katagorisi içinde Osmanlı unsuru sayılmışlardır. Kapitalizmin Osmanlı bünyesine dışsal bir olgu olarak nufuz etmesi sürecinde gerek batılı kapitalist ülkelerin ekonomik–politik bir tercihi olarak, gerekse Osmanlı toplumsal sisteminin mevcut durumunun elvermesi nedeniyle kapitalist ilişkiler öncelikle müslüman olmayan milliyetler bünyesinde boy atmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak bu topluluklar arasında milliyetçilik akımları gelişmiş, batının kapitalist ülkeleri de sömürgeci politikaları çerçevesinde nufuzlarını güçlendirmek, Osmanlı devletini konjonktürel koşullara göre çözmek ve paylaşmak doğrultusunda bu milliyetçi akımlara destek olmuş, yönlendirmeye çalışmışlardır. Batılı kapitalist ülkelerin bu tutumu ve bu azınlıkların bu akımların milliyetçi tavrı giderekte bu toplumların Osmanlı'dan kopup ayrı devletler kurmaları karşısında Osmanlı'nın tepkisi ve 'müslüman' halkın yaklaşımı da sürecin bu özgünlüğünden ötürü karmaşık bir biçim almıştır. Şöyle ki, Osmanlı yönetimi sosyal ve ulusal bir temeli olmadığı halde Osmanlılığı giderek müslümanlıkla özdeşleştirmiş, milliyetçi gelişmenin özellikle hırıstiyanlığı benimsemiş topluluklarda gelişmiş olmasını bir batı–doğu yada islam–hırıstiyan problematiği şeklinde sunarak devletin yani Osmanlılığın bekasını korumaya çalışmıştır. Bu politika özellikle 2. Abdulhamit döneminde oldukça açık bir hal almış ve islam olgusu batılı ülkelerin Osmanlı'yı çözme çabalarına ve milliyetçi hareketlere karşı Osmanlı'nın müslüman tebasını birleştirme ve Osmanlı'yı bir müslümanlar devletine dönüştürme çabasına kadar varmıştır.

Osmanlı devletinin bu tutumu, yani Osmanlılığı ve müslümanlığı ön plana alan yaklaşımı müslümanlığı benimseyen milliyetlerde, milliyetçiliğin gelişmesini engelleyip geciktirdiği gibi oldukça çarpık ve karmaşık bir olguya dönüşmesine de yolaçmıştır. Bu milliyetlerde uzun süre sorun milliyet sorunlarından öte din sorunu olarak yani hırıstiyan–islam zıtlığı olarak algılanmış, İmparatorluk içinde bir anlamda ilk kapitalist ilişkilerle tanışan azınlıklar "hırıstiyan batı'nın uzantıları olarak görülmüştür. Bu azınlıkların kapitalist gelişmeye bağlı olarak ekonomik durumlarının düzelmesi, kapitalist gelişmeden uzak müslüman halkların ekonomik durumlarının bozulması da esas olarak bu çatışmaya temel teşkil etmiştir.

Müslüman milliyetler bu ekonomik bozulmanın nedenlerini de önemli ölçüde hırıstiyan alehtarlığı batı karşıtlığı şeklinde dışa vurup, geleneksellige ve islami söyleme dönük bir psikolojiye girmişlerdir. Bu durum bu milliyetler arasında ulus bilincinin gelişmesini geciktirip çarpıtan bir rol oynamıştır. O. İmparatorluğu'nda ulus bilinci ve uluslaşma hareketleri bir anlamda en son müslüman halklar arasında gelişmiştir. Bunun bir nedeni kapitalizmin bu milliyetlerle tanışmasındaki gecikmeyse, diğer bir nedeni de yukarıda özetlemeye çalıştığımız sürecin özgün yönleridir. Özellikle müslümanlığı benimseyen milliyetlerden Türkler ve bir anlamda da Kürtler milliyetçiliğin en son geliştiği, ulusal bilinçlenme sürecinin en son boy attığı ve bu gelişmenin en çarpık yaşandığı topluluklar olmuşlardır. Türklerin bu noktada özgün bir durumu da, bir anlamda imparatorluğun esas unsurunu oluşturmaları nedeniyle, imparatorluğun çok uluslu karakterinden dolayı milli yönleri en fazla bastırılan ve en fazla Osmanlı kimliği ve islamla mobilize edilen kesimi oluşturmasıdır. Bu durum Osmanlı'da 19. yüzyıl başlarından 20. yüzyıl başlarına kadarki yaklaşık 100 yıllık dönemi kapsayan gelişmelerin konumuz açısından bir özetidir. Konu elbette çok daha geniş ve karmaşıktır. Ancak islam ve laikleşme olguları açısından biz konunun öğretici noktalarını vurgulamak için böyle kısa bir özetle yetindik. Şimdi bu noktada bu özgünlüklerin ne anlama geldiğini de özetle tanımlamaya çalışalım. Ancak şunuyuda hemen belirtelimki bu 100 yıllık dönem, tanzimatı, Genç Osmanlılar'ı, Abdulhamit'i islamcı hareketi, Jön Türkler'i, Meşrutiyetleri–İttihat Terakkisiyle Osmanlı'nın en hareketli en karmaşık dönemidir de aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel sonuna ulaştığı dönemdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılı hem bir sömürgeleşme–uluslaşma–bağımsızlaşma hem de bir çarpık aydınlanma–islami canlanma bütünselliği içinde kavranmak durumundadır.

Yukarıda özetlediğimiz süreç kendi nesnelliğinde çok karmaşık ve zıtlıklarla yaşanmıştır. Bu zıtlık ve karmaşıklığı o günün konjonktürü ve her bir dinamiğin kendi sorunsalı oluşturmuştur. Bu durumu kendi nesnelliğinden koparıp, salt tek cepheli yorumlar yapmak yanlıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle 1838 ticaret antlaşması ve onu izleyen Tanzimat Fermanı ile batılı kapitalist ülkeler karşısında bir sömürgeleşme sürecine girdiği – doğru bir saptamadır. Keza Tanzimat ve islahat fermanlarıyla ifadesini bulan reform sürecinin de bir anlamda Osmanlının sömürgeleştirilmesi politikaları bağlamında batılı kapitalist ülkelerce dayatılmış olduğu da – doğrudur. Bu temel doğruların altı herzaman çizilmek durumundadır. Ancak sorunun bir başka boyutunu da gözden kaçırmamak gerekir. O tarihsel koşullarda Osmanlı devletinin gerek iç durumu gerekse uluslararası ilişkilerle ilgili genel konumu, Osmanlı'nın ve reformların sınırlarını koşullayan bir durum ortaya koymuştur. Gerçekte Osmanlı yöneticilerinin sorunsalı çok uluslu Osmanlı devletince belirlendiği için, imparatorluğu yadsıyan çağın çözümü olan ulusçu bir çözüme yönelmeleri beklenemezdi. Kaldıki ulusçu bir çözüme yönelmelerini sağlayacak ulusal karakterli gelişmiş bir burjuvazi de yoktu. O nedenle çağın gerisine düşmüş bir yapılanmayı 'Osmanlı ulusu' gibi tarihin yadsıyacağı bir çözümle ayakta tutmak emperyalizm çağının eşiğinde mümkün değildi. Kısacası yaşanılan çağ açısından tarihsel süreçte özne rolünü üstlenmek durumundaki burjuvazinin sömürgeci kapitalizmin bir unsuru olarak da olsa tarih sahnesine çıkmamış olması, ve tarih sahnesine çıkan burjuvazinin daha çok azınlık milliyetleri temsil etmesi sorunun tümden karmaşık bir durum olmasına yolaçmıştır. Bu durum kapitalizmi gecikerek yaşamanın ve çok uluslu bir İmparatorluk yapılanmasının ortaya koyduğu özgün bir olaydır. Bu duruma karşın 'devlet' etkili sonuçlar alabilir miydi? Tanzimat açısından tartışılan konulardan birisi de budur. Bu noktada da devletin egemen bir ulusun devleti rolünü oynamaktan uzak olması–yani sadece çok uluslu olması değil– ve batı kapitalizminin ekonomik politik nüfus alanına girmiş olması önemli ve belirleyici bir rol oynamıştır. Bu konuda Fransız devlet adamı François Guizon'un tarihsel gözlemi oldukça ilginçtir. ***"M.Reşit Paşa'da (tanzimat ilan eden paşa) memleketinde giriştiği eserin başarısı için en zorunlu niteliklerden biri eksikti. Türkiye'de güçlü reformcu olmak için çok az Türktü Büyük Petro Rusya'yı Avrupa uygarlığına yöneltmeye teşebbüs ettiği zaman tam bir Rustu ve Rus kaldı... Gençliğinden itibaren Avrupa ile ilişkiler içinde yetişmiş ve bütün ömrü boyunca bu ilişkilere angaje olmuş Reşit Paşa herşeyden önce bir Avrupa diplomatı oldu... Türk hükümetinin bir ölçüde Avrupa hükümetlerine tabi olmasını ülkesi ve hükümdarının Avrupa'da yerini ve ağırlığını korumasının tek çare olarak görüyordu. Türkiye'yi Avrupa'da tutabilmek için, Avrupa'yı Türkiye'de tatmin etmek, egemen ve devamlı düşüncesi buydu."*** Aktaran Taner Timur Geçiş Sürecinde Türkiye syf 26–27)

Fransız devlet adamının gözlemi tablonun en önemli unsuruna yani "ulus" oluşuna vurgu yaparken dönemin nesnelliğini de tasvir etmektedir. M. Reşit Paşa bir anlamda bir "türk" değil bile "Osmanlı"dır. Ancak Osmanlı'nın doğrudan doğruya kendisini yadsımasını beklemek tarihsel bilinçten yoksun olmak olur.

Ancak M.Reşit Paşa ve onu izleyen süreçte gündeme gelen tarihsel olayların diğer bir cephesi de Osmanlı'nın batı kapitalizminin siyasal–ekonomik baskısıyla birlikte, kendini yani Osmanlı'yı kurtarmak ya da batıda itibarlı kılmak için attığı her adımın tarihsel sonunu hızlandıran bir gelişmeye yolaçmış olmasıdır. Bu Osmanlı'nın bir yönüyle sömürgeleşmesidir ama aynı zamanda Osmanlı gibi çağı geçmiş bir yapılanmanın bünyesinde yer alan her milliyetinde uluslaşma sürecine yönelmesi ve giderek bağımsızlaşmasıdır. Osmanlı'nın sömürgeleşmesini hızlandıran faktörler yani batı kapitalizminin ekonomik–politik nufuzu ve yayılması, Osmanlı'nın devletin yapılanmasında giriştiği reformlar, Osmanlı'daki uluslaşma sürecinin de dinamikleri olmuştur. Tanzimatla başlayan reform sürecinin, devlet yapılanmasındaki yeni düzenlemelerin batıya bağlı olarak yapılıp yapılamaması yada Osmanlı'yı ayakta tutmayı amaçlamasının yanısıra en önemli sonucu Osmanlı'nın giderek kapizalizmin aydınlanma hareketine de eklemlenmesi cılızda olsa bu sürecin uluslaşma hareketleriyle birlikte Osmanlı'ya taşınmasıdır. Bu süreç artan bir tempo ile tarihsel koşullar çok uluslu imparatorluğun özgünlükleriyle de bütünleşerek 20. yüzyıla Cumhuriyet'e kadar uzanmıştır. Bir anlamda Kemalist Hareket ve Cumhuriyet bu yüzyıllık aydınlanma hareketinin devamı olmuş, onun tarihsel koşullardan doğan karmaşık ve ikircikli gelişimine son vererek, ulusal bir hareket temelinde atılım yapmıştır.

Bu gerçeklerin ışığında Osmanlı'nın son yüzyılının sömürgeleşme boyutu gözlemlenirken bu sürecin kendine özgü nesnelliği içinde çarpık–sancılı bir şekilde de olsa bir uluslaşma ve aydınlanma boyutu da içerdiği gözden kaçırılmamalıdır. Cumhuriyet'in ve Kemalist atılımın bir öncesi olduğu tarihin her anlamda Cumhuriyet'le başlamadığı unutulmamalıdır. Ancak bu Aydınlanmanın ve uluslaşmanın kendine özgü boyutları olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Şimdi kısaca bu olgulara değinelim.

Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan aydınlanma süreci esas olarak bir çeşit "devlet aydınlanması"dır

Aydınlanma hareketi batıda esas olarak kapitalizmin gelişmesinin sonucu olarak yükselen burjuva sınıfının bir eylemi olmuştur. Düşün–bilim–felsefe alanında yükselen burjuva sınıfı feodal aristokrasinin değer ve kurumlarına, yerleşmiş inançlarına karşı bilimsel temelde kendi düşün ve felsefesini çıkarmıştır. Laiklik olgusu da böyle tarihsel bir sürecin ürünü olarak gelişmiş ve giderek topluma içerilmiştir.

Osmanlı'da böyle bir sürecin yaşandığını söylemek mümkün değildir. Osmanlı'da böyle bir sürecin öznesi olacak 'ulusal' bir burjuvazi ve kapitalizm kendi iç dinamiği ile gelişmemiştir. Osmanlı'nın kapitalizmle dışsal bir olgu olarak tanışması ve sömürgeleşme sürecine yönelmesi ise çarpık bir 'aydınlanma' sürecine yol açmıştır. Osmanlı devleti, gelişip güçlenen batı karşısında Osmanlı'nın varlığını korumayı esas alan politikasında esas olarak batıya yönelmiştir. Gerek Osmanlı'nın ayakta kalması çabası, gerekse batının Osmanlıyı sömürgeleştirme politikaları, devletin yapılanmasında batı kaynaklı düzenlemeleri gündeme getirmiştir.

Öncelikle Ordu'nun batı normlarına göre düzenlenmesi söz konusu olmuş, bu anlamda ordunun eğitimli subay ve doktor ihtiyacını karşılayacak okullar açılmış, bu okullarda Osmanlı geleneği dışında 'batı'nın temel pozitif bilimleri okutulmaya başlanmıştır.

Aynı şekilde batıyla artan ilişkilere bağlı olarak batı dillerini bilen, yazışma ve ilişkileri sürdüren bir anlamda diplomat yetiştiren kurumlar olmuştur. Yine Osmanlı'nın idari yapılanmasını reforme etmek için batılı standartlarda eğitim veren okullar açılmıştır. Bu düzenlemeler Osmanlı bürokrasisinin ve subaylarının artan ölçüde Batı kapitalizminin felsefesi düşün hareketleri, değer ve kültürleriyle tanışmasına ve pozitif bilimleri öğrenmesine yol açmıştır. Subay bürokrat vb. olarak hepsi Osmanlı devletinin hizmetlisi durumunda olan bu modern bürokrasi Sultan adına idare ettiği devleti bir anlamda kendi 'mülkü' gibi algılamıştır. Doğal olarak da, Osmanlı'nın yaşatılması ve modernizasyonu bu brokrasinin başlıca ilgi konularından birisi olmuştur. Batı'da yükselen yeni düşün ve felsefe hareketleriyle de ilişki ve iletişim içine giren bu bürokrasi, aydınlanma hareketinin yani yükselen burjuva sınıfının çeşitli değerlerini, düşüncelerini Osmanlı'ya taşımaya 'devletin bekası' için bu perspektiflerden esinlenen çözümler önermeye–uygulamaya yönelmiştir. Ancak Osmanlı'da aydınlanma diyebileceğimiz bu hareket güçlü bir iç sınıfsal dinamikle temellenmediği ve Osmanlı devleti sorunsalıyla sınırlanmış olduğu için, geleneksel Osmanlı kültür ve düşüncesiyle ve doğal olarak onun önemli bir inanç ve kültür motifi olan İslami inanç ve kültürle köklü bir hesaplaşmaya girememiştir. Bir anlamda bunu zorlayan koşullar da söz konusu olmadığı için ulusal ya da sınıfsal bir karekteri fazlaca ön planda olmayan bu aydınlanma hareketi, gelenekseli yaşatma sorununa bağlı kalmak zorunluluğuyla, yeni olanı eskiyi yaşatıp–sürdürme çabasında değerlendirip, yerleştirmeye çalışmıştır. Gerek Tanzimat hareketinin giriştiği devletin idari–askeri–eğitim ve hukuku yapılanmasını düzenlemeye yönelik çabaların–reform–ların temellendirilmesinde gerekse, tanzimat hareketine muhalefet bağlamında doğan N. Kemal, Ziya Paşa, Şinasi A. Suavi gibi Yeni Osmanlılar hareketinin muhalefet söyleminde, son tahlilde genel çerçeve Osmanlı geleneği ve İslami düzen olmuştur. Bu geleneksel düzen kökten yadsınmazken parça parça yaşamın her alanına ilişkin olarak batının aydınlanma felsefesinden kaynaklanan yeni kurumlar ve düşünceler savunulmuş ve uygulanmaya çalışılmıştır. Osmanlı devletinin islam dini ile olan ilişkisi bütünselliği de bir anlamda ilk defa bu süreçte Osmanlı aydınlanması çerçevesinde sorgulanmaya başlanmıştır. Bir yandan batılı idari–eğitim, hukuk vb. kurumların devlete eklemlenmesi ile devlet yapılanması farklılaşıp ikili bir görünüm kazanırken dinle devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve eğitimin laikleştirilmesine yönelik laik düşüncelerde oldukça ileri sayılabilecek bir içerikle yine bu dönemde dile getirilmiştir. Bu konuda en ileri görüşleri dile getiren Ali Suavi'dir. Ali Suavi'nin görüşleri incelendiğinde Osmanlı gelenekselliği tam anlaşılmamakla beraber ulusal bilinci ile laikleşme arasındaki yakın ilişki oldukça net gözlemlenebilir. Ali Suavi'nin bu konudaki görüşlerini Salih Ural Saçak Dergisi'nin 33. sayısında şöyle özetlemektedir. ***"1- İslam dininin devlet işlerine ilişkin hükümlerden arındırılması; 2- Dinin adalet ve ahlak*** (ki bu ahlak, Suavi için, monarşiye karşı yurtsever bir ahlaktır) *anlayışlarını yayarak toplumun haklarını ve çıkarlarını koruması; 3– İslam tarihinin Arap etkisinden kurtarılarak Türk unsurunun ön plana çıkarılması; 4) İslamın yanlış yorumlardan, sonradan karışmış yabancı düşünce ve kurumlardan temizlenmesi; 5) Din eğitiminin Batı'nın pozitif bilimleriyle zenginleştirilmesi; 6) İbadetin Türkçeleştirilip anlaşılır hale getirilmesi.* (Aktaran Salih Ural, Saçak Dergisi Sayı 33/4 syf. 23). Ali Suavi'nin 1860'lı yıllarda bu düşünceleri dile getirdiğini düşünürsek aydınlanma sürecinin ve bir anlamda onun parçası olan laik gelişmenin hiç de küçümsenmeyecek bir boyut kazandığını gözlemleyebiliriz. Bu Cumhuriyet atılımına ve Kemalist aydınlanmaya doğru giden inişli–çıkışlı süreçte önemli bir aşamadır. Burada karekteristik olan nokta gerek ilk laik düşünceleri dile getiren Şinasi'nin gerekse Ali Suavi'nin yükselen bir 'Osmanlı burjuvazi'sinin temsilcileri değil, bir anlamda 'devletin' aydınları olmalarıdır. Devlet aydını olmanın ya da devlet erkanı içinde muhalif aydın olmanın yarattığı problem ise gelişimi bir anlamda 'devletin bekası' penceresinden bakmaktır. Bu durumda sınıfsal temelden yoksun bu hareketi radikal olmaktan alıkoyan bir olgudur. Daha çok radikal bir gelişme değil, devlet sorununa ve koşullara bağlı reformist bir tutumdur. Tüm reformist karakterine ve cılızlığına karşın bu gelişme yine de bir aydınlanmadır. Bunu mümkün kılan ise bir cephesi Osmanlı'nın sömürgeleşmesine yol açan Batı kapitalizminin sisteme olan etkisi ve Tanzimatla girişilen reformlardır. Bu sürecin diğer cephesi de böyle algılanmalıdır. Ayrıca bu süreç daha derinliğine yaşanamadıysa, bir paradoks, ama bunun nedeni de yine batı kapitalizmi ve Osmanlı yönetimidir. Çünkü bir yönüyle batı kapitalizmi sisteme nufuz edip çarpık cılızda olsa ekonomik–sosyal kültürel bir dönüşüme yol açarken diğer yandan Osmanlı Padişahı ve çevresindeki merkezi yönetimi de uzun bir süre kendi rekabet ve çıkarları yüzünden ayakta tutmaya çalışmışlar, böylelikle de radikal bir çözülmeyi, hızlı bir ulusal gelişmeyi geleneksellikle işbirliğini sürdürerek engellemişlerdi. Tarihsel sürecin buna uygun konjonktüre el vermesi nedeniyle Osmanlı Sarayı bir yandan geleneksel yapılanmasını korumaya, bir yandan reformlar yapmaya çalışarak batılı kapitalist ülkeler arasındaki rekabeti gözeten denge politikalarıyla uzun bir süre ayakta kalmış bu süreçte 'bağımsız' bir devlet olma özelliğini sürdürerek uluslaşma süreçlerini ve aydınlanma hareketini hem tamponlayan hem de kendine özgü bir yolla hızlandıran bir işlev görmüştür.

Devletin bu yapılanmasını sürdürebilmesi ve kapitalizmin dışsal bir olgu olarak tedrici ve çözülmeye yol açması toplumsal yapıda sınıfsal ayrışma ve burjuva dinamizmin gelişmesini de geciktiren bir rol oynamıştır. Bu durumda doğal olarak siyasi–felsefi ideolojik çatışmaların güçlü sınıfsal temellere dayanmak noktasında zayıf kalmasına neden olmuş, bu çatışma esas olarak devlet yapılanmasında mayalanmıştır. Bu anlamda Osmanlı'da aydınlanma hareketi, sınıfsal olmaktan çok devlet kaynaklı olarak gelişmiştir. Bu durum Osmanlı'da sınıfsal ayrışmanın oluşmadığı anlamına gelmez. Aksine kapitalizmin iç yapılanmaya nufuzuna paralel olarak özellikle 'azınlık milliyetler' arasında belli bir dinamizme sahip burjuva sınıf olmuştur. Ancak bu burjuvazi Osmanlı'daki aydınlanma hareketine sürükleyici bir güç olmaktan ziyade Osmanlı'dan bağımsızlaşmayı amaçlayan ulusal hareketlenmenin, uluslaşmanın sürükleyicisi olma özellikleri sergilemiştir. Elbette bu olgunun da Osmanlı'daki aydınlanmada rolü olmuştur ancak bu burjuvazi esas olarak azınlık milliyetlerin kendi bünyesindeki dönüşümde etkisi olmuş, Osmanlı reformlarının sağladığı ayrıcalıklara ve batı kapitalizminin sunduğu desteğe dayanarak uluslaşma eylemini geliştirmiş ve ulusal eylemi dinsel etki ve yönlendirmelerden belli ölçüde arındırarak laikleştirmeye çalışmıştır. Aynı zaman diliminde güçlü bir 'müslüman' burjuvazinin söz konusu olmaması ve gelişen azınlık milliyetçiliği de uluslaşma ve aydınlanmaya ilişkin hareketlerin Osmanlı devleti örgütlenmesi içinde biraz da tepkisel olarak devlet kaynaklı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. Bu sürecin sınıfsal dayanakları da bir anlamda bu tepkisel gelişmeler bağlamında devlet kaynaklı müdahalelerle şekillenmeye başlamıştır.

**Gelecek sayıda:
İttihat ve Terakki
ve Cumhuriyet sürecinde
Milliyetçilik ve İslam**

Baştarafı 16. sayfada

disine akıl hocalığı yapmış olan bu hareketi de yasaklayıp bastırdı, çoğu üyesini tutukladı. Haile Mengistu Etyopya solunu arka arkaya "temizleyerek" "bilimsel sosyalist" bir askeri rejim oluşturmuştu. Sovyetler Birliği (Etyopya devriminden sonra Eritreliler'e sırt çeviren Sovyetler Birliği) ve Küba'nın desteğinde, Mengistu kültü etrafında şekillenen zor ve baskıya dayalı otoriter bir rejim...

Sivil sol ile askeri DERG rejimi arasındaki görüş ayrılıklarının en önemlileri, Eritre ve ülkenin demokratikleştirilmesi sorunlarında belirmişti. 1974'de monarsik iktidara karsı başkaldırı ile baslayan demokratik devrim sürecini baltalayan ve devrimci–demokratik güçlerin zayıflığından yararlanarak iktidarın merkezine çöreklenmeyi beceren küçük burjuva askeri DERG rejimi, Eritre sorununda, tüm "sosyalist" programatiğine rağmen en az kendinden önceki imparator kadar şövenist bir tutuma yönelmis ve Eritre Kurtulus Hareketleri'ne karsı savaşa devam emrini vermişti. Devletin demokratikleştirilmesi ile ilgili talepleri de en sert şekilde bastıran DERG, neredeyse imparatorun yerine kendisiniikameetmekleyetinmişti.

Ancak DERG demokratik isyanın taleplerini tamamen reddedemezdi. Genis köylü yığınlarını yatıştırıp kazanmak için bir toprak reformu gerçekleştirildi. DERG tarafından 1975 yılında çıkarılan toprak reformu yasası uyarınca 10 hektarın üzerinde toprağa sahip toprak ağalarının toprakları yoksul köylülere dağıtılmak üzere kamulaştırıldı. Bu dönemde binlerce öğrenci kırlara gönderildi, köylülere okuma yazma kursları açıldı, köylüler toprak reformu konusunda bilgilendirildi. Gerçi köylülere toprak dağıtılmıştı ama, gerekli üretim aletleri sunulmamıştı. Kamulaştırılan modern tarım makineleri, ihracata yönelik üretim yapan ve artık devletleştirilmiş olan modern tarım çiftliklerine aktarıldı.

Yeni rejimin ekonomi politikası, toprak reformu sonucu elde edilebilecek olan tarımda üretkenliğin artışını engelleyici bir özellik taşıyordu:

* 1971–80 yılları arasında tarıma yapılan yatırımlar ancak iki katına çıkarılabilirken, askeri giderler aynı süre içerisinde altı kat artırılmıştı.
* Devrim öncesi olduğu gibi şimdi de ihracata ağırlık veriliyor, buğday üretimi geliştirilmiyordu. Elde edilen dövizler askeri giderlere ayrılıyordu.

Bu ekonomik politika, tekrar tekrar yüzbinlerce insanın toprak reformuna rağmen açlıktan kırılma sınırına gelmesine yol açmıştı. Gıda maddeleri üretimi ülkenin artan nüfus oranına göre ayarlanmamış, ihracata yönelik üretim sektörüne, yani döviz getiren ürünlere (örneğin kahveye) sürekli öncelik tanınmıştı.

DERG rejimi, 70'li yılların sonuna doğru, sadece her türlü muhalefeti zor yoluyla bastırmış olmasından değil, ülke için gerekli bazı reformları –sınırlı da olsa– gerçekleştirmesi nedeniyle belli bir istikrar kazanmış, yaptığı reformlardan dolayı nüfusun büyük bir oranının (özellikle Amharalılar'ın) giderek tüketeceği destek ve güvenini kazanabilmişti.

Buna ek olarak SSCB'nin desteği vardı. SSCB Etyopya'ya gönderdiği silahlarla, askeri danışman ve kredilerle DERG rejiminin, Eritreliler'e ve diğer etnik grupların kurtuluş hareketlerine karşı (Oromo ve Tigreliler'e vs.) yürüttüğü savaşı sürdürebilmesini sağlıyordu.

Sovyet (ve geçici bir süre için Küba) desteği, Somalya ile Etyopya arasında çıkan bir çatışmadan kaynaklanıyordu. Etyopya Güney Somalya Kurtuluş Hareketi'ni (VSLF) yoketmek hedefiyle 1977'de büyük bir askeri operasyon başlatmış, bu operasyona cevap olarak Somalya çatışmaya müdahale etmişti. ABD bu dönemde Etyopya'daki anti-emperyalist gelişmeden dolayı DERG'in silah talebini reddetmiş, Engistu böylece Sovyetler'e başvurmak zorunda kalmıştı. SSCB ile önce dost ülke diye tanımladığı Somalya ile Etyopya arasında bir anlaşma yapılması için çalışılmış, ancak bunu başaramayınca Somalya'yı kaderine terkedip Etyopya'yı desteklemiş, bu sekilde güç kazanan Etyopya Somalya ordusunu yenilgiye uğratmıştı.

Bir yıl sonra DERG rejimi Sovyetlerin yoğun desteği ile Eritre kurtuluş hareketlerine karşı geniş bir askeri operasyona başladı. Kısa sürede Eritre Kurtuluş Cephesi'ni (ELF) tamamen dağıtan Etyopya ordusu, Eritre Halk Kurtuluş Hareketi (EPLF) karşısında tam zafere ulaşamadı, EPLF'i Eritre'nin kuzeyine çekilmeye zorlamakla yetinebildi.

Bu askeri başarılar DERG rejiminin yaşamını sadece kısa süreli olarak uzatmaya yetti. 1974'deki devrimci süreç sırasında Eritre'nin dışında da kurtuluş hareketleri olusmuştu: Tigre ilinde oluşan TPLF (Tigre Halk Kurtuluş Cephesi) ve Güneydoğu ve Batı Etyopya'da oluşan OLF (Oromo Kurtuluş Cephesi) kurtarılmıs bölgelere sahiptiler. TPLF Eritre Halk Kurtuluş Cephesi (EPLF) ile sıkı bir ittirak içerisinde mücadele ediyor, mücadelesinin hedeflerini Tigre'nin Etyopya içerisinde daha fazla ağırlık kazanması ve Addis Abeba'daki "faşist rejimin" yokedilmesi olarak açıklıyordu. "Faşist rejim" kavramını kendisi kullanan "Arnavutlukçu" TPLF, Tigre'nin bağımsız bir devlet oluşturması görüşünü reddediyordu.

80'li yılların başından itibaren TPLF Etyopya Halkı Demokratik Hareketi (EPDM) ile sıkı bir ittifağa girmişti. EPDM tüm etnik gruplardan oluşan bir muhalefet hareketiydi.

Oromo Kurtulus Cephesi (OLF) daha 1974 yılında hedef olarak bağımsız bir Oromo devletinin kurulmasını açıklamıştı. Eritre ve Tigreliler'e göre daha zayıf askeri birliklere sahip olan ve burjuva milliyetçisi bir önderliğe sahip OLF Oromo sorununu Eritreliler gibi Etyopya sömürgeciliğinden kaynaklanan bir sorun olarak tanımlıyordu.

AÇLIK VE SAVAŞ

1984–85 yıllarında Etyopya'da milyonlarca insan açlıktan ölme tehlikesiyle karşı karşıya geldiler ve binlercesi öldü. Bu felaketin sorumlusu, DERG rejiminin açıkladışı gibi o yıllarda görülen kuraklık değil, daha çok kendi izlediği ve yukarıda özetlediğimiz ekonomik politikasıydı.

Mengistu rejimi bu açlık dalgasını bahane ederek 1,5 milyon insanı kuzeyden güneye zorla iskan uygulamasına tabi tuttu. TPLF'e göre bu Tigre'nin *"bilinçli ve planlı bir şekilde ıssızlaştırılması, Tigreliler'den temizlenmesiydi."*

Aynı yıl DERG rejimi büyük bir devlet töreni ve askeri geçit ile "Etyopya İşçi Partisi'nin" kuruluşunu kutladı. Parti DERG'in yerini alıyor ve genel sekreterliğine Haibe Mengistu getiriliyordu. İşçi Partisi'nin programı ağırlıkla "tüm ulusların eşitliğine" ayrılmıştı. Ama Alman atasözünün dediği gibi "kağıt sabırlı"ydı. 80'li yıllarda Mengistu rejimi, TPLF ve OLF'ye sözkonusu iki ulusa otonomi verebileceği önerisinde bulundu. Rejimin ikiyüzlülüğünü pratikten bilen kurtuluş hareketleri bu öneriyi geri çevirdiler.

"SOSYALİST" MENGİSTU REJİMİNİN SONU: İKİNCİ DEVRİM

1988 yılında Etyopya ordusu Eritre ve Tigre'ye karşı büyük bir askeri operasyon başlattı, ancak hüsrana uğradı. TPLF ve EPLF bu operasyonu geri püskürtmekle kalmayıp, Tigre ve Eritre'nin %90'ını kurtardılar. Daha aynı yıl Sovyetler Birliği geniş çaplı silah yardımını daha uzun süre sürdürmeye hazır olmadığını açıklamıştı. Kurtuluş hareketlerinin büyük başarısı (TPLF 1990 yılında başkentten sadece 40 km uzaktaydı.) Mengistu rejimini radikal bir ideolojik yön değişikliğine yönelerek kurtulabileceği hayaline itti. Bugünden yarına 1974 devriminin programımı 1990 yılında çöpe atıldı, "Etyopya İşçi Partisi"'nin ismi "Etyopya Demokratik Birlik Partisi" olarak değiştirildi. Yabancı sermayenin ülkeye girisini önlemeye yönelik sert önlemler kaldırıldı, Etyopya dısişleri başkanı "ABD ile aralarında hayati önemde bir çıkar çelişkisi olmadığını" söyledi ve Irak'a karşı tüm BM kararlarına onay verdi. ABD uzatılan ele sarılarak, Mengistu rejimi ile kurtuluş hareketleri arasında arabuluculuğa soyundu. Ancak bu da fayda vermedi ve Mengistu çözümü Zimbabve'ye kaçmakta buldu. Mengistu rejimi ile kurtuluş hareketleri arasındaki Londra'da Mayıs ayında yapılan son görüşmelerde ABD kurtulus hareketlerine ortaya cıkan iktidar bosluğunu doldurmak üzere Addis Abeba'ya girmelerine Yesil Isık yaktı.

24 Mayıs'ta EPLF Eritre'nin baskentine, 27 Mayıs'ta EPRDF Addis Abeba'ya girdi.

İktidara gelen EPRDF, TPLF baskanı Zemavi baskanlısında gecici bir hükümetin kurulduğunu acıkladı. Bağımsız bir Eritre'den yana olan EPLF bu genel Etyopya hükümetine katılmayacağını bildirdi. OLF de aynı tutumu aldı. EPRDF'nin çağrısı üzerine Temmuz basında bir araya gelen 24 örgüt temsilcileri (dıslanan sadece eski DERG rejimi taraftarlarıydı) yeni bir anayasanın temel prensipleri konusunda anlasmaya vardılar.

Gecici hükümet acil programını, açlığa karsı mücadele, toprak reformu, ülkenin demokratiklestirilmesi ve secimlerin hazırlanması olarak acıklandı. Ulusal ve etnik sorunlar yumağı (tabelaya bakınız) olan Etyopya'da yeni hükümet, Eritre sorunu karsısında, ulusların kendi kaderlerini kendi tayin haklarından yana olduğunu, Eritre'nin ayrılmasının doğru olmayacağını, ancak Eritre kalkının coğunluğu bunu isterse, karşı da gelmeyeceklerini açıkladı. "Geçici Devrimci–Demokratik Hükümete" katılmayan EPLF, Eritre'de iki yıl içerisinde Birleşmis Milletler denetiminde bir referandum düzenleyeceğini, bu referandumda Eritre halkının Etyopya'dan ayrılma konusunda karar vereceğini açıkladı.

Fakat Etyopya gibi çok–uluslu bir devletten Eritre'nin ayrılması demek, diğer ulus ve etnik grupların da önünün açılması demek olacağından henüz daha bu konuda bir şey söylemek için çok erken. Zaman Eritre'nin ayrılması ile birlikte ülkenin tek liman şehrini kaybetmek zorunda kalacak Etyopya hükümetinin bu sorun karşısındaki tutumunu gösterecek. Etyopya o zaman sadece tek liman şehrini değil, denize açılan tüm kıyılarını kaybetmiş olacak.

SON BİR SÖZ

Etyopya'da ulusal kurtuluş hareketlerinin zaferini, SSCB'nin desteğini geri çekmiş olması büyük ölçüde kolaylaştırdı. Etyopya'nın bilinen ve yukarıda sayılan sorunlarını devralan yeni hükümet, kendisinin, "devrimci–demokratik" bir cephe hükümeti olduğunu, "sosyalist" bir hükümet olmadığını açıkladı. Ülkenin baş sorunu olan açlık dolayısıyla dış ülkelerin (ABD'nin, Batı Avrupa'nın vs.) yardımlarına muhtaç olan yeni hükümetin başka bir politika izlemesi de zaten pek mümkün değildi.

Etyopya'da yaşanan şüphesiz demokratik bir devrimdir. Yeni hükümet 1974'de başlayıp sekteye uğrayan demokratik devrimin muhtevasını oluşturan tüm sorunları çözmek istemiyle , ve sanıyoruz çözümünün formüle etmekten daha zor olacağının bilinciyle programlaştırmıştır.

Ancak AEP'li diye bilinen Türkiyeli grupların öküz altında buzağı arayan tutumlarını da anlamak mümkün değildir. EPRDF bile hedeflerini ve karekterini, oluşturmak istedikleri rejimin karekterini büyük bir soğukkanlılık ve gerçekçilikle tanımlamaya özen gösterirken,bizim "-gerçek komünistlerimiz in hayallerini gerçekmiş gibi gösterme tutumları da anlaşılabilir gibi değildir.

Bizşunu demekle yetinelim:

Umarız bizimkiler hiç bir şey öğrenmeyen/öğrenmeye çalışmayan tutumlarıyla bir kez daha hüsrana uğramazlar.

ETYOPYA VE ERİTRE HALKLARINA TOPLUMSAL KURTULUŞ YOLUNDA SELAM OLSUN!

Yararlanılan kaynaklar:
–iz3w, Nr. 174
–Kommune, Nr. 10/91
–derÜberblick, Nr.3/91
–ak, Nr.343

ETYOPYA'DA POLİTİK GRUPLAR

EPLF: Eritre Halk Kurtuluş Cephesi. EPLF 1971 yılında ELF (Eritre Kurtuluş Cephesi) içerisindeki bir ayrılıktan doğdu. ELF'i burjuva milliyetçisi diye eleştiren EPLF "ulusal bağımsızlıkla toplumsal devrimi birleştiren" bir çizgiyi savunuyor.

TPLF: Tigre Halk Kurtuluş Cephesi, 1975'de kuruldu, TPLF içerisinde 1985'den sonra Tigray Marksist–Leninist Liga'sı aktif ve belirleyici konumda, TMLL Arnavutluk'u "sosyalist" olarak değerlendiriyordu.

OLF: Oromo Kurtuluş Cephesi, 1974'de kuruldu, ülkenin üçüncü büyük kurtuluş örgütü, burjuva milliyetçi bir önderliğe sahip, son olarak Oromolar'ın bağımsızlığını elde edinceye kadar savaşacağını açıkladı.

EPRDF: Şu an iktidarda bulunan Cephe, 1988 yılında TPLF ve EPDM tarafından kuruldu. 1991 yılındaki ilk kongresine kadar 4 örgüt daha katıldı. Bunlar ORDO, BPLM, GPLM ve EDORM'dur. EPRDF'nin zaferi sırasındaki 80.000 kişilik askeri kuvvetinin %80'ini TPLF oluşturuyor.

ORDO: Oromo Halkı Demokratik Örgütü, 1990 yılında TPLF'in insiyatifi ile OLF'ye rakip olarak kuruldu. ORDO Oromolar'ın Etyopya içerisinde kalmasını istiyor.

BPLM ve GPLM: Benişangul Halk Kurtuluş Hareketi ve Gambella Halk Kurtuluş Hareketi. İkisi de adı geçen illerin temsilcisi olduğunu iddia ediyor. EPRDF'yi yakından tanıyan çevreler, iki hareketin de TPLF tarafından "yukarıda kurulan tabansız hareketler" olduğunu söylüyorlar.

EDORM: Etyopya Demokratik Subaylar Devrimci Hareketi, 1990 başında muhalif Etyopyalı subaylar tarafından kurulan bir örgüt.

ELF: Eritre Kurtuluş Cephesi, EPLF'in ayrılığından sonra zayıflayan cepheyi, EPLF ile arasında silahlı çatışmaya kadar varan sürtüşmeler iyice güçsüzleştirdi. 1978'de DERG rejimi tarafından ağır yenilgiye uğratıldı ve o tarihten sonra Sudan'a çekilerek orada kamplar oluşturdu.

Bağış Kampanyası'na Çağrı

Devrimci İşçi'nin 1991 yılı bağış kampanyası 1 Kasım tarihinden itibaren başlayacaktır. Tüm devrimci–ilerici–demokratları bu kampanyayı özverili bir şekilde desteklemeye çağırıyoruz. Bağış makbuzları Devrimci İşçi derneklerinden ve ilişki adreslerinden temin edilebilir.

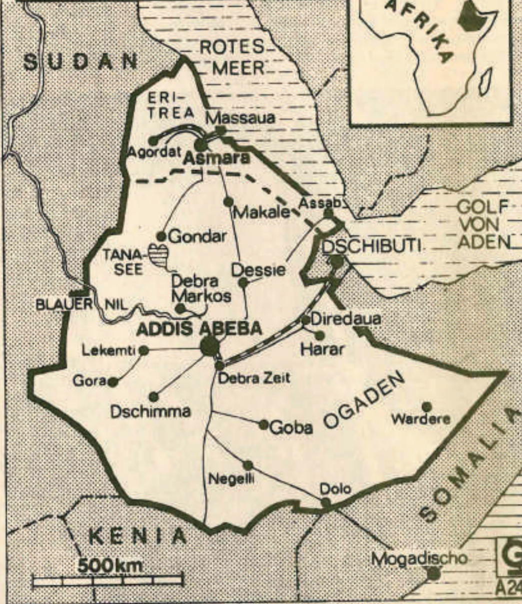
Etyopya

Afrika kıtasının kuzey-doğu yakasında çok uluslu bir ülke olan Etyopya'da, Eritre'nin ulusal bağımsızlığı hedefiyle mücadele eden Erit-re Halk Kurtuluş Cephesi (EPLF), çeşitli örgütlerin oluşturduğu Etyopya Halkları Devrimci Demokratik Cephesi (EPRDF) ve Oromo Kurtuluş Cephesi (OLF) gibi çeşitli ulus ve etnik grupların bağımsızlık hareketlerinin Mengistu rejimine karşı 17 yıldır sürdürdükleri savaş, 27 Mayıs 1991'de kurtuluş hareketleri askeri birliklerinin Etyopya'nın başkenti Addis Abeba'ya girerek elde ettikleri zaferle sonuçlandı.

17 yıldır iktidarı elinde bulunduran DERG'in (Silahlı Birlikler Koordinasyon Komitesi adlı cunta) başkanı, Etyopya devleti başkanı, Etyopya "sosyalistlerinin tartışmasız önderi" Haile Mengistu, çareyi, henüz daha kurtuluş hareketleri başkente girmeden, ülkesinin taşınabilir zenginlikleriyle birlikte sürgüne gitmekte buldu.

Kimi malum çevrelerce oldukça aceleci bir tavırla "sosyalizm yolunda demokratik devrim" şeklinde selamlandıktan sonra neredeyse yeni bir "mekke" ilan edilen Etyopya'daki iktidar değişikliğinin arka planında yatanlar neydi? Son yaşananlar Etyopya tarihinin ikinci devrimi miydi?

Bu ve benzeri sorulara cevap vermeden önce Etyopya'nın tarihi, yaşadığı çelişkiler ve tarihsel dönemeçler üzerinde durmakta yarar var.

ERİTRE

Başkenti: Asmara
Limanı: Assab
Yüzölçümü: 120.000 kilometrekare
Nüfusu: 4.500.000
Tarım ve hayvancılık: Buğday, pamuk, kahve, meyve, sebze; deve, sığır, domuz, koyun, keçi
Yeraltı zenginlikleri: az oranda bakır, demir, altın, tuz yatakları
Sanayi: Tekstil ürünleri ve gıda maddelerii; cam ürünleri, kibrit, ağaç sanayi ve Assab'da petrol rafinerisi
Yaygın dinler: islam ve hıristiyanlık, ayrıca çok sayıda batıl inanç

ETYOPYA

Başkenti: Addis Abeba
Limanları: işgal altındaki Eritre limanının dışında limanı yok
Yüzölçümü: 1.220.000 kilometrekare
Nüfusu: 46.000.000
Tarım ve hayvancılık: Eritre gibi
Yeraltı zenginlikleri: Eritre gibi
Sanayi: Eritre gibi
Yaygın dinler: islam, hıristiyanlık ve çok sayıda batıl inanç
Etyopya'nın ulusal bileşimi: 30 ulus ve etnik grup yaşamakta. Nüfus oranları en fazla olanlar şunlar:
Oromolar: 20.000.000
Amharalar: 9.000.000
Tigreliler: 5.000.000
Şolamolar: 1.000.000
Gerikalan etnik grupların nüfusu 11.000.000 civarındadır.
Köylülüğün toplam nüfus içerisindeki oranı: %85.

İMPARATOR HAİLE SELASSİE'NİN ETYOPYASI

Etyopya, bugünkü sınırları içerisinde 19. yüzyılda, Etyopya'nın güneyinde yaşayan halkları sömürgeleştirmek üzere İngiliz ve İtalyan sömürgeciliğine karşı rekabet içerisinde sömürgeci bir devlet olarak kuruldu. Afrika'nın sömürgecilik tarafından denetim altına alınamayan nadir ülkelerinden olan Etyopya imparatorluğu, bu tarihe kadar ağırlıkla Amhara (Amhara bugüne kadar Etyopya devletinin belkemiğini oluşturan etnik gruptur, tüm imparatorlar Amhara kökenli olduğu gibi, Mengistu ve O'nun dönemindeki yönetici grup da Amhara'lıdır), Tigre ve Şoa gibi kuzey illerinden oluşmaktaydı.

Etyopya, dünyanın en yoksul ülkeleri arasındadır. Ülkenin iç yapısı 1974 yılına kadar temel olarak ihracata yönelik üretim yapan ve her türlü toprak reformu önünde engel teşkil eden büyük toprak ağalığının izini taşıyordu. Ülkede marjinal bir sanayileşme ve egemen sınıfın varolan çelişkileri çıplak zor yoluyla bastırabilmesi doğrultusunda şekillenmiş otoriter bir politik rejim hakimdi.

Geleneksel feodal düzen kuzey illerinde köylü ailelerin toprağı kollektif işleme hakları üzerine oturtulmuştu. Köylüler, merkezi otokratik devlete, feodal beylere ve Etyopya hıristiyan kilisesine sadece vergi ödemekle mükelleftiler. Klasik Avrupa feodalizmine özgü serflik ilişkileri ortaya çıkmamış, feodal merkezi iktidar kendisini ağırlıkla az sayıda askeri ve politik koordinasyon görevleriyle sınırlamıştı.

19. yüzyılda güney illerinin fethiyle birlikte (ki bu iller bugünkü Etyopya'nın 2/3'ünü oluşturuyor), bu bölgelerde yaşayan ve ağırlıkla gezici olan etnik grupların sosyal yaşam temelleri büyük ölçüde tahrip edilmişti. Bu illerdeki topraklar ve toprakları işleme hakkı güneyli etnik grupların ellerinden zor yoluyla alınarak kuzeyli aristokrasiye, subay ve askerlere verilmiş, burada yaşayan etnik gruplar yarı-köle serflik konumuna itilmiş ve klasik Avrupa feodalizmiyle büyük benzerlikler taşıyan bir feodal düzen oluşturulmuştu.

Etyopya'yı sömürgeleri arasına [illegible] 1896 yılındaki ağır yenilgisini, Etyopya feodal devletinin imparator Haile Selassie tarafından 1936 yılına kadar süren *"Avrupalılaştırılması"* süreci izlemişti: Birbirinden bağımsız feodal beylik orduları dağıtılmış, merkezi bir ordu oluşturulmuş, merkezi bir vergi sistemine ve ücretli memurluk uygulamasına geçilmiş ve halen kilise ile güçlü bağları olan "modern" bir eğitim sistemi yaratılmıştı.

1936 yılında faşist İtalyan ordularının Etyopya'yı işgali, 1941 yılında İngiliz birlikleri tarafından kırılmıştı. Bu işgal döneminde sayıca az bir işçi sınıfı ve hiç bir zaman bağımsız çıkarlar formüle etmemiş ve sürekli egemen feodal sınıfla bütünleşmeye büyük özen göstermiş olan zayıf ve cılız bir burjuvazi oluşmuştu. 1945 sonrası (İngilizler Etyopya'yı 1949 yılında terk edeceklerdi) şişirilen askeri aparat Etyopya'nın kapitalist dünya pazarı ile bütünleşmesinde ve iç feodal yapının kısmen yumuşatılmasında belirleyici bir rolü oldu. ABD ve İngiltere'nin silah yardımlarına tamamen bağımlı hale gelen ülke, dünya pazarına daha fazla açılmak ve italyan işgali döneminde oluşan tarımsal üretim sektörünü yabancı sermayeye açarak genişletmek zorunda kaldı. Modern üretim aletleriyle donatılmış bu sektöre karşılık ülke halen ağırlıkla ilkel aletlerle üretim yapan büyük bir köylülük tarafından belirleniyordu, ve bu büyük köylü yığınlarının ödemek zorunda oldukları vergiler yüzünden fazlaca bir gelişme şansları da yoktu.

BİRİNCİ DEVRİM

Bu üretim ilişkilerinin ve ülkeyi hiç bir reforma açık olmayan bir şekilde sömüren iktidar kastının tavizsizliğinin bir sonucu olarak, yetmişli yılların başında, büyük bir açlık dalgasının da etkisiyle patlayan devrimci bir durum oluştu. 1973 yılında ülke, 204 bin ton buğday ihraç ederken, yüzbinlerce insan açlıktan kırılıyordu. Addis Abeba sakinleri, Etyopya basını iktidarın sansürü altında susturulduğu için, açlık felaketini dış ülke radyolarından öğrenebiliyordu.

Sayılanlara ek olarak aşağıdaki faktörler de monarşik rejimin krizini derinleştirici bir işlev görmüşlerdi:

1. Monarşik rejim, 1961 yılından bu yana milliyetçi temelde örgütlenen Eritre Kurtuluş Cephesi (ELF) ve Eritre'nin ulusal bağımsızlığının yanısıra sosyal devrimci bir yönelime de sahip olan Eritre Halk Kurtuluş Cephesi'ne (EPLF) karşı zorlu bir savaş yürütüyordu. 1895'den 1941 yılına kadar bir italyan sömürgesi olan Eritre Etyopya'dan daha farklı bir [illegible] italyan sömürgeciliği arkasında önemli toplumsal izler bırakmıştı: Etyopya kilisesinin iktidarı büyük ölçüde sınırlanmış, feodal beylerin topraklarına Eritre'ye yerleşen İtalyanlar'a verilmek üzere el konulmuş, italyan sömürgeciliğinin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş bir sanayileşme yaşanmış ve Eritre'de kıtanın en iyi örgütlenmiş işçi sınıfı hareketlerinden birisi oluşmuştu. Eritre'yi otonom bir il statüsü ile Etyopya devletine bağlama doğrultusundaki Birleşmiş Milletler kararı (Eritreliler'in dışlanması sonucu alınan bir karar), Etyopya devletini 1950 yılında Eritre'yi işgale itmişti. Etyopya askeri birliklerinin 1958 yılında grev yapan Eritreli işçilere karşı giriştikleri katliam, muhalefetin çıplak terör ile bastırılması ve İngilizlerin çekilmesinden sonra Eritre ekonomisinin olumsuz gelişimi, Eritre'nin ulusal bağımsızlığını hedefleyen silahlı mücadelenin başlatılmasına yolaçmıştı.

EPLF'li bir kadın gerilla komutanı

2. Solcu aydınlar, özellikle öğrenci ve öğretmenler, monarşik rejimin son yıllarında Etyopyalı kitlelerin patlayan huzursuzluğunu Marksizm'le tanıştırmış, sendikal hareketin militan kesimleri ile ittifak içerisinde yaklaşan devrimin öncüleri durumuna gelmişlerdi.

3. Ordunun alt kademeleri isyan ediyordu. Ağır askerlik koşulları ve Eritreliler'e karşı sürdürülen yıpratıcı savaş subay ve askerleri ilk kez imparatora yönelttikleri reform talepleriyle politiik sahneye çıkarmıştı. Şehir kökenli hareketin kısmen etkisine giren askerler radikalleşmiş, ordunun yüksek dereceli subayları, imparatora bağlılıklarını sürdürürken, orta kademeler ve köylü kökenli asker kitlesi sola savrulmuş, işçi, köylü ve şehirli aydınlarla dayanışmaya yönelmişlerdi.

4. Köylülük (ki Etyopya nüfusunun % 80'i) büyük bir hareketlilik içerisinde radikalleşmiş, toprak reformu talebini başşehrin sokaklarına kadar taşımıştı.

Evet, monarşik rejim, sayılan tüm bu faktörlerin iyice ağırlaştırdığı krizi, 1974 yılı başında reform sözü vererek atlatmaya çalıştıysa da başarılı olamamış, yaygın kitle grev ve yürüyüşleri karşısında yenik düşmüştü. 28.6.1974'de orta kademedeki subaylar tarafından DERG (Silahlı Birlikler Koordinasyon Komitesi) kuruldu ve altı hafta sonra son imparator Haile Selassie'ye monarşinin bittiğine dair bir belgeyi imzalattı. DERG çok kısa bir sürede ülkenin politik iktidar merkezi haline gelmişti. Ortaya çıkan iktidar boşluğunu, sadece şehirlerde faaliyet gösteren solun zayıflığı ve güçlü politik-askeri örgütlere sahip olmayışı nedeniyle ilerici küçük-burjuva subaylar doldurdu. Arap "Nasırizm"indekine benzer bir şekilde subaylar ile sol güçler arasında, daha sonra sivil sol güçlerin tasfiyesi ile sonuçlanacak bir ittifak oluştu.

Daha 1975 yılında DERG içerisindeki güçlü adam Haile Mengistu'ydu. DERG'in 1974 yılındaki propaganda sloganı "Önce Etyopya" iken, bir yıl sonraki yeni slogan "Önce Sosyalizm" olmuştu. Gerçi DERG askeri birliklerin kumandanı durumundaydı ama, ülkenin yeniden inşaası konusunda ikna edici bir tasarıdan da yoksundu. Sivil sol ile yakın bağları olan Mengistu, MEİSON hareketinde (Etyopya Sosyalist Hareketi) ideolojik-politik danışmanını buldu. 1976 yılında Mengistu, MEİSON'un kaleminden çıkan "Milli Demokratik Devrim" programını radyodan okuyordu: Bilimsel sosyalizm, işçi sınıfının öncü rolü, toprak reformu, büyük toprakların, bankaların ve sanayi kuruluşlarının kamulaştırılması vs.

Bu ittifak dışında kalan en güçlü sol örgüt Etyopya Halkı Devrimci Partisi'ydi (EPRP). EPRP "geçici bir halk hükümeti" kurulmasını, yani DERG'in iktidarı sivil sola iade etmesini ve ülkenin radikal olarak demokratikleştirilmesini talep ediyor ve DERG'i küçük burjuvazinin temsilcisi olarak değerlendiriyordu.

"Bilimsel sosyalizm" kisvesi ardına gizlenen küçük burjuva DERG iktidarı, daha 1 Mayıs 1976'da gerçek terörcü yüzünü göstermişti: Başkent Addis Abeba'da "geçici bir halk hükümeti" talebiyle yürüyen işçilerin üzerine ateş açılmış, bir çok işçi ve solcu öldürülmüştü. 1976 sonunda EPRP tamamen bastırılıp yokedildi. Kısa süre sonra DERG iktidarı hedef olarak MEİSON'u seçti ve ken-

Devamı 15. sayfada